

ULUSLARARASI BEŞERİ VE SOSYAL BİLİMLER İNCELEME DERGİSİ (UBSBİD)

INTERNATIONAL HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCE REVIEW (IHSSR)

Volume: 2 Issue: 1 Year: 2018

Editörler / Editor in Chief

Bilal Çankır (Istanbul Medeniyet University)

Derya Semiz Çelik (Marmara University)

Dergide

yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir.

Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.

The contents in the articles cannot be used without citation.

Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler Dergisi © 2018

International Humanities and Social Science Review (IHSSR) © 2018

2018, Cilt/Volume: 2, No:1

BU SAYININ HAKEMLERİ

Seval Yaman-Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Kadir Onur Unutulmaz-Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Muna Silav-Gazi Üniversitesi

Nuray Mamur-Pamukkale Üniversitesi

Betül Öney Doğan-İstanbul Üniversitesi

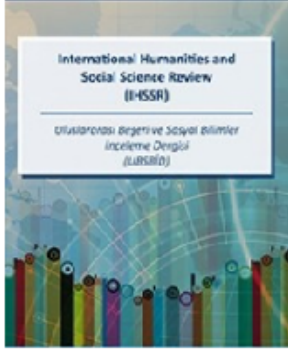
Hülya Semiz Türkoğlu -İstanbul Üniversitesi

Kapak Tasarımı /CoverDesign

Süleyman Türkoğlu

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

	<i>Makale Başlığı / Article Name</i>	<i>Sayfa / Page</i>
1	<i>Küresel Nükleer Silahları Yasaklama Çabaları:Neo-Popülizmin Etkisi/ Global Efforts For Nuclear Non-Proliferation: Impact Of Neo-Populism</i> Tuğba BAYAR Murat BAYAR	4-19
2	<i>Modern Batı Sanat Akımlarının Güncel Sanata Katkıları / Contemporary Art Contributions Of Modern West Art Movements</i> Hatice Nilüfer SÜZEN	20-30
3	<i>Çalışan Ve Çalışmayan Kadınların Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi/ Investigation Of Sociotropic-Autonomic Personality Of Working And Non- Working Women</i> Dilek Firdevs GÜNDÜZ Atakan Mustafa AKIL	31-45
4	<i>Kuruluşundan Günümüze Irak'ın Şii Milis Gücü Haşdi Şabi / From Formation To Today Shiite Militia Force Of Iraq Hashd Al-Shaabi</i> Mehmet KILIÇ Mustafa GÖK Ghulam Farooq KESKİN	46-61

ULUSLARARASI BEŞERİ VE SOSYAL BİLİMLER İNCELEME DERGİSİ (UBSBİD)

INTERNATIONAL HUMANITES AND SOCIAL SCIENCE REVIEW (IHSSR)

Volume: 2 Issue: 1 Year: 2018

KÜRESEL NÜKLEER SİLAHLARI YASAKLAMA ÇABALARI: NEO-POPÜLİZMİN ETKİSİ

Dr. Tuğba BAYAR*

Dr. Murat BAYAR**

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Tarihi:

Başvuru

02.03.2018

Revizyon

04.03.2018

Kabul

19.04.2018

Orcid Numarası:

0000-0002-8586-913X

Orcid Numarası:

0000-0001-9697-4093

Anahtar Kelimeler:

Popülizm, nükleer silahsızlanma, NPT,

Brexit, Birleşmiş Milletler.

Amaç: Bu makale, nükleer silah sahibi ülkelerde etkisini giderek artırmakta olan popülist trendin nükleer silahsızlanmaya olan etkisini incelemektedir.

Tasarım/Yöntem: Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşmasının hedeflerine ulaşma derecesi hakkında alan yazındaki tartışmalar ve yeni gelişmeler ele alınmaktadır.

Sonuçlar:Nükleer silahların geliştirilmesi güvenliğinin temininin en emin aracı olarak görülmekte, ayrıca, milli üstünlük hislerinden beslenmektedir.

Özgün Değer:Büyük güçlerde neo-popülizmin taban oluşturduğu dönemlerin bir çok vakada savaşlara yol açtığını düşündüğümüzde, yayılmakta olan bu trendin de küresel barış ve istikrara vereceği zararlar endişe uyandırıcıdır.

GLOBAL EFFORTS FOR NUCLEAR NON-PROLIFERATION: IMPACT OF NEO-POPULISM

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received

02.03.2018

Revised

04.03.2018

Accepted

19.04.2018

Orcid Number:

0000-0002-8586-913X

Orcid Number:

0000-0001-9697-4093

Keywords:

Populism, nuclear nonproliferation, NPT,

Brexit, United Nations.

Objectives: This article examines the impact of rising populism in nuclear weapon states on nuclear non-proliferation.

Methods: The debate on the Nonproliferation Treaty's potential of achieving its goals, as well as new developments, are addressed.

Results: The development of nuclear weapons, which is also motivated by national pride, is considered as the surest way of protecting national security.

Originality: Considering that rise of populism in major powers has led to wars in many cases, this article draws a cautious picture for the future of global peace and stability.

* Öğr.Gör.Dr., Uluslararası İlişkiler, Bilkent Üniversitesi, tugba.bayar@bilkent.edu.tr

** Dr.Öğr.Üyesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, murat.bayar@asbu.edu.tr

1. Giriş

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK), nükleer silahların küresel olarak yasaklanması için bağlayıcı bir doküman oluşturmak üzere 2017 senesinde Birleşmiş Milletler (BM) üyelerinin görüşmelere başlaması için bir karar yayınlamıştır (United Nations General Assembly 2016). Bu karara gerekçe olarak, nükleer silahların yeryüzündeki yaygın varlığı ile yol açabilecekleri yıkımsal sonuçlardan duyulan endişe gösterilmiştir. Bu konferansların ilk etabı New York'ta gerçekleştirilmiştir. 7 Haziran 2017 tarihinde iki oturum halinde gerçekleşen müzakerelere ABD, İngiltere, Fransa, Rusya gibi önde gelen nükleer güçler de dâhil olmak üzere pek çok ülke katılmayacaklarını açıklamışlardır. ABD'nin Birleşmiş Milletler Daimî Temsilcisi (BMDT) Nikki Haley, yaptığı açıklamada, nükleer silahların yasaklanmasının gerçekçi bir hedef olmadığını vurgulayarak Kuzey Kore gibi dünyayı tehdit eden odaklar vâir oldukça nükleer silahların tamamıyla ortadan kaldırılmayacağını dile getirmiştir. Rusya Dışişleri Bakanı Sergei V. Lavrov da küresel nükleer silah yasağı hususunda ABD'nin tutumuna katıldıklarını beyan etmiştir. Öte yandan, bu yasağı savunanlar, oluşturulacak anlaşma metnine yeterince ülkenin taraf olması halinde, nükleer silah sahibi ülkelere daha ciddi bir siyasi ve ahlaki baskı yapılabileceğini düşünmektedirler (The New York Times 2017).

Bu makalede, realist okulun şu iki varsayımından yola çıkılmaktadır: i) Bir devletin nükleer silah sahibi olması, ona yöneltilmesi olası bir saldırıyı/savaşı engeller; ii) güç, kaynak üstünlüğü demektir. Bu iki varsayımdan yola çıkarak şu iddia edilmektedir: Nükleer silah sahibi devletlerde yükselen siyasi trend neo-popülizm, yabancı düşmanlığı, demokrasinin sandıktan çıkan sayılara indirgenmesi gibi faktörlerle kimin üstün olduğu yarışını başlatmaktadır. Bu yarış hem ülke içi hem de uluslararası sahada gerçekleşmektedir. Nükleer silah sahibi olmak da uluslararası platformda bu yarışta kazanan olmak anlamı taşımaktadır. Aynı zamanda, nükleer silahlar defansif anlamda da hizmet görerek devletler için varoluş sigortası olmaktadır. Bu bağlamda etkisini yoğun olarak hissettiren neo-popülizm, nükleer silahsızlanmanın önüne aşılması güç bir set çekmektedir. Nükleer silah sahibi devletlerin, Nükleer Silahların Yasaklanması Sözleşmesi'ni protesto etmelerinin sebebi de, Kuzey Kore gibi ülkelerin nükleer silah sahibi olma ihtiraslarını açıklayan dinamik de bu savlarla açıklanabilir. Neo-popülist akımın gerek iç gerek dış dinamikleri, realist dünyanın yumuşak karnından beslenmektedir. Bu akım, güvenlik kaygılarını, tehditleri, biz ve diğerleri ayrımı yaparak düşman algısını ve korkuyu körüklerken; diğer taraftan da milli üstünlük hissini besleyerek nükleer teknoloji ve nükleer silah sahibi olmaktan vazgeçmeyi imkânsız hale getirmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Nükleer silahların yasaklanmasını öngören ve bu alanda hukuki bağlayıcılığı haiz ilk anlaşma olan Nükleer Silahların Yasaklanması Sözleşmesi, New York'ta bulunan Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde 20 Eylül 2017'de imzaya açılmıştır. BM Genel Sekreteri António Guterres burada yaptığı konuşmada, bu anlaşmanın, hali hazırda mevcut yaklaşık 15.000 nükleer silahın varlığından doğan

risklerin ve bu silahların kullanımı halinde oluşabilecek insani yıkımların ve çevre felaketlerinin bir neticesi olduğunu belirtmiştir. İmzaya açıldığı gün 42 ülkenin imzaladığı anlaşma aynı gün Vatikan'da ve Tayland'da onaylanmıştır. Bu sözleşmenin, en az 50 ülkenin onaylamasından 90 gün sonra yürürlüğe gireceği belirtilmiştir (The UN News Centre 2017). 2017 senesi sonu itibarıyla imzacı ülke sayısı 56, onaylayan taraf haline gelen ülke sayısı ise 3'tür (United Nations Treaty Collection 2017). İmzacı ülkeler arasında, nükleer silah sahibi hiçbir devlet bulunmamaktadır.

Nükleer Silahların Yasaklanması Sözleşmesi (NPT), mevcut nükleer silahsızlanma rejiminden oldukça farklıdır. Yürürlükte olan rejim Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması ile ihdas edilmiştir. NPT'ye taraf nükleer silah sahibi devletler, ellerindeki bilgiyi, materyali, donanımı vs. nükleer silah sahibi olmayan ülkelere aktarmayı; nükleer silah sahibi olmayan devletler ise nükleer silah edinmemeyi taahhüt etmektedirler. NPT'nin başarısı ve başarısızlığı tartışılırken, nükleer silah sahibi olmaktan vazgeçen ülkeler ile nükleer güç haline gelmeyi tercih edenler karşılaştırılır. İsrail, Hindistan ve Pakistan, NPT'ye taraf olmamış ve nükleer silahlanma yolunu seçmiş ülkelerdir. Kuzey Kore, taraf olduğu bu sözleşmeden 2003 senesinde çekilme kararı almıştır. Öte yandan, Güney Afrika Cumhuriyeti nükleer silah programını kendi rızası ile 1989 senesinde sonlandırarak NPT'ye taraf olmuştur. 1980'leri siyasi çalkantılar ve askeri cunta yönetimi altında geçiren Brezilya ve Arjantin, yürüttükleri gizli nükleer programlara 1991 senesinde bir son vererek Brezilya-Arjantin Nükleer Materyallerin Muhasebesi ve Kontrolü Ajansı'nı (the Brazilian - Argentine Agency for Accounting and Control of Nuclear Materials - ABACC) kurmuşlardır. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu da (International Atomic Energy Agency - IAEA) paydaş kuruluş olarak katkı sağlamaktadır. Kazakistan, Ukrayna ve Belarus, Sovyetler Birliği'nden miras aldıkları nükleer cephanelerden 1992 senesinde Lizbon Protokolü'nü imzalayarak vazgeçmişler ve NPT'ye taraf olmuşlardır (Sidhu, 2008). Bu örnekler gösteriyor ki, NPT, nükleer silahsızlanma bağlamında dünya barış ve güvenliğine birtakım katkılar sağlamıştır. Ancak, hâlâ beş tanesi NPT'ye taraf olmak üzere (ABD, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa) toplam dokuz nükleer silah sahibi ülke bulunmaktadır.

Nükleer silah kullanımının caydırılması konusunda uzmanlar hemfikir olsalar da, alanyazın, bunun yöntemi konusunda çok ciddi bir ayrıma düştüklerini göstermektedir. Bir kısım uzmanlar, nükleer silahların varlığının tamamıyla ortadan kaldırılması gerektiğini, çünkü herhangi bir kullanımın âfetsel sonuçlar doğuracağını savunmaktadırlar. Klasik realizmin uluslararası platformu en iyi tanımladığına katılan diğer kamp ise, nükleer silahsızlanma idealini ütopyik bulmakta; nükleer savaştan kaçınmanın en iyi yolunun nükleer silahlanma olduğunu savunmaktadır. Bu düşüncüyü ilk ortaya atanlardan biri olan Waltz, nükleer devletlerin bu gücü bulundurma nedenlerinin kullanmak değil caydırmak olduğunu öne sürmekte; bir silahın olası bir saldırıyı caydırma potansiyelinin silahların en kullanışlı hâli olduğunu vurgulamaktadır. Bu görüşünü de zengin kişi analogisi ile desteklemektedir: Çok parası olan birisi eğer az miktarda para harcayabiliyorsa, zenginliği anlam ifade etmez; kişi ancak çok para harcayabiliyorsa zengindir (Waltz, 1967). Bu çerçevede, Waltz'a göre bir devlet için güç, fiziki kaynak üstünlüğüdür. Nükleer silah bağlamında değerlendirecek; bir başka

devlete güç uygulayıp uygulamama seçimini tek başına elinde bulundurmasıdır. Gücün kaynaklarla denk tutulması, gücü ölçülebilir bir hale de getirmektedir. Dünya kamuoyu, nükleer cephaneliklerinin büyüklüğüne göre ülkeleri en güçlüden aşağıda doğru bu şekilde sıralayabilirler. Morgenthau (1978) da gücün araç değil amaç olması halinde siyasi hedeflerin yakalanabileceğini savunmaktadır. Klasik realistler, Soğuk Savaş dönemindeki uzun soluklu saldırmazlığın sebebi olarak da tarafların ellerinde bulundurdukları nükleer silahları göstermektedirler. Kaplan (1991) veya Morgenthau (1961) gibi realist yazarlar, nükleer silahlanma yarışı vasıtasıyla dengelerin korunduğunu, savaşın önüne geçildiğini belirtmektedirler. Bu bağlamda nükleer silahlar ne kadar çoksa barışın korunması o kadar mümkündür görüşü ağırlık kazanmaktadır (Sagan ve Waltz, 2003). Özetle, nükleer silahlar çağında kendine yöneltilen bir saldırının, savaşın önünü kesmenin en kolay yolunun nükleer silahlanma olduğu görüşü dikkat çekmektedir. Morgenthau (1961), nükleer bir savaşın fiziksel ölümün ötesinde, ulus devletin de sembolik ölümü anlamına geleceğini vurgulamaktadır.

2.1 Popülizm

Dünyanın çeşitli köşelerinde çoğulcu demokrasilere ket vurarak etkisini kuvvetle göstermeye başlayan sağ-popülist hareketler, peronizm olarak da bilinen klasik popülizmden bazı açılardan farklı bir model sergilemektedir. Başta Arjantin lideri Juan Domingo Perón olmak üzere, Brezilya’da Getúlio Vargas, Meksika’da Lázaro Cárdenas, Peru’da Víctor Raúl Haya de la Torre, Kolombiya’da Jorge Eliécer Gaitán ile, diğer bir deyişle Güney Amerika ile, özdeşleşmiş olan klasik popülizm, diğer adıyla peronizm ya da cardenizm, temel olarak sosyal adalet üzerine kurulmuş kavramlardır. Knight’ın deyişiyle ise bu bir siyasi stildir (Knight, 1998, s. 226). Mudde’nin tanımına göre de, merkezi zayıf tutan bir ideolojidir; toplumun iki homojen ve birbirine karşıt gruba ayrılması ile tesis edilir (Mudde, 2007, s. 23). Peronizm hareketinin taşıyıcılığını işçi sınıfı yapmaktaydı. Yolsuzluğa bulaşmış baskın sınıfa karşı; dürüst ve sade insanların birleşmesi hareketiydi, ki ismini de buradan almaktadır. Yönetici elitler ile yönetilenler yani sade halk, arasındaki uçurum bu tarz popülizmin fitilini ateşlemiştir. Popülist liderler, “politikanın volonté générale’in(halkın iradesi) yansımaları olması gerektiğini savunmuşlardır” (Mudde, 2007, s. 23). Bu liderler, kendilerini milletin kurtarıcısı olarak resmederken; karşıtlarını ise millet düşmanı olmakla suçlamışlardır (Conniff,2012, s. 23). Bu ‘millet düşmanları’, halkın elinden “egemenlik haklarını, değerlerini, refahını, kimliğini” aldıkları için düşmanlaştırılmışlardır (Albertazzi ve McDonnell, 2007, s. 3). Bu akım, dekolonizasyon ve anti-empyrializm tartışmaları içerisinde serpilmiştir. Sosyo-ekonomik koşullar ile çiftçi ve işçinin geleceğine duyulan endişe belirleyici etkenler olsa da kentli sınıfların geniş katılımını da içermektedir (Weyland, 2001, s. 1-22).

Günümüzde yükselen popülizm ise, yukarıda anılan Peronist popülizmden pek çok anlamda ayrılmaktadır. Neo-popülizm, en temel anlamda, klasik işçi sınıfı retoriğinden uzak bir zemin üzerine kurulmaktadır. Sol hareketler son olarak İngiltere’de Tony Blair ve Almanya’da Gerhard Schröder ile görülmüştür; ve bu akımlar son dönemde düşük profilde kalmışlardır. Bunun başlıca nedeni olarak ekonomik güvensizlik öne çıkmaktadır (Inglehart ve Norris, 2016). 2007’de ABD’de ilk sinyallerini

vermeye başlayan ve 2008 itibariyle Avrupa'ya sıçrayıp oradan da neredeyse tüm dünyayı etkisine alarak küresel bir kimlik kazanan ekonomik kriz, mavi yakalı seçmenin bugünkü sağ temayülüne yol açan ilk etkindir. Bütün AB ülkeleri genelinde 2007-2008 senelerine kadar yüksek refah seviyelerine işaret eden mikro iktisadi indikatörlere baktığımızda görüyoruz ki, kişi başına gayrisafi yurtiçi hasılanın 2007'de çakılması ve 2015 senesine kadar 2008'deki seviyeye yeniden ulaşamaması somut olarak ortadadır (Ek: 1). Bu refah erozyonu, AB vatandaşlarının Birlik'e duydukları güveni sarsmıştır. Üstelik, AB vatandaşları, bu kaybolan refahtan mültecileri sorumlu tutmaktadırlar.

9/11 saldırılarının ardından Amerika'nın Terörle Savaş politikası çerçevesinde başlattığı Afganistan müdahalesi ile güvenlik kaygısı derafah kaygılarının yanı sıra yükselmeye başlamıştır (Cole, 2007). Amerika'nın Afganistan ve Irak müdahaleleri sonrasında yaşanan mülteci dalgaları, 2011'de Suriye iç savaşının ortaya çıkması ile yerini mülteci krizine bırakmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) verilerine göre şu anda dünya üzerinde 4,9 milyon Suriyeli mülteci bulunmaktadır (UNHCR, 2017). Mevcut dönemde, ABD'de ve AB ülkelerinde güvenlik kaygılarının temelinde mülteci akınının olduğunu görmekteyiz. PEW Araştırma Merkezi'nin, BM Mülteciler ve Göçmenler 2016 Zirvesi için 10 Avrupa Birliği (AB) ülkesinde yürüttüğü anket, Avrupalıların %59'unun, mülteci akınının ülkelerinde terörü ve devletlerinin sırtındaki yükü artıracığına inandıklarını ortaya koymuştur (PEW Research Center, 2016).

Söz konusu ankete katılanların tamamının yaklaşık %50'sine ve çarpıcı bir örnek olarak Macaristan'dan katılanların %80'ine göre bunun sebebi, mültecilerin onların işlerini ellerinden alacak ve sosyal yardımlardan faydalanacak olmalarıdır. Aynı araştırma, Müslümanlara karşı daha menfi bakışı olanların, ülkelerindeki mülteci varlığından daha fazla endişelendiğini göstermektedir. Örneğin, İngiltere'de Müslümanlara dair negatif görüşe sahip kimselerin %80'inin Irak ve Suriye'den gelen mültecilerin ülkeleri için büyük tehdit olduğunu düşündüklerini gösteriyor. Araştırmanın sağladığı bir diğer veri de AB ülkelerinde ikamet edenler, artan etnik ve milli çeşitliliğin ülkelerini yaşamak için daha iyi bir yer yapmadığını düşündüklerini ortaya çıkarmıştır. Hattâ Yunanistan, İtalya ve Macaristan verilerine göre; çeşitlilik, ülkeleri yaşamak için kötü bir yer haline getirmektedir. Araştırmaya düşülen not, Amerikalıların %58'inin artan çeşitliliğin, ABD'yi yaşamak için daha iyi bir yer yaptığını düşündüklerini ortaya koyuyor.

Ankete katılanların büyük bir ağırlığı, AB'nin mülteci krizini göğüslemede çok aciz kaldığını dile getirmişlerdir. Son dönemde AB içerisinde baş gösteren popülist hareketlere yakından bakacak olursak, gördüğümüz manzara şöyledir: Macaristan'da özellikle mültecilerin gelişini engellemek için sınıra tel örgü çektiren Viktor Orban; Polonya'da yine mülteci karşıtı sert söylemleri ile tanınan Hak ve Adalet Partisi (PiS) ile Kukiz15 Hareketi; Avusturya'da Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oylarını büyük ölçüde artıran, eski bir Nazi SS generali tarafından kurulmuş olan Özgürlük Partisi ve lideri Norbert Hofer; Almanya'da başta medya tarafından ciddiye alınmazken seçimlerde %14,2 oranında oy almayı başaran ülkenin yeni sağ olarak anılan Almanya için Alternatif; Hollanda seçimlerini kaybetmiş de olsa, İslam ve Türk düşmanlığı içeren konuşmaları ile parlamentodaki sandalye sayısını

yüzde otuz oranında artıran Özgürlük Partisi ve lideri Geert Wilders, Fransa'da etkisini günden güne artırarak Nisan ayında cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ikinci tura geçen Marine Le Pen ve partisi Ulusal Cephe bunların arasındadır.

Bu söylemler ile ortaya çıkan siyasi hareketler, toplum nezdinde kabul görmektedirler. Örneğin, Almanya'da Frauke Petry'nin önderliğindeki 'Almanya için Alternatif' Partisi (Alternative für Deutschland - AfD) İslam ve göç karşıtı keskin söylemleri ile öne çıkmaktadır. Petry'nin Ocak 2016'da, Almanya'ya illegal yollardan giren sığınmacıların ihtiyaç halinde vurularak durdurulması söylemi kayda geçmiştir (Die Zeit Online, 2016). AfD, Angela Merkel'in partisi olarak bilinen Hıristiyan Demokrat Parti'ye karşı (Die Christlich Demokratische Union Deutschlands - CDU) Eylül 2017'de yapılacak seçimlerde önemli bir rakip olmaktadır.

Milliyetçilik yatkinliğinin, küreselleşme akımının etkisiyle zayıfladığı çeşitli çalışmalarla ileri sürülmüştür (Ariely, 2012). Bugün ise, ülkelerin, küreselleşmenin bu etkisinden uzaklaştığını; halkların, Avrupalılık gibi bölgesel kimliklerinden sıyrılarak yeniden milli kimliklerine dönmeye başladıklarına şahit oluyoruz. Bu yönelişte mülteci akımının etkisi yadsınmaz ölçüdedir. Mülteci akını, yukarıda anılan anket sonucunda da görüldüğü üzere, dışarıdan gelen tehdit algısını yükselterek yabancı düşmanlığına yol açmaktadır. Kimlikler üzerinde bir bunalım yaratarak, öz kimliğini diğerlerinden üstün tutmaya, kimliğin tanıdığı refahı diğer milletlerle paylaşmak istememeye yol açmaktadır (Smith, 2003). Halkların güvenlik ihtiyacı artmaktadır. Yabancıları ülke dışında tutarak, sosyal refahı paylaşmama ve güvenliği temin etme sözü veren liderler de bu nedenle halkın desteğini almaktadırlar.

Mülteci akımının bir güvenlik tehdidi algısı yaratmasının nedeni ise terörizmdir. Orta Doğu menşeli örgüt mensuplarının pek çok Avrupa şehri ve ABD'nin çeşitli bölgelerinde gerçekleştirdikleri terör eylemleri silahlı halkı hedef alarak büyük korku yaratmıştır. Orta Doğu bölgesinden gelen Müslüman göçmen, Batı'da potansiyel terörist olarak görülmeye başlanmıştır. Mülteci krizi ve artan terör olayları, Batı algısında eşleştirilmiştir (Nail, 2016, s. 158-160). ABD ve Avrupa'da, siyasilerin göçmen akımını Marine Le Pen'in söylediği gibi barbar istilası gibi nitelendirmelerle tanımlaması halkları tarafından belli düzeyde kabul görmüştür (The New York Times, 2015). Hem terör hem mülteci akını, her iki krizin de ulus devleti zorlayan yönlerini olması milliyetçiliği önemli ölçüde körüklemiştir. Göçmen ve terörist denk tutulmuş; göçmen, radikal dinci olarak görülünce bunun karşısında denge unsuru olarak hiper-milliyetçi belirmiştir (Nail, 2016, s. 164).

Popülizmin yükseldiği ülkelerde kutuplaşma gözle görünür somutluğa varmış durumdadır. 'Biz' ve 'diğerleri' ayrımı toplumları bölmüştür. Bir yanda 'halkın gerçek temsilcileri' ve diğer yanda 'halk düşmanları' vardır. Bu 'halk düşmanları,' yabancı düşman ve tehditleri ülkeye çekmekle suçlanmaktadırlar. Bunlar, çok-kültürlülüğe sıcak bakan güruttur. 'Topluma fitneyi çağıran' belirli bir etnik, dini, milli vb. grubun mensupları da olabilirler (Ranciere, 2016, s. 102). Örneğin Hollanda'da seçim kampanyasında aşırı sağcı lider Geert Wilders, her türlü siyasi vb. elite karşı Henk ve Ingrid'i yani Ahmet Mehmet gibi sıradan halkı temsil etme iddiasındaydı (Die Zeit Online, 2017). Fransa'da

Ulusal Cephe(Front National)seçim kampanyasında 'Fransa'nın küçük insanların' (le petit peuple de France) partisi olma vaadiyle ortaya çıkmıştır. Sağ popülizmde lider ile halk arasındaki bağlar, tıpkı Peronizm'de olduğu gibi çok güçlüdür. Knight, klasik popülizm ve neo-popülizmin kesiştiği en önemli noktanın, yöneten ile yönetilen arasında kurulan yoğun bağlar olduğunun altını çizer (Knight,1998, s. 227). Toplumdaki bu kutuplaşma ve 'öteki' kavramı üzerinden belirlenen dahili ve harici hasımlar yükselen sağ popülizmin en önemli öğeleridir. Örneğin, İtalya'da Beş Yıldız Hareketi'nin (Movimento 5 Stelle, M5S) lideri Beppe Grillo, ülkedeki üç fitneciye 'gazeteciler, sanayiciler ve siyasiler' olarak ilan etmiştir (The New York Times, 2014). Amerika'dan Hindistan'a, dünyanın değişik köşelerinde kendini göstererek yayılan neo-popülizm, körüklediği 'öteki' algısı ile düşmanlık algısını canlı tutmaktadır. Böylelikle de nükleer silahların küresel olarak yasaklanmasının önüne aşılması güç bir set çekmektedir.

2.2 Nükleer güç sahibi ülkeler ve neo-popülizm

Dünya üzerinde, nükleer silah sahibi dokuz devlet bulunmaktadır. Bunların beş tanesi, yani A.B.D, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması (NPT) kapsamında tanınmış ülkelerdir. Hindistan, Pakistan ve Kuzey Kore bu anlaşmaya taraf olmayan nükleer silah sahibi ülkelerdir. İsrail ise, nükleer belirsizlik politikası izleyen ancak nükleer silahları olduğu var sayılan bir diğer ülkedir.Ayrıca, NATO çerçevesinde bazı üye ülkelerde nükleer silahlar konumlandırılmıştır.

Söz konusu dokuz ülkede popülizmin izlerini aramak üzere yola çıktığımızda ilk olarak son yıllarda yaşadıkları siyasi değişiklikler öne çıkmaktadır. A.B.D.'de, Müslüman ülkelerden gelenlerin potansiyel terörist muamelesi görmesi gerektiğini savunan, Meksika ile ABD arasına bir duvar örerek oradan gelen göçmen akımını durdurmayı amaçlayan Donald Trump'ın aday olması ve başkan seçilmesiönemli bir gelişmedir. İngiltere'nin, AB'nin mülteci krizi ile başa çıkma stratejisini başarısız bularak Birlik karşıtı bir kimliğe bürünmesi Brexit'e yol açmıştır. Her ne kadar Fransa seçimlerinde nihai başarıyı elde edemese deaşırı sağcı lider Marine Le Pen başkanlık seçiminde en kuvvetli adaylardan birisi olarak öne çıkmıştır. Rusya ve Çin ise otoriter rejimleri ve Batı'ya karşıt güç olma güdüsüyle dikkat çekmektedirler.Bu devletlerinortak özelliklerinden bir tanesi, üst düzeydeki dış ve iç tehdit algıları ve bunun neticesinde yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi eğilimlerinin yüksek (ya da yükselişte) olmasıdır.

Nükleer güç sahibi ülkelerdeki siyasi gelişmelerin, nükleer silahsızlanmayı nasıl imkansızlaştırdığını tartışmadan önce vurgulamak gerekir ki, nükleer silahlanmanın nedenlerini araştıran yazına güç odaklıyaklaşımı ile realist okul damgasını vurmuştur.Realistlere göre, devletler anarşik uluslararası düzende varlıklarını sürdürebilmek ve hayati çıkarlarını savunabilmek için silahlanmaktadırlar. Ortaya çıkması muhtemel her tehlikeyi caydırmanın en etkili yolu budur.Güvenliğin temini için mümkün olan en kuvvetli, garantilive boy ölçüşülemez önlem nükleer silahlanmadır. Gücün, özellikle askeri gücün maksimize edilmesi, o ülkenin âli çıkarlarına hizmet

eder (Dunn ve Kahn, 1976). Nükleer silahlar, bir devletin bekasının garantörüdür. Bu, hem saldırgan (ofansif) hem de savunmacı (defansif) realistler tarafından böyle kabul edilmektedir. Hymans tarafından geliştirilen psikolojik teoriye göre de kimi liderler, o milletin diğer (bazı) milletler ile doğal düşman olduğunu var sayar. Aynı zamanda kendi milletini de yine doğası itibarıyla, diğerlerinden üstün ya da eş kuvvette görür. Böyle liderler için, nükleer silah sahibi olmak basit bir çıkar, yani maliyet - kazanç hesabından da ötedir. Bu liderler korku ve gurur güdüsüyle hareket ettiklerinden, nükleer silah sahibi olmak onlar için uluslararası toplumda kendini ortaya koyma ve kendini ifade etme aracıdır (Hymans, 2006, s. 2). Örneğin, İran, İslam Devrimi'nden bu yana kendisini Batı karşıtlığı üzerinden tanımlamaktadır. İran'ın nükleer silah sahibi olması (ya da belirsizlik oluşturarak varmuş havası yaratması) karşıt durduğu, başta A.B.D. olmak üzere pek çok ülke ile güçlerinin denk olmasına ya da olduğu izlenimi uyandırmasına yol açacaktı. Nükleer silah sahibi olmak yönündeki çabalarını her platformda yalanlasa da, en azından (barışçıl) nükleer kapasitelere sahip olmak İran için bir milli gurur vesilesi haline gelmişti (The New York Times, 2005).

2.3 Nükleer milliyetçilik

İç siyaset dış politikayı belirlemede önemli bir etkidir. Nükleer silahlanma kararında etkili bir faktör olduğu da -bu alandaki ampirik araştırmaların yetersizliğine rağmen- yoğun olarak tartışılmaktadır. Nükleer silahlanmada iç siyaset teorisinin yeterince gelişmemiş olması özellikle Scott Sagan tarafından şiddetle vurgulanmaktadır (Sagan, 1997, s.64). Nükleer silahlanmada bürokratik süreçlerden, kamuoyu davranışına, muhalefet söylemine kadar çeşitli kademelerin anlamlandırılarak nükleer silahsızlanma stratejilerine yerleştirilebilmesi için bu açığın kapatılması gerekmektedir.

Bir grup araştırmacıya göre, devletler halkın hoşuna gitmeyecek durumlardan dikkati başka bir yöne çekmek amacıyla nükleer silahlanma tartışmasını gündeme getirirler (Dunn ve Kahn, 1976; Sagan ve Waltz, 2003). Bunun da ötesinde, nükleer silahlanma programlarının milliyetçi eğilimleri arttırdığı düşüncesi de hatırı sayılır derecede taraftar toplamakta, Nükleer milliyetçilik tanımlaması da kimi makalelerde karşımıza çıkmaktadır (Ritchie ve Pelopidas, 2015; Hayes ve Bruce, 2011; Baktiari, 2010). Nükleer silah sahibi olarak tanınan ülkelerin, dünya siyasetinde belirleyici rol oynayan aktörler oldukları şüphe götürmez. Üstelik bu ülkelerin, BM Güvenlik Konseyi (BMGK) çerçevesinde, gerek gördükleri hallerde uluslararası toplumun güvenliğinin ve düzenin korunması çeşitli müeyyideler uygulayabilen bir grup oluşturduklarını da biliyoruz. Dolayısıyla, bu ülkeler ellerinde bulundurdukları uluslararası saygınlık ve gücün en azından bir bölümünü nükleer silahlarına borçludurlar. Nükleer silah sahibi olmayan ülkeler isenükleer bir silahlanmanın kendilerini bu devletlerle denk bir güç ve saygınlık seviyesine çıkaracağını varsaymaktadırlar. Bir ülkenin nükleer silahlara sahip olmasının o ülkeye bölgesel ve hatta küresel önem kazandırdığı argümanı da öne çıkmaktadır. Özellikle, Hindistan, Pakistan gibi ülkelerin aldıkları nükleer kararlarda bunun önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Perkovich, 1999; Nizamani, 2000a; Nizamani, 2000b).

Hindistan ve Pakistan'ın nükleer silahları edinme sürecinde ve geçtiğimiz on yılda İran'ın yarattığı nükleer belirsizlik safhasında net olarak görülmektedir ki, nükleer silahların dâhili kamuoyunu heyecanlandıran bir yönü vardır. Hindistan ve Pakistan vakalarında, ülkelerin iç karmaşa yaşamalarına karşın, izledikleri nükleer silah geliştirme programları sayesinde milliyetçi hislere hitap ederek milli birliği önemli ölçüde sağladıkları görülmektedir (Sheikh, 1994; Chellaney, 1994). Daha yakın bir tarihte gerçekleşen İran örneğinde ise, Cumhurbaşkanı Mahmut Ahmedinejat Nisan 2006'da ülkelerinin uranyumu endüstriyel dereceye kadar zenginleştirdiğini ilan etmiş, halk da sokaklara dökerek kutlamalar yapmıştı (The Guardian, 2006). Aynı şekilde İran İslam İnkılabı'nın 2010 senesinde kutlanan otuz birinci yıldönümünde de Tahran'da yaptığı mitingde zenginleştirme işlemine başladıklarını duyurdu ve Batılı ülkelerin İran'ın ilerlemesinden rahatsızlık duyduğunu ancak İran'ın baltalamalara boyun eğmediğini dile getirdi (CNNTürk, 2010). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, nükleer silah sahibi olan ve olmayan ülkeler, BMGK daimi üyeleri ve diğerleri gibi ayrımlara baktığımızda görüyoruz ki bu silahlasahip ülkeler diğer ülkeler eşit pazarlık gücüne sahip değildirler. Elleriinde bulundurdukları bu nevi silahlar bir anlamda üstünlüklerinin de belirtisi olarak değerlendirilmektedir.

Her ne kadar prestij kavramı uluslararası ilişkiler yazını çerçevesinde kimi yazarlarca bilimsellikten uzak bir ifade olarak değerlendirilse de, uluslararası toplumun algıladığı milli gücü artıran etmenler söz konusudur. Özellikle askeri güç, bu etmenler içinde en somut olanıdır. Nükleer silahlar, askeri güç unsurları içinde en ileri noktayı temsil etmektedir ve bu bağlamda, uluslararası ilişkileri de domine etme günü olduğu yadsınamaz. Nükleer silahların, sadece güvenlik bağlamında sağladığı milli katkıların ötesinde, nükleer silah sahibi ülkelerin diplomasi alanında da elinin daha kuvvetli olduğu genel olarak kabul görmüş bir önermedir (Beaton ve Maddox, 1962; Dunn ve Herman, 1976). Bu görüşün halk içinde itibar görmesi, popülizm adına, doğruluğundan da önemlidir. Halklar, ülkenin sahibi olduğu nükleer silahları milli gurur vesilesi olarak görürler. Bu yaklaşım, popülist hareketlerin nükleer silahsızlanmayı engellemesinin temel sebebidir.

Nükleer silahların dengeleyiciliği, caydırıcılığı, dâhili kamuoyu desteği ile milliyetçiliği arttırıcı niteliği bilinirken, neden nükleer silah sahibi ülkeler bundan vazgeçsin sorusuna Sagan'ın 'Devletler neden nükleer silah inşa ederler?' başlıklı makalesinde bir cevap aradığını görüyoruz (Sagan,1996-1997, s. 54-86). Sagan, Güney Afrika örneğini inceliyor ve Güney Afrika'nın nükleer silahlara yönelmesindeki temel amacın, Sovyet yayılcılığını savuşturmak olduğunu tespit ediyor. Güney Afrika'nın nükleer silah programına bir son vererek nükleer cephaneliğini yok etmesine ise, tıpkı realist teorinin öngördüğü gibi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Güney Afrika'nın tehdit algılarının sonlanması olarak gösteriyor. Arjantin ve Brezilya vakalarını da inceliyor Sagan. Her iki devlet de 1970lerde yürütülen Latin Amerika'da nükleer silahlardan arınmış bölge oluşturma programına sırt çevirerek nükleer silah programları başlatmışlardır. Bu devletler, 1990 senesinde yayınladıkları bir ortak bildiri ile programlarını sonlandırdıklarını açıklamışlardır. Sagan, bu vazgeçişin nedeni olarak bu ülkelerin 1828'den bu yana birbirleri ile hiç savaşmamış olmalarını ve

dolayısıyla asal bir düşmanları da olmamasını makalesinde işaret etmektedir. Sovyetlerin dağılmasının ardından, ellerindeki nükleer cephanelikle egemen birer devlete dönüşen Ukrayna, Kazakistan ve Beyaz Rusya örneklerini de mercek altına tutan Sagan, bu devletin nükleer güçten vazgeçme sebeplerinin temel realist açıklamalar ile aydınlatılabileceği görüşündedir.Sagan'a göre, hem bu ülkelerin varoluşunu tehdit eden herhangi bir güç bulunmuyor, yani Rusya'yı varlıklarına tehdit olarak görmüyorlar; hem de A.B.D.'nin sağladığı güvenceler sayesinde kendilerinde nükleer silah bulundurma gereği hissetmiyorlardır.

Nükleer silah sahibi ülkelerdeki neo-popülizm, ülkeleri kendi kabuklarına, yani yerel ya da küresel birliklerden milli tekilliğe çekmektedir. Diğer bir deyişle, iş birliği ya da ortaklıktan ve bunlardan doğacak güvenden uzaklaştırmaktadır.İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı buna bir örnek olarak verilebilir. İngiltere halkının çoğunluğu, AB'nin yaşanan göçmen krizi için ürettiği çözümlerden memnun olmamıştır. Diğer bir deyişle de egemenliğini diğer Avrupa ülkeleri ile paylaşmanın ona zarar getireceği inancından dolayı milli egemenliğe tam olarak yönelme kararı almıştır.Ayrılık düşüncesinin temel motivasyon kaynağı budur. AB'den ayrılarak milli egemenliğin yeniden ve tam olarak tesisi sayesinde küresel sorunlarla daha iyi başa çıkabilecekleri düşüncesi ağırlık kazanmıştır.Bu anlamda popülizm, liberallerin kurguladığı, iş birlikleri sayesinde ülkeleri birbirine yakınlaştıracak küresel yapı fikrine sarsıcı bir darbe indirmiş durumdadır. Bir çok ülke, ulusal egemenliklerine bir an önce dönüş yapmak istemektedirler.İş birliğinin küresel barış getireceği görüşüne güvenmeyen bu yaklaşım, sadece AB için değil, baştanükleer silahsızlanma rejimi olmak üzere tüm bölgesel ve küresel rejimler için bir karşı çıkış niteliğindedir. Bu yeni siyasi tarz, sınırlar ötesi ya da milletler ötesi alanda yapılan paylaşımların milli yetkinliği körelttiği düşüncesini yayarak, milletlere kendini güçsüz ve tehdit altında hissettirmektedir. Bu tehdit hem milli şuur, milli egemenliğe ve milli benliğe yöneltmiş olarak algılanmakta, hem de güvenliğe bir tehdit oluşturduğu düşünülmektedir. Tıpkı Brexit gibi, Donald Trump'ın seçim zaferi de kozmopolit küreselleşmeye bir başkaldırının neticesinde kazanıldığı görünümündedir.

2.4 Ekonominin rolü

Bu tartışmada, popülist eğilimin temelini atan 2008 finansal krizini göz ardı etmemek gerekmektedir. Amerika'da 2007 senesinde ilk sinyallerini veren bu kriz ilk önce A.B.D'de ardından da Avrupa'da etkisini göstermiş ve bütün dünyayı sarmıştır. Bugüne geldiğimizde, özellikle ABD'de ve AB'de kriz öncesi refahın olumsuz etkilendiği görülmektedir. Donald Trump'ın söylemlerinde, kaybolan refahın sorumlusu olarak başta Çin ve Meksika işaret edilmektedir. Trump, A.B.D'nin üretim sektörünün 1/3'ini kaybetmesine yol açan faktörün, Çin'in, 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) alınması olduğunu dile getirmiştir (Time, 2016). Aynı şekilde, Meksika'dan gelen ucuz iş gücünün Amerikalıların işlerini kaybetmelerine yol açtığını da "bir çocuk bakıcısı ya da herhangi bir işçi tutun, görün asgari ücretin de altında bir maaşa bu insanları çalıştırabilirsiniz" sözleriyle dile getirmiştir (ABC News, 2016).Bunun da ötesinde, Müslümanları da ülkedeki

huzursuzluk ve suçların, özellikle de terörün sorumlusu ilan etmiştir. Bu anlamdagerek İngiltere gerek de A.B.D yaşadıkları mağduriyetlerinsorumluluarı olarak dış faktörleri işaret etmektedirler. AB üye ülkelerine göre de bu refah artık Avrasya'ya kaymaktadır. AB vatandaşları, ülkelerinde git gide artan sığınmacıların onları işsiz bırakacaklarını düşünmektedirler. Buna bir son vermenin tüm yolu, popülist liderlere göre, dış güçleri devre dışı bırakmaktır. Göç politikalarını, ticaret politikalarını, mâli politikalarını belirlerken başka devletlerin etkisi olmaksızın yürütebilecekleri; yani ulusal egemenliği kimseyle paylaşmaksızın kararlar alabilecekleri alanlar oluşturmak istemektedirler.

2.5 Küreselden Yerele Geri Dönüş

Nükleer silah sahibi ülkelerdeki popülist liderler, milli egemenlik vurgusunu yaparken elbette halkın milliyetçilik duygularını da uyandırmaktadırlar. Üstelik bu vurgunun kısmen ırkçılığa, şovenizme yönelik olduğunu söylemek de oldukça mümkündür. En basit şekliyle, ABD Başkanı Trump'ın ülkesini başta Meksikalılara ve ardından da Müslümanlara kapatmaya çalıştığına şahit olunmaktadır. İngiltere ve Fransa gibi Avrupa ülkeleri de kapılarını Suriyeli göçmenlere kapatmak için büyük çabalar harcamaktadır. Bu çabalarda bulunurken, kendi toplumlarını polarize eden hareketler, kendi taraftarlarını 'gerçek halk' olarak adlandırıp karşıtlarını 'halk düşmanları' olarak adlandırmaktadırlar (Müller, 2016).

Mevcut tabloda, popülizmin etkisinde kalarak kozmopolit küresel sistemden kendilerini izole etme, kolektif çatılardan ve iş birliklerinden çekilme eğilimi gösteren devletlerin nükleer silahları milli egemenliğin garantisi olarak görmeleri kaçınılmaz hal aldığı görülmektedir. ABD, Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) Çin'in dâhil edilmesi ile refah erozyonuna uğradıklarını ileri sürerken AB içerisinde seslerini yükselten radikal popülist hareketler de AB işleyişini ve standartları yoğun olarak eleştirmektedirler. Bu esnada insan hakları, insan onuru, bireyin değeri, özgürlük, eşitlik, demokrasi, hukukun üstünlüğü gibi pek çok kıymeti ırkçı, ayırımçı ve kutuplaştırıcı bir lisanla red etmektedirler. Bu fragmantasyon, uluslararası birlik ve örgütleri iki ateş arasında bırakmaktadır: bir yandan küresel kolektif yapıdan doğacak barış ve üretkenliği savunan liberaller; öte yandan ülkelerini her türlü birlik ve kooperasyondan uzaklaştıran popülist hareketler bulunmaktadır. Küresel yapıdan kendini uzaklaştırmaya çalışan popüler liderler nükleer silahları bırakmak istememektedirler. Ellerinde tuttukları nükleer silahlar, bir yandan uluslararası güvenlik tehditlerini savuşturmaya/caydırmaya yararırken, öte yandan da iç siyasette de etkinlik nişanıdır. Kalıcı bir düşman algısını, zenofobiyi, İslam düşmanlığını, göçmen karşıtlığını retoriklerinden eksik etmezken aynı zamanda nükleer silahsızlanmaya yanaşmaları elbette ki tutarlı olmayacaktır.

Düşmanlık algısının perçinlenmesinde Batı ile Rusya'nın arasındaki fay hattının Suriye'de süregelen savaş ile daha da gün yüzüne çıkması da yadırganamaz bir etmendir. NATO füze savunma kalkını sisteminin geliştirilmesi ve bunun ardından gelen NATO'nun ikinci ve üçüncü genişleme dalgası çerçevesinde Gürcistan ve Ukrayna'nın da NATO şemsiyesine dahil edilmesi gibi hamleler Rusya'nın marjinalleşmesi artırıcı rol oynamıştır. Bunun neticesinde, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı gibi

tehditkâr hamleler gelmiş ve bu hamleler büyük ölçüde cezasız kalmıştır. Bu süreç, Rusya'nın iç dengelerine de yansımış ve muhafazakâr/milliyetçi kanat daha da güçlenmiştir.

3. Sonuçlar

Uluslararası rejimlerin başarı ve sürdürülebilirliğinin temelindeki etmenler arasında iş birliği ve güven unsurları bulunmaktadır. Yapılan tüm uluslararası (ve diğer) anlaşmalar pacted servanda yani ahde vefa genel prensibi üzerine kurulurlar. Uluslararası rejimler, devletleri bir araya getirerek belirli bir amacı gerçekleştirmek ya da belirli bir sonuçtan kaçınmak için devlet davranışlarını düzenlemeye hizmet ederler. Bu süreçte, devletler yalnız değil birlikte hareket etmek şartıyla davranışlarında değişikliğe giderek statükoyu bozarlar. Ancak, nükleer silah sahibi devletlerde kendini göstermekte olan neo-popülizm, ülkeleri iş birliği yapmaktansa kendi tekil varlıklarına dönmeye itmektedir. Popülizmin ana hatlarını çizmekte olduğu mevcut küresel koşullarda ülkelerin kendilerini diğerlerinden ayırıştırma, yabancı devletlerden 'koruma' ve onları yönetme çabası sürerken, nükleer silahlardan vaz geçmelerini beklemek naiflik olur. İçinde bulunduğumuz dönemi belirlemeye başlayan popülist yönelim, uluslararası nükleer silahsızlanma ve nükleer silahların yasaklanması inisiyatifini de başarısızlığa mahkûm etmektedir. Büyük güçlerde popülizmtaban oluşturduğu dönemlerin savaşıya yol açtığı birçok örneğe göz önüne alındığında, yayılmakta olan popülist düzenin de küresel barış, huzur ve istikrara vereceği zararlar endişe uyandırıcıdır. Devletlerin, milli egemenliklerine kapanarak küresel düzenden kopmaya başlamaları uluslararası işbirliklerini baltalamadan önce, küresel sistemin önde gelen diğer aktörleri olan uluslararası örgütler ellerini öncü rol üstlenerek global barış ve huzurun tesisine devletleri ısrarla ve çeşitli araçlarla çağırma devam etmelidirler.

Kaynakça

- “Across Iran, Nuclear Power Is a Matter of Pride.” The New York Times. 29 Mayıs 2005. (13 Nisan 2017). Bağlantı: <http://www.nytimes.com/2005/05/29/world/middleeast/across-iran-nuclear-power-is-a-matter-of-pride.html>
- “AfD will Flüchtlinge notfalls mit Waffengewalt stoppen” Die Zeit Online. 30 Ocak 2016. (10 Nisan 2017). Bağlantı: <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-01/frauke-petry-afd-grenzschutz-auf-fluechtlinge-schiessen>
- Albertazzi, Daniele ve Duncan McDonnell (2007). *Twenty First Century Populism: The Specter for Western European Democracy*. London: Palgrave Macmillan.
- Ariely, G. (2012). “Globalisation and the decline of national identity? An exploration across sixty-three countries.” *Nations and Nationalism*, 18(3), 461-482.
- Baktiari, B.(2010). *Seeking international legitimacy: Understanding the dynamics of nuclear nationalism in Iran*. Nuclear Politics in Iran. Washington: Institute for National Strategic Studies.
- Beaton, L.& Maddox J. (1962). *The spread of nuclear weapons*. New York: Praeger.
- Chellaney, B.(1994). *India*. Reiss, M.&Litwak R. S. (Der.), *Nuclear proliferation after the Cold War*(s.165-190). Cambridge, MA: Ballinger.
- Cole, A.M. (2007). *The cult of true victimhood: From the war on welfare to the war on terror*. Stanford University Press.
- Conniff, M. L. (2012). *Populism in Latin America*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- “Donald Trump’s Speech on Trade” Time. 28 Haziran 2016. (22 Nisan 2017) <http://time.com/4386335/donald-trump-trade-speech-transcript/>
- Dunn, L. A. & Kahn H. (1976). *Trends in Nuclear Proliferation, 1975-1995: Projections, Problems, and Policy Options*. Croton-on-Hudson: Hudson Institute.
- “Europe’s Right and Left on March to Populism” The New York Times. 23 Mayıs 2014. (11 Nisan 2017) Bağlantı: <https://www.nytimes.com/2014/05/24/world/europe/europes-right-and-left-on-march-to-populism.html>
- “For Marine Le Pen, Migration is a Ready-Made Issue” The New York Times. 5 Ekim 2015. (2 Ocak 2018) Bağlantı: <https://www.nytimes.com/2015/10/06/world/europe/for-marine-le-pen-migration-is-a-ready-made-issue.html>
- Hayes, P. & Scott, B. (2011). *North Korean Nuclear Nationalism and the Threat of Nuclear War in Korea*. *Pacific Focus*, 26(1), 65-89.
- Hymans, J.E. C. (2006). *The Psychology of Nuclear Proliferation: Identity, Emotions and Foreign Policy*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Inglehart, R.&Norris, P. (2016). *Trump, Brexit, and the rise of populism: Economic have-nots and cultural backlash*. Harvard Kennedy School, Faculty Research Working Paper Series. August 2016.

"Iran claims nuclear breakthrough" The Guardian. 11 Nisan 2006. (23 Nisan 2017) Bağlantı: <https://www.theguardian.com/world/2006/apr/11/iran>

"İslam Devrimi'nin yıldönümünü milyonlar kutladı" CNNTürk. 11 Şubat 2010. (23 Nisan 2017) Bağlantı: <http://www.cnnturk.com/2010/dunya/02/11/islam.devriminin.yildonumunu.milyonlar.kutladi/563277.0/index.html>

Kaplan, F. 1991. *The Wizards of Armageddon*. Stanford: Stanford University Press.

Knight, A. (1998). Populism and neo-populism in Latin America, especially Mexico. *Journal of Latin American Studies*, 30(2),223-248.

Morgenthau, H. J. (1961). Death in the Nuclear Age. *Commentary*, 32(3), 231-234.

Morgenthau, H. J. (1978). *Politics Among Nations*. New York: Alfred A. Knopf.

Mudde, C.(2007).*Populist Radical Right Parties in Europe*.Cambridge: Cambridge University Press.

Müller, J. (2016). *What is populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Nail, T. (2016). A tale of two crises: migration and terrorism after the Paris attacks. *Studies in ethnicity and nationalism*,16(1), 158-167.

Nizamani, H. K. (2000a).*The Roots of Rhetoric: Politics of Nuclear Weapons in India and Pakistan*. Westport: Praeger.

Nizamani, H. K. (2000b). Describing the Nuclear Elephant: Nuclear Policy and Politics in India and Pakistan. *Millennium: Journal of International Studies*, 29(1),141-151.

O'Neill, B. (2006). Nuclear weapons and national prestige. *Cowles Foundation for Research in Economics, Yale University, Discussion Paper no.1560*.

Perkovich, G. (1999). *India's Nuclear Bomb: The Impact on Global Proliferation*. Berkeley, California: University of California Press.

PEW Research Center, European opinions of the refugee crisis in 5 charts. September 16, 2016. (11 Nisan 2017) Bağlantı: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/09/16/european-opinions-of-the-refugee-crisis-in-5-charts/>

Ranciere, J.(2016). *The Populism, That Is Not to Be Found*. Badiou, A. vd. (Der.), *What is a People*. New York: Columbia University Press.

Ritchie, N.&Pelopidas,B. (2015). *European Nuclear Nationalism: The UK and France*.Hynek, N. &Smetana, M. (Der.), *Global Nuclear Disarmament: Strategic, Political, and Regional Perspectives*(s. 225-250). London: Routledge.

Sagan, S. D. (1996-1997) . Why do states build nuclear weapons? Three models in search of a bomb. *International Security*, 21(3), 54-86.

Sagan, S. D. &Waltz K. N. (2003). *The spread of nuclear weapons: A debate renewed*. New York: Norton.

Sheikh, A. T. (1994). *Pakistan*.Reiss, M. &Litwak, R. S. (Der.), *Nuclear proliferation after the Cold War*(s. 191-206). Cambridge: Ballinger.

Sidhu, W. (2008). *Chapter 24, Nuclear Proliferation*. Williams, P. (Der.), *Security Studies, an Introduction*. London: Routledge.

Smith, A. D. (2003). *Nationalism and modernism*. London: Routledge.

“Treaty banning nuclear weapons opens for signature at UN.” The UN News Centre. 20 Eylül 2017.(29 Aralık 2017). Bağlantı: http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=57588#.WkXXNIVL_3g

“U.S. leads major powers protesting U.N. effort to ban nuclear weapons” The Washington Post. 27 Mart 2017.(5 Nisan 2017) Bağlantı:https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-leads-major-powers-in-protesting-un-effort-to-ban-nuclear-weapons/2017/03/27/697677bc-1309-11e7-833c-503e1f6394c9_story.html?utm_term=.06f649228f1d

“United States and Allies Protest U.N. Talks to Ban Nuclear Weapons” The New York Times. 27 Mart 2017. (5 Nisan 2017) Bağlantı:

https://www.nytimes.com/2017/03/27/world/americas/un-nuclear-weapons-talks.html?_r=0

United Nations General Assembly (2016a). Seventy-first session: General and complete disarmament: Taking forward multilateral nuclear disarmament negotiations. Resolution A/C.1/71/258, 14 Kasım 2016.

United Nations General Assembly (2016b). Resolution adopted by the General Assembly on 23 Aralık 2016. A/RES/71/258. 11 January 2017.

United Nations Treaty Collection. Chapter XXVI/9.Treaty on Prohibition of Nuclear Weapons.(29 Aralık 2017) Bağlantı:

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-9&chapter=26&clang=_en

UNHCR, Figures at a Glance. (11 Nisan 2017) Bağlantı: <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

UNHCR, Global Appeal: 2017 Update.(11 Nisan 2017) Bağlantı:

http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/ga2017/pdf/GA_2017%20Update%20Eng_Book_low-res.pdf

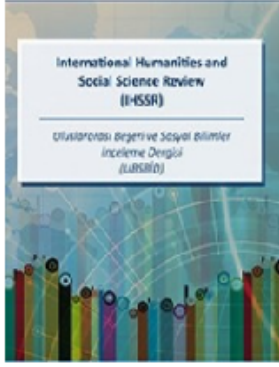
“US election: Donald Trump, Enrique Pena Nieto in Mexican standoff over border wall” ABC News. 1 Eylül 2016.(22 Nisan 2017) Bağlantı:<http://www.abc.net.au/news/2016-09-01/donald-trump-visits-mexico-michael-vincent/7804818>

Waltz, K. 1967. International Structure, National Force, and the Balance of World Power. *Journal of International Affairs* 21(2), 215–231.

Weyland, K. (2001). Clarifying a contested concept: Populism in the study of Latin American politics. *Comparative politics*, 34(1), 1-22.

Wildrich, M.&Taylor,T. (1974).*Nuclear theft: Risks and safeguards*. Cambridge: Ballinger.

“Willkommen in der Welt von Henk und Ingrid.” Die Zeit Online. 2 Mart 2017. (12 Nisan 2017) Bağlantı: <http://www.zeit.de/politik/ausland/2017-03/geert-wilders-niederlande-pvv-parlamentswahl-pim-fortuyn>

ULUSLARARASI BEŞERİ VE SOSYAL BİLİMLER İNCELEME DERGİSİ (UBSBİD)

INTERNATIONAL HUMANITES AND SOCIAL SCIENCE REVIEW (IHSSR)

Volume: 2 Issue: 1 Year: 2018

MODERN BATI SANAT AKIMLARININ GÜNCEL SANATA KATKILARI

Hatice Nilüfer Süzen*

MAKALE BİLGİSİ

Makale Tarihiçesi:
Başvuru
09.04.2018
Revizyon
24.04.2018
Kabul
25.04.2018
Orcid Numarası:
0000-0002-2020-5551
Anahtar Kelimeler:
Sanat, modern sanat
akımları ve sanatçıları.

ÖZ

Değişen toplumlar, düşünceler alışkanlıklar, siyasi ve ekonomik koşullar karşısında nesnenin bağımsızlaşması geleneksel ve tarihsel biçimleri, kalıpları yıkmaya yönelik modern sanat; çeşitli sanat anlayışları ve kuramlarıyla yeni bir gerçeklik oluşturma, akımları, kuramları ve eğilimleri kendi içinde eritme ve entegre etme çabasını içermektedir. Sanat alanındaki izimler kendilerine has ifadelerini oluşturarak öznel deneyimlere ve yorumlamalara yönelmişlerdir. Bu da sanatta yeni ve modern anlayışların ortaya çıkışına önderlik etmiştir. Zaman içerisinde bilgi ve materyal kullanımının çeşitliliği sanatçının doğayı nesnelere ve kendini sorgulama, yorumlama ve algılama çabaları nesnelere ve sanat üretimine yaklaşımında farklılıklara yol açmış ve yeni sanat akımlarının doğmasına neden olmuştur. 19.yy. Avrupa'sında ortaya çıkmaya başlayan sanat akım ve teknikler modern sanatların çekirdeğini oluşturmuştur. Bu akım ve farklı dille ifadelerin bazıları arasında izlenimcilik, fovizm, kübizm, soyut resim, fütürizm, ekspresyonizm, konstrüktivizm, sürrealizm, toplumsal gerçekçilik, soyut dışavurumculuk, pop sanat, minimal sanat, kavramsal sanat sayılabilir. Her bir sanat akımı kendinden önceki ya da çağdaşı olan akım ile birlikte yoğrulmuştur. Bireyler sanat yoluyla ifade çeşitliliğiyle kalıcı izler bırakmak yenilikler ve değişimler yaratmak adına yola çıkmışlardır. Farklı üslupları ve ifade biçimleri olmasına karşın ortak noktaları, 20. yüzyıl alışkanlıkları ve değişen şartlarına karşı duyulan duygusal tepkiyi dile getirme isteğidir. 20. yy. sanatı devrim ve yeniden yapılanmanın tarihidir. Bu dönemde sanat, bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemenin yanı sıra felsefeyle de ilişkili olarak atımlarda bulunmuştur. Sanatın doğaya öykünmesi, hakikati arayışı öznel yaklaşımlarıyla yeni arayışlar içerisine girmesine neden olmuştur. İnsanın sanatla ilişki kurabilmesi için öncelikle algılaması gerekir. Bu algılama sonucunda üretime ve yorumlamaya geçecektir. Bu nedenler sanatı farklı izimleri takip etmeye yöneltmiştir. Bu araştırma da, literatür taramasına dayalı olarak sanata yön veren, geliştiren sanat akımları ve sanatçıları değerlendirilecektir.

CONTEMPORARY ART CONTRIBUTIONS OF MODERN WEST ART MOVEMENTS

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:
Received
09.04.2018
Revised
24.04.2018
Accepted
25.04.2018
Orcid Number:
0000-0002-2020-5551
Keywords: Art, modern
art movements and

The modern art, which tends to break traditional and historical forms and patterns along with the independence of the object in the face of changing societies, thoughts, habits, political and economic conditions, includes efforts for creating a new reality with various artistic understandings and theories, and dissolving and integrating movements, theories and trends in itself. The "-isms" in the field of arts have formed their own expressions and turned to subjective experiences and interpretation. This has led to the emergence of new and modern understandings in the arts. The diversity of information and material use increasing over time has changed artists' efforts to question, interpret and perceive the nature, objects and even themselves, and created differences in their approaches to objects and art production. This process finally has led to the emergence of new art movements. The movements and styles that have emerged in the 19th century Europe have formed the core of modern arts. Some of these

* hnilufer.suzen@usak.edu.tr

artists.

movements and styles are impressionism, fauvism, cubism, abstract painting, futurism, expressionism, constructivism, surrealism, social realism, abstract expressionism, pop art, minimal art, and conceptual art. Each art movement has been kneaded together with the previous or contemporary movements. Individuals have gone out of their way to create innovations and changes and to leave a lasting impression, using the diversity of expression through art. Despite their different attitudes and forms of expression, the common point of art movements is the desire to express the emotional reaction to the changing conditions of 20th-century life. The 20th century is the history of revolution and restructuring of the arts. In this period, the arts has made breakthroughs regarding philosophy as well as progress in science and technology. The arts' emulation into the nature and efforts for searching the reality has led itself to seek new quests with its subjective approaches. In order for people to have a relationship with art, it is necessary for them to perceive it at first. This perception will result in production and interpretation. These reasons has led the arts to follow different "-isms". In this research, art movements and artists who have directed and developed the arts, will be evaluated based on literature review.

MODERN BATI SANAT AKIMLARININ GÜNCEL SANATA KATKILARI

"Dünya aydınlık olsaydı, sanat olmazdı"

Albert Camus

Giriş

Sahip olduğu materyaller ne kadar kısıtlı olursa olsun tarih boyunca hiçbir toplum sanattan yoksun kalmamıştır. Farklı zaman ve mekanlarda değişen sosyal ve kültürel koşullara bağlı olarak sanatın aldığı biçimler çeşitlilik gösterir (Farthing,2014;8). Gombrich'e göre; mağara duvarlarına renkli topraklarla kabaca bizon resimleri yapan ilk insanlardan günümüzde duvarlara tuvalere resimler yapan insanlara kadar geniş bir yelpazede yapılan birçok etkinlik vardır (Gombrich,2007;15). Her dönemin kendi tavrı, bakışı ve duruşu" vardır. Dünya sürekli bir değişim içindeyken sanatın bir noktada durması mümkün değildir.Sanat bireyin düşünsel ve sanatsal gelişimiyle birlikte ilerlemiştir.Birçok sanat akımı konu olarak hızlı endüstrileşmeyle hızlanan kentleşme ve kent insanın yaşadığı sorunlarından beslenmiştir.Geleneği tümenden reddeden sanatçı, Kübizm, Konstrüktivizm, Dadaizm, Sürrealizm ve Soyut ekspresyonizm gibi farklı yönelişler plastik sanatlarda yeni arayışlara girmiştir. İlk olarak Kübizimle, tuvale giren yabancı malzemelerin zamanla yüzeyden kopması, özgürleşmesi, sanat nesnesi kavramında, boyut ve malzemenin yenilenmesine örnektir. Yeniliğin arayışıtüm akımlarda, sanattaki alışılmış sınırları değiştirmeyihedefler.Sanatçıları akımların içinde bir araya toplamak konusunda kuşkucu olmak için nedenlerimizin olması gibi aynı şekilde tarihsel dönemlerin özellikleri konusundaki genellemeler de bir sorundur (Lynton,1991,115). Sanatsal arayışlardan EmprosyonizmEksprosyonizm,Fovizm, Kübizm, Dadaizm, Sürrealizm gibi akımların parametreleri, doğdukları yıllardan çok öteye gitmediyse de sonra gelen akımları etkilemiştir.

1.MODERN BATI SANAT AKIMLARINDAN ÖRNEKLEMLER

1.1. DIŞA VURUMCULUK (EKSPRESYONİZM)

Ekspresyonizm de kişinin ruhsal durumu bir ifade biçimidir. Tabiat ikinci plandadır.Sanatçılar, kendilerini boğan, ezen ızdırap ve imkânsızlıklara, isyanlarını, renklerle

ve biçimlerle anlatmışlardır. Eserlerinde, kadın vücutlarını çirkinleştirerek; portreleri ve ifadeleri korkunç, iğrenç ya da karnaval maskeleri şeklinde yapmışlardır. Çizgileri ve kullandıkları renkler fovist ressamlar gibi cesurdur. Van Gogh'un fırçası ve renkleriyle, peyzaj ve ayçiçekleri Ekspresyonizmin ilk örneklerini oluşturmuştur. Aynı dönemlerde, Edward Munch ise, korku, sevgi,,nefret gibi duygularını yansıtmıştır tuvallerine. Figürlerin çirkinleştirilmesi ve bozulması ise bu tarzın bir gereğidir (Elmas, 2005, 287). Van Gogh, Modigliani, M.Beckmann, O.Kokoshka, Munch, Kırchner, Nolde, Rouault, bu akımın öncülerindendir.

Resim 1: Gece (Max Bekman)

Resim 2: Çığlık (Munch)

1.2.YIRTICILIK (FOVİZİM) (1898-1908)

Fovistlerin öncüsü Matisse'dir. Fov'lar kendilerini konularının gerçek renkleriyle sınırlamazlar; dolayısıyla ağaçlar turuncuya boyanabilir, gökyüzü pembe, bir insan yüzü yeşil olabilir. Gölgeler aynı rengin koyu bir tonu değil genellikle bir başka renkle gösterilir, öyle ki bir çimenliğe düşen gölge koyu yeşil değil kırmızı da olabilir (Little,2006;100). Sanatçılar, İzlenimciler gibi, doğayı betimlemişlerdir, ancak yapıtlarında yoğun, dışavurumcu tepkilerizlenir. Çağdaş sanata ve sanatçılara, geleneksel kırmalarında öncülük etmiştir. Renk özgünlüğü ve özgürlüğüyle, modern sanatın önünü açmışlardır (Elmas,2005,289).Henri Matisse, André Derain, Maruice De Vlaminck ve Raoul Duffy temsilcileri arasındadır.

1.3. FÜTÜRİZM

Roma, Milano ve Floransa’da modern sanatın bütün heyecanlarını yansıtan bir akımdır. 1912’de Paris’te “Severini” tarafından düzenlenen sergide izleyiciye sunulmuştur. Fütürizm’de göre, her şey devingen ve değişkendir. Varlık hareketlerinin, gözümüzde bıraktıkları etkileri algılayıp, yorumlayıncaya kadar biçim yeniden ve hızla değişir. Benzer biçimde, onların imgeleminde insan kalabalığı devlet kurumlarından çok daha anlamlı bir politik gücü (Little,2006;108). Umberto Boccioni, Giacano Balla, Carlo Cara, LuigiRussolo, Gino Severini, MarcelDumchamp önemli sanatçılarıdır.

1.4.DADAİZM (DADACILIK)

Dadaizm’in sürrealist (gerçek üstücülük)akımlardan farkı “yıkıcı” olmasıdır. Bir sözlükten rasgele alınan “dada” sözcüğü Fransızca’da “zevk için binilen at” anlamındadır. Dadaizm, geleneksel ahlaki, politik ve estetik inançların savaşıla tahrip olduğunu ilan etmiştir. Alışılmışve belirlenmiş disiplinlere karşı tepkili olan Dadaizm, Birinci Dünya savaşından sonra, sosyal çöküntünün bir sonucudur. Dadaistlerin estetik ve sanatın ilkelerini yok sayarak,

malzeme ve teknik yönden sınırsız, resimler yaptıkları görülür. Geleneklere karşı sert tutumlarıyla, Sürrealizmin, Pop art ve Kavramsal Sanat'ın ortaya çıkmasına elverişli bir ortam hazırlamıştır. MarcelDumchamp,Kurt Schwitters, MaxErnts, Hans Arp, Francis Picabia, RaoulHausmann önemli sanatçılardır.

Resim7: M. Duchamp

Resim8: MaxErnst

1.5. SÜRREALİZM

1916 yılındabaşlayıp, etkisi devam eden modern bir sanat akımıdır. Soyut figürler düşsel mekanlardaki kompozisyonlarda alımayıcısıyla buluşur. İlkel toplum sanatı ve eserleri sürrealistlerin ilgi noktasıdır. Sürrealizm akımı tıpkı Dadaizm gibi geleneksel sanat biçimlerini ve burjuva değer yargılarına karşıdır. Antmen (2009;136)'e göre: "Gerçeküstücüler için bilincin ötesine uzanmak, arzuların ve kaygıların gerçek kaynağına inebilmeksanatsal yaratının bir uzantısıdır. Onlara göre bilinçaltı o güne dek baskı altına alınmış, sanatsal yaratıcılıkla dolu bir depo idi ve mantık bu depoya girişi engelliyordu. Bu kilidi açmak için mantığı dışlamışlar, mucizevi konuların ve biçimlerin ortaya çıkmasını sağlamışlardır".Giorgio de Chirico, MaxErnst, Jean Arp, YvesTanguy, AlbertoGiacometti, Salvador Dali, Francis Picabia, MarcChagal, Rene Magritte, FridaKahlo, Paul Delvaux, JoanMiro, Man Rey sürrealizm sanatçıları arasındadır.

1.6. SOYUT SANAT

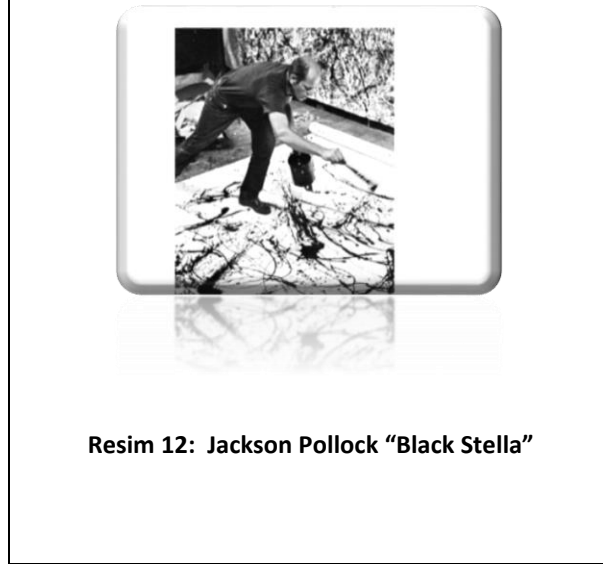
Yeni ve özgün bir biçim arayışıdır. Biçim vermenin objesi, ruhsal olan ben dünyasıdır ve dış dünya, optik dünya ile hiçbir ilintisi yoktur. Soyut resim mekân düşüncesini ve figürü reddetmiştir. Soyut ifadecilik, Abstre ya da nonfigüratif (figürsüz), doğa görüntüleri olmayan bir akımdır. Biçim ve renklerde sınırsız olmasıyla birlikteresim dışında heykel, mimarlıkalanlarında da etkisini göstermiştir. Wassily Kandinsky, Piet Mondrian, Robert Delaunay, Mark Rothko, Hans Hartung, Antoni Tapies, Kazimir Maleviç, Jean Arp, Jackson Pollock, Nicolas de Stael, sanatçılarıdır.

1.7. 1940 Sonraki Sanat Hareketleri

1.7.1. Action Painting

Resim yapma eylemi, fiziksel vücut hareketlerine ve rastlantısal sonuçlara göre yönelmiştir. Amaç sanatçının özgür ve özgün ifadesini kullanarak malzemede sınırsızlığı tatmaktır.

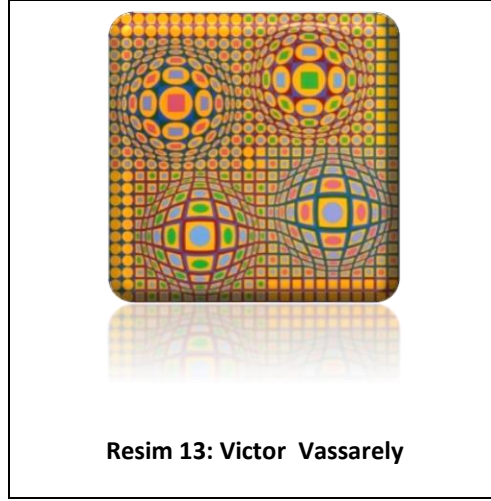
Resim 12: Jackson Pollock "Black Stella"

1.8. 1960 sonu Sanat Hareketleri

(Pop - Art, Op- Art)

1.8.1. Pop -Art: Pop-Art, endüstrinin, günlük tüketim eşyalarının, popüler kültür üzerindeki etkilerini (Olumlu-olumsuz) kitlesel iletişim çağının teknikleriyle ifade etmiştir. Hazır nesnelere, alışıldık mekanlarından çıkarak, abartılı boyutlardagenellikle, resimli roman ya da reklamcılık teknikleri kullanılarak yeniden üretilmişlerdir. Pop sanat, önce 1950 ortasında İngiltere’de, 1950’den sonra ABD’de aktif olan sanat akımıdır. Geleneksel disiplinlere ve sanatlara karşı olarak pop sanat, popüler kültürü sanat nesnesi olarak kullanmıştır. Baskı ve mekanik çoğaltımdaki gelişmeler pop sanatın varlığının gelişmesini sağlamıştır (Yaman,2013, 350).Sanatçılar teknolojiyle birlikte, tüketim nesnelerini kullanmışlardır. MarcelDucamp’la başlayan tüketim kültürüne tepki gösterilmesi ve hazır nesnelere kullanılması Schwitters,Warhol, Hamilton, Wesselmann, Rauschenberg, Beuys gibi sanatçılarla devam etmiştir.

1.8.2. Op-Art : Op Sanatın çıkış noktasını, üç boyutluluk yanılsaması oluşturmuştur.1960’lardamodern bir sanat akımı olarak gelişen Optik Sanat, bilim ve sanat birlikteliğiyle, hareketin dinamik etkisini kullanmıştır. Geometri ve matematiği, estetikle birleştiren Op Sanat, heykel, video, grafik ve dijital sanat türleri içinde de etkisini göstermiştir. Empresyonist CamillePisarro, Post-Empresyonist Georges Seurat ve Paul Signac, Soyut sanatçı PietMondrian gibiressamlar bilimsel bir tavırla renk ve optik üzerine araştırmalara önem vermiş, bu araştırmalar Op Sanat’a temel oluşturmuştur.

Resim 13: Victor Vassarely

2. BATI SANAT AKIMLARININ SANATÇILARAVE SANATA KATKILARI

Endüstrinin ivme kazanmasıyla, araştıran, deneyen, eleştiren, madde ve mana da özgür ve sınırsız olmak için çaba sarf eden sanatçı, estetik kalıplarını, kurallarını ve tekniklerini ortadan kaldırmaya çalışmış, geleneksel yerine, eser üretiminde yeni deneyimler için mücadele etmiştir.

Farklı süreçler ve mekanlarda, birbirine rakip yada birbirini takip etmiş olan sanat akımlarında, sanatçı buldum derken, o bulunan bir başka ekolün doğuşunun habercisi olmuştur.

“Ne Giotto’ nun mekân derinliği gibi resme getirdiği yenilikler, ne hümanizmanın etkisiyle meydana gelen Rönesans çağının üstün resim tekniği, ne de Barok sanatın taşkın çizgileriyle ışık-gölge estetiği, sanatta bir devamlılık sağlayamamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında Empresyonizmle başlayan ve günümüze kadar farklı anlayışlara uzanabilen sanat anlayışları ortaya çıkmıştır” (Elmas2005,281-282).

Sanatta modernizmin başlangıcı, sanatçıların çevreyi gördükleri gibi betimlemeyi bırakmalarıyla atılmıştır. Geleneksel kurallar değişime uğramıştır. Artık her yeni hareket ve oluşum, yenilik ve fark yaratıyorsa estetik anlayışta değişmiş demektir. Sanat eserinin, güzel ya da çirkin olması değil; üretildiği dönemi yansıtabilmesi önemlidir. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl boyunca sanat dünyası, daha önce hiç izlenmediği kadar yakından izlenmeye başlanmıştır.

“Geçmiş yüzyıllarda egemen olmuş tarz, stil, akım, ekol, sanat grubu ya da okulu ve benzeri oluşumlarla 20.yüzyıldakilerle kıyaslanırsa bu yeni disiplinlerin etkinliği ve sanat dünyasında, hem bunalımlı hem de doğurgan ortam mevcuttur. Bu yaklaşım sanat yapıtını kesin değil geçici, dönemsel tanımlamalara indirgemeye bir kapı aralamak felsefi ve mantıksal tutumun kesinlik arayışının karşısında duruşunu temsil etmektedir” (Aktulum,2016;11).

Sanatla toplumsal değişim arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Toplumsal değişim, sanat ve sanatçı için bir tür kendini yenileme, dönüştürme süreci sayılabilir. *“Sanatçı, toplumu değiştirmek isterken bu değişimi ilkin kendinde, kendi sanatında yaşar. Çağının tanığı olarak gördüklerini, duyumsadıklarını eserine yansıtırken kendisi de değişir, dönüşür” (Uzun,2014;123).*

Ünlü sanat yapıtlarının mekanik olarak yeniden üretimi, insanların daha kolay erişebilmesine imkân sağlamaktadır. Çünkü bu görüntülere sanat kitaplarından bakabilir, hatta kişiler bu eserleri poster formunda kendi duvarlarına asarak onlara sahip olabilirler. Denebilir ki, sanat eserleri böylece gizemini yitirir ve orijinalindeki dokunulmazlık ve büyü azalır. Yeniden

üretimin en temel sonucu, öncesinde yalnızca tek bir yerde bulunan eserin, şimdi pek çok farklı içerikte görülebilmesidir (Engin&Duruman;2017,169).

Örneğin Amerikalı ressam RussellConnor bilindik başyapıtlardan bazı parçaları yeniden birleştirip yeni tablolar yapmıştır. Ressam EdouardManet'in (1892)"A Bar At TheFoliesBergere" isimli çalışmasını Picasso'nun "Guernica" adlı yapıtının önüne alarak "Savaş ve Barış" çalışmasını gerçekleştirmiştir. 2006 yılında Başkan George Bush'un Irak savaşını eleştiren bir tavırla ürettiği eserinde, birbirine geçmiş çakışan kimliklerden oluşan postmodern bir gönderme oluşturmuştur. (Danto,2010,250). Connor'un tablolarının amacına ulaşması için konularının bilindik olmasının yanısıra geçmiş ile kurduğu güçlü bağların örneğidir.

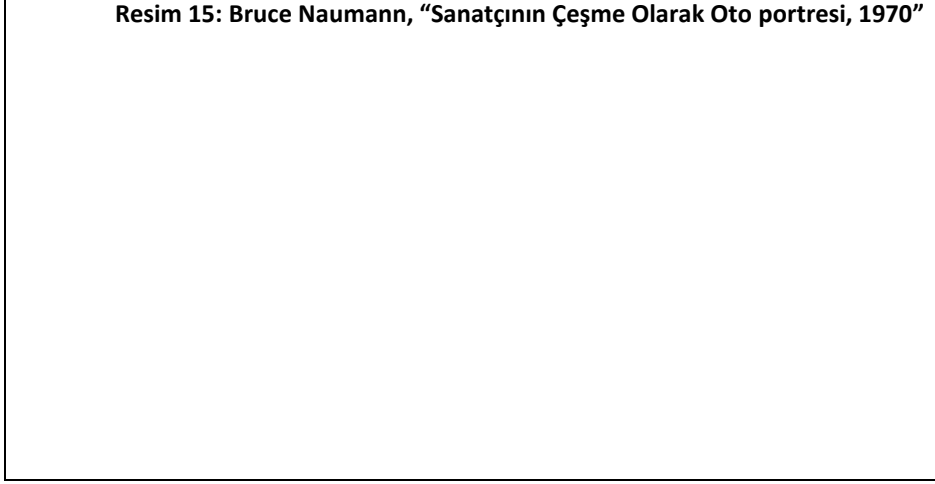

Resim 14: "WarandPeace" (2006) by RussellConnor. (Photo courtesy of the artist andtheAnitaShapolsky Gallery)

Bir diğer örnek ise; Bruce Naumann'ın "Sanatçının Çeşme Olarak Otoportresi" isimli çalışmasıdır. Sanatçı kendi portresini görüntülüyor ama bir çeşme olarak. "Çeşme vurgusuyla işin Duchamp'a göndermede bulunduğu açıktır. Fakat dahası var Duchamp bir hazır nesneyi sanat yapıtına dönüştürüyordu. Naumann kendisini "çeşmeleştirirken" sanatçının "hazır nesne" olarak algılanışına bir vurguda bulunuyor. Neden hazır nesne, çünkü sanatçı sürekli olarak düşünüldü zamanlar boyunca. Biz çeşmenin musluğunu çevirip suyu akıtır gibi, sanatçıdan isteyeceğiz, o da bize yapıtlarını akıtacak". Kısacası değil 45 yıl önce, bugün bile çok yeni ve güncel bir yapıttır (Kahraman,2015,373).

Resim 15: Bruce Naumann, "Sanatçının Çeşme Olarak Oto portresi, 1970"

Her sanatçının döneminden nasıl etkilendiği ve geriye yönelik nasıl esinlendiğini görmek/izlemek hem sanatçıyı hem de eserinin sanat algısını anlamak için oldukça önemli görülmektedir. Çünkü, her eser kendinden önceki eserlerin bir ürünü, genetik bir mirasıdır.

Konu kapsamında Türkiye'den bir sanatçının çalışmalarını da örneklendirebiliriz. Genco Gülan; resim, heykel, performans ve yeni medya gibi kavramsal çağdaş sanat yapıtlarının tümünü "fikir sanatı" olarak tarif eden bir sanatçıdır. Gülan, bir röportajında (Engin&Duruman;2017,81) "Sanat Tarihi içinde gezinirken kendimi bir zaman makinesine binmiş gibi hissedirim. Tarihsel gelgitler içinde dolaşmak çok zevkli bir serüvendir. Yeniden yorumlama yöntemi-ki günümüz sanatının en önemli araçlarından birisidir- buna bağlı olarak sağlar. "Kendi Portresi" isimli serimde bunu bir adım öteye taşıyıp sadece farklı dönemlerde yaşamış büyük ustaların yapıtlarını yorumlamaktan öte kendimi onların yerine koymayı deniyorum.

Artık farklılığı benzerlikte arıyorum. Bu yaklaşım da beni oldukça özgürleştirdi diye düşünüyorum. Ustaları yorumlamak müthiş bir deneyim, kendileriyle tanışmış gibi oluyorsunuz" yorumlarını bizlerle paylaşmıştır. Yani tarihe tanıklık etmenin yanısıra onun müze, galeri ya da koleksiyonlardan çıkarıp görsel bir kültür ürünü olarak toplumla paylaşmanın yolu açmış oluyorlar", sözleriyle sanat içindeki yeni oluşum sürecini bizlere özetlemiştir.

Bu bağlamda aslında sanatçının arayışının bitmek bilmeyen merakı eskiye öykünerek geleceğe yelken açması sanatın yeni nesillere ve sanat takipçilerine bir nevi kolaylık sağlamaktadır. Tıpkı evimizin salonundan Louvre Müzesinde gezintiye çıkmak kadar ulaşılabilir olması gibi. Aslında sanatçıya ve sanata yön veren popüler kültür ve medya da bu tür sanat eserlerine imkân vermektedir. Yani reklamı yapılan bir ürünü arka planda eski ile entegreli sunmak insanların görsel hafızalarında daha kalıcı imajlar bırakmak için müthiş bir yöntemdir. Sanatın gelişen ve değişen toplumlarda dinamikleri ve teknoloji de takip ederek yeni ve alışılmadık dışında eserler üretmesi onun doğurganlığının temsidir. Bu doğurganlıktan doğan kardeşler arasında kan bağı da olsa hepsi farklı kimlik ve mizaçlara sahiptirler.

Sanat eleştirmeni Hal Foster, uyarılma/kendine mal etme sanatının "her resmin altında daima başka bir resim olduğunu" ortaya çıkardığını yazmıştır. Foster, sanatçı sanat objelerinin üreticisinden çok işaretlerin manipülatörü haline gelir ve izleyici de görünür olanın tüketicisi yada estetiğin pasif seyircisi olmak yerine mesajların aktif okuyucusu olur" (Akt.Barrett,2015,302).

Resim 16: Genco Gülan, Rene and Cory 2014. Müdahale edilmiş dijital fotoğraf.

Genel olarak yeniden üretme yerine, eskiye öykünme yada yapılmış olanları “kendine mal etme” yaklaşımında çağı eleştiren ve yeniden gözden geçiren bir tavır, yeniden bir doğuşu temsil etmektedir. Sanat bizim dünyayı algılayışımızı ve onu zihinsel bir gerçek haline getirişimizi etkiler. En önemli işlevlerinden birisi budur. “Kübizmin ortaya konmasından sonra eğer binaları yeni bir anlayışla inşa etmiş evlerimizi hatta masalarımızın üstünü yeni bir anlayışla düzenlemişsek olmaz denilen bir şeyi yapmaya başlamışsak bu sanatın algılarımıza getirdiği katkının sonucudur” (Kahraman,2015,55).

Sonuç ve Tartışma

Sanatçılar eserlerinde bağımsız ve özgün imgelerin yanı sıra geçmişten referanslarda alırlar. Üretilen sanat nesnesi toplumsal belleğin ve karakterin oluşmasında etkin rol üstlenmektedir. Her sanat nesnesi çağdaş boyutlarda doküman niteliğinde canlı birer model olmayı başarmışlardır.

Her sanat üretimi bir felsefe üzerine kurulur. Onu algılamadan ve çözümlenmeden daha ileriye gitmek imkânsızdır. Sanat yapıtı, sadece ne yansıttığını değil onun üzerindeki düşünceler ve yapıtı biçimlendiren kültürel güçler karşısında etken bir pozisyondadır. Yani eser, kendi toplumsal etkilerini yaratır, çevresindeki dünyayı etkiler. Bir sanatçı eserinde, öznesinin ruhunun, duygularının ve karakterinin halini uslubunu göstermelidir. İzleyiciye ulaşan tek bir duygu tek bir ses vardır. Unutulmaması gereken sanat eserinin suje tarafından pozitif ya da negatif yönde geri bildirimlerle kalıcılığının sağlanmasıdır. Yani sanat eseri üretiminin amacına ulaşması, onun var olması; yorumlanması ve algılanmasına bağlıdır. Çağımızda pek çok sanatçı, beğendiği eserleri kendi birikimleri ve düşünceleriyle tekrar yorumlayarak hayata geçirmişlerdir. Amaç kopyalamak değil edindiği fikri, kendi içselleştirdiği bilgi ve duygu birikimi ile farklı biçimlerde, kendine has bir eser ortaya çıkarmaktır. Başka eserlerde gördüğümüz fikirleri anlayabilmek için ön ve arka yapı elemanlarının nasıl bir araya getirildiklerini ve neden belli bir düzen içinde sunulduklarını anlamamız gerekir. Genellikle bu fikirleri içselleştirmemiz gerekmektedir. Örneğin; Vincent Van Gogh sıklıkla kendisini zincirdeki bir bağlantı olarak nitelendirmiştir. Çalışmalarını, kendisinden önce gelenlerin eseri üzerine inşa ederek ve kendisinden sonra geleceklerin üzerine bir şeyler inşa edebilecekleri eserler ortaya koymak isteğiyle eser üretiminde bulunmuştur.

Sanatçılar genellikle geçmiş ve çağdaşları sanatçıların eserlerini bilir ve özellikle belirli sanatçıların eserleri konusunda bilgi sahibidirler. Hatta naif sanatçılar bile toplumlarındaki görsel temsillerin farkındadırlar ve bundan etkilenirler.

Küreselleşme, teknolojik gelişim, çokkültürlülük, disiplinlerarasılık gibi kavramların ivme kazandığı bir zeminde, sanatın ve sanatçının fikirleri ve yaratımları öne çıkmıştır. Sanat toplum ilişkisinin işlevselleşmesi ve yaygınlaşması, medya, popüler kültür, teknoloji-tasarım gibi çağımızın hergün yenilenen ve değişen oluşumları sayesinde gerçekleşmiştir. Ancak toplumların kültürel ve sanatsal dönüşümlerinde bu hızlı ve “bazen de bilinçsiz etkileşimin” ne ölçüde faydalı olduğu sorgulanmalıdır. İşte bu sorgulama da objektif yaklaşım adına sanatçının üretimindeki amaç ve fikirlerine cevaplar bulmak gerekmektedir. Bu cevapların içinde sanatçının içinde bulunduğu sosyo ekonomik ortamdan hitap ettiği sosyo- kültürel çevre aynı kadraj içinde olmalıdır.

Sanat yapıtının orijinal bir nitelik taşıdığı ve sanatçının bağımsız, öznel görüşünün ürünü olduğu bir gerçektir (Fırıncı;2006,111).Ancak sanat eserinin yeniden yorumlanarak üretilmesi kendine mal etme eylemi artık orijinal olanın reddi ve sorgulanması sorununu gündeme getirmektedir. Engin’in bizlere aktardığı gibi (2017;123); “kendine mal etme; görüntüyü ait olduğu bir çevreden ve içinde bulunduğu koşullardan koparak başka bir anlam kazanacağı farklı bir çevreye taşımaktır.”

Orijinal esere ait detayların (içerik, biçim, üslup, anlam duygu v.b.)değiştirilerek yeni bir esere özgü detayların yeni ürün içerisinde orijinal esere çağrışım yapacak şekilde özellikle kullanılması bir anlamda orijinal esere gönderme yapılması olarak adlandırılan yeniden yorumlama ile sanatçılar eserlerini üretmede sınırsız olmanın özgürlüğünü yaşamaktadırlar. Yeniden üretimde; saygı gösterme, alay etme, atfetme gibi farklı anlamlar yükleme amacıyla yapılmış olabilir. Modern sanatta bize sunulan imgeler neler öğretiyor? Bu imgeler alımlayıcıdaki arzu, öfke ya da isteğin harekete geçmesine yardımcı oluyor mu? Bu imgelerin organize edildiği ve izleyiciyle buluştuğu tarihsel koşullar nelerdir?, Bu imgeler neyi ifade ediyor? sorularıyla, gerçekçilik, dışavurumculuk, biçimcilik ve benzeri birçok sanat eserinin işlevselliği değerlendirilmiş olur.

Bu sayede etkileşimde bulunan eserlerin içindeki unsurlar yeni anlamlar kazanmakta anlamları çoğalmaktadır. Bu amaçla, sanatçılar, topluma ait göstergeleri sahiplenip kendine ait simge ve imgelere dönüştürerek bildik imgelerden yeni anlamlar yaratan bir sorgulama süreciyle güncel olan “görsel” ve “popüler kültür”ün şekillenme ve biçimlenmesinde aktif rol üstlenmişlerdir. Çağımızın üsluplaşma girişimleri içerisindeki yaklaşımların, yeni değerler ile tanışmamıza yardımcı olacağı düşünülmektedir. Sanatçılar, her geçen gün kendilerini geleneksel ve genel olandan kopartıp, kendi kişisel tarihleri ile ayrıcalıklı bir diyalog üretmektedirler. Onların eserleri belki de zamanın ötesinde olarak değerlendirilirken kapalı bir kutu olmak yerine sanat türlerinin sosyalleşmesi ve takipçilerinin arttığı görülmektedir. Sanata yön veren sanatçıların mevcut anlamlandırmaları yeniden üretmek eskinin geleneklerin baskın olanın yeniden ele alınışını, eleştirisini, yaratıcılığını ve sanatsal olan anlamlandırmaları üretmek bize sanat ve sanatı okuma yolunda yeni kapılar açmaktadır. Zaten sanat akımlarının oluşumunun nedenleri de bu değil midir? Nihai olarak nesne artık bir ortak kullanılan yaşantının, nesne ile özne arasındaki bağın görülmeyen içi boşaltılmış olan mananın imgeleştirilmesidir.

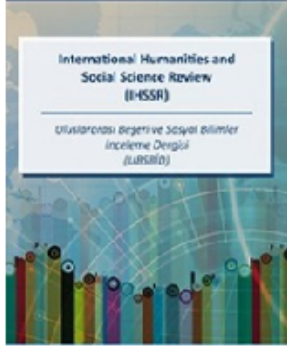
KAYNAKLAR

Aktulum,K.(2016).Resimsel Alıntı (Resimlerarası Etkileşimler ve Aktarımlar). Konya.Çizgi Kitabevi.

Antmen,A.(2008). 20 Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. 1. Baskı. İstanbul. Sel Yayıncılık.

Ayaydın, A. (2015). Art Nouveau Akımına 21. Yüzyıl Perspektifinden Bir Bakış. ulakbilge, 3 (6), s.59-73.

- Barrett, T. (2015). (Çev.E.Ermert). Neden Bu Sanat? Çağdaş Sanatta Estetik ve Eleştiri. 1. Baskı.Hayalperest Yayınevi. İstanbul.
- Batur, E. (1995). Sanat Dünyamız, Avant-garde 1945-1995 Son Yarıym Yüzyılın Sanat Akımları, Bahar 1995, İstanbul.
- Danto, A.C. (2010). Sanatın Sonundan Sonra.(çev.Z.Demirsu). 1. Baskı.İstanbul.Ayrıntı Yayınları.
- Elmas, H. (2006). Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Özgürlük bağlamında Sanat Neydi, Ne Oldu?. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 281-298.
- Engin, C.(2017). "Postmodernizm ve Yeniden Sunum" Kontrast Fotoğraf Dergisi. Kış 2017-18. Afsad Yayıncılık. Ankara.
- Farthing, S. (Ed.). (2014). Sanatın Tüm Öyküsü, F. C. Çulcu ve G. Aldoğan (Çev.), İstanbul: Hayalperest Kitabevi.
- Fırıncı, Mehmet. (2006). "Alman Ekspresyonizmi (Dışavurumculuk), DieBrücke (Köprü) ve Türk Baskı Resim Sanatına Etkileri", Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:19, İzmir, 2006.
- Gombrich, E. H. (2007). Sanatın Öyküsü. (16. Baskı). (çev. E. Erduran, Ö. Erduran) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kahraman, H.B. (2015). Bakmak Görmek Bir De Bilmek(Çağdaş Sanat Dünyasında Hayatta Kalma Kılavuzu). 1.Baskı.İstanbul.Kapı Yayınları.
- Kedik, A. S. (2010). "Richard Long: Bir Yürüyüşün İma Ettikleri", Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Sayı 5, s.107 120.
- Little, S., (2006). İzmler Sanatı Anlamak, Yapı Yayın, İstanbul.
- Lynton, N(1991)., Modern Sanatın Öyküsü, 2. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Uzun, A. (2014). 1950 Sonrası Toplumsal Olayların Sanata Yansıması. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Resim Ana Sanat Dalı Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi.
- Wölfflin, H. (1990), (Çev. H.Örs), Sanat Tarihinin Temel Kavramları 3.Baskı Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yağmur,Ö.(2016). Doğayı Şekillendiren Sanat:Land Art. İdil 2016,cilt 5, Sayı, 27,Volume 5,Issue27. DOI: 10.7816/idil-05-27-08.

ULUSLARARASI BEŞERİ VE SOSYAL BİLİMLER İNCELEME DERGİSİ (UBSBİD)

INTERNATIONAL HUMANITES AND SOCIAL SCIENCE REVIEW (IHSSR)

Volume: 2 Issue: 1 Year: 2018

ÇALIŞAN VE ÇALIŞMAYAN KADINLARIN SOSYOTROPİK-OTONOMİK KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Dilek Firdevs GÜNDÜZ*

Atakan Mustafa AKIL**

MAKALE BİLGİSİ

Makale Tarihiçesi:
Başvuru
02.03.2018
Revizyon
18.04.2018
Kabul
26.04.2018
Orcid Numarası:
0000-0002-6525-3282
Anahtar Kelimeler:
Sosyotropi, Otonomi, Çalışan
Kadın, Çalışmayan Kadın, Kişilik

ÖZ

Amaç :Bu çalışmanın amacı çalışan ve çalışmayan kadınların sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerinin incelenmesidir.
Tasarım/Yöntem: İstanbul'un çeşitli semtlerinde yaşayan kadınlar random örnekleme modeline göre belirlenmiştir. Örneklem grubunun demografik ve kişilik özellikleri karşılaştırılmıştır.
Sonuçlar: Araştırma sonuçlarına göre çalışan ve çalışmayan kadınların sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerinde anlamlı farklılıklar saptanmamıştır. Çalışan ve çalışmayan kadınların sosyotropik kişilik özelliklerinin orta, otonomik kişilik özelliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır.
Özgün Değer: Türkiye'de nadiren çalışılan bir konu olması nedeniyle bu çalışma diğer çalışmalar için referans niteliğindedir.

INVESTIGATION OF SOCIOTROPIC-AUTONOMIC PERSONALITY OF WORKING AND NON-WORKING WOMEN

ARTICLE INFO

Article History:
Received
02.03.2018
Revised
18.04.2018
Accepted
26.04.2018
Orcid Number:
0000-0002-6525-3282
Keywords: Sociotropy, Autonomy,
Working Women, Non-working
Women, Personality

ABSTRACT

*Objectives:*The aim of the present study was to investigate sociotropic-autonomic personality characteristics of working women and non-working women.
*Methods:*The population of this research includes the women who live in various districts in Istanbul. Sampling of this research was selected by random method.
*Results:*The results of study indicate that there is no significant difference of the sociotropic-autonomic personality characteristics between working women and non-working women. Sociotropic personality level in both working women and non-working women was moderate and their autonomic personality level was at just below the good range.
*Originality:*This research is going to be reference for other researches because of it's infrequency in Turkey.

1. Giriş

Kadının üstlendiği toplumsal rollerin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Kadının yeri evidir düşüncesi, her ne kadar geçmişte kalmış gibi görünse de günümüzde de zaman zaman kendini göstermektedir. Dünyanın hemen her yerinde olumsuz koşullarda yaşayan ve her türlü baskıya

* dfgunduz@gmail.com

** atakanakil@hotmail.com

boyun eğmek zorunda kalan milyonlarca kadının bulunduğu bilinmektedir. Yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen ya çaresizlikten ya da tek başına yaşamının sorumluluğunu taşımaktan kaçındığından bu duruma katlanmayı tercih etmektedir. Özellikle yeterli düzeyde eğitim almamış, herhangi bir ekonomik geliri olmayan, var olma nedenini çocuklarının, eşinin veya evinin ihtiyaçlarını gidermek olarak algılayan, ekonomik ve sosyal açıdan başkalarına bağımlı, kendi başına karar alamayan, kendinden çok başkalarının rahatı ve konforu için çabalayan, özverili kadınların sayısı küçümsenemeyecek kadar çoktur.

Ülkemizde kadının durumuna bakıldığında pozitif yönde değişiklikler olduğu görülmekle birlikte yine de zaman zaman problemler yaşandığı da gözlemlenmektedir. Çalışmayan kadınların yaşadığı sorunların yanında, çalışan kadınlar da karşısına çıkan çok farklı sorunlarla başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Örneğin rollerinin hepsini iyi oynaması konusundaki toplumsal baskının yanında, iş ortamında karşısına çıkan görev dağılımında ve ücret politikasında kadın erkek ayrımcılığı, girişimciliğine karşı engellemeler kadının potansiyelini tam anlamıyla ortaya çıkaramamasına, başarı odaklı bir otonomi sağlayamamasına zemin hazırlamaktadır. Dünyada ve Türkiye’de yaşanan sanayileşme hareketleri, değişim ve gelişimi beraberinde getirmekle birlikte, toplum yaşamında özellikle de geleneksel aile yaşantısında çeşitli problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Geleneksel kalıpların yıkılmasıyla değişen aile yapısına paralel olarak bazı kadınların rolü de, iş hayatına katılımı da değişim sürecine girmiştir (Kırkpınar 2001: 240). Kadınların yaşadığı sorunlar yıllarca sadece evin içinde verdiği uğraşından ve bu durumun getirdiği maddi ve manevi sıkıntılardan ibaret iken çalışma yaşamına katılmasıyla çeşitlilik göstermeye başlamıştır.

Bazı kadınlar, bir yandan çalışma hayatını sürdürürken diğer yandan da aile yaşantısının alışlagelmiş dengelerini korumak için çaba harcamaktadır. Kocacık (2004: 88), çalışan kadınların pek çoğu, aile ve iş yaşamı ikileminde bocalamakta ve hem fiziksel hem de ruhsal açıdan aşırı derecede yıpranmakta olduklarını ifade etmektedir.

Türk aile yapısına yönelik yapılan araştırma sonuçlarına göre, hane halkı reislerinin çoğunluğu için ev işi ve çocuk bakımı kadının en önemli görevidir (Kocacık ve Gökkaya 2005). Kadına bakış açısının bu şekilde biçimlendiği ve benimsendiği toplumlarda kalıplaşmış düşüncelerden sıyrılarak çağdaş yaşamda yerini alabilmek, kadını en çok zorlayan konuların başında gelmektedir. Türkiye’de çalışan kadınlara yönelik olarak yapılan araştırma sonuçları, çalışma yaşamında ve aile ilişkilerinde karşılaştıkları tüm güçlüklerle ve engellemelere rağmen çalışan kadınların yarısından fazlasının çalışma yaşamından memnun olduklarını göstermektedir. Yine yapılan araştırmalarda çalışan kadınların yarısından fazlası, aynı geliri evde oturarak elde edebilecekleri bir iş yerine işe gitmeyi tercih etmektedir (Gönüllü ve İçli 2001: 89).

Bu veriler doğrultusunda yaşadıkları tüm zorluklara karşın kadınların çalışma yaşamında bulunmak istemelerini maddi kazanç elde etmenin yanında toplum içinde yerini almak, kendine olan

güvenini kazanmak, bağımsız olmak ve sosyal çevre edinmek gibi diğer kazanımları da önemsemedikleri şeklinde yorumlamak mümkündür. Geleneksel rollerini reddetmeksizin yaşadığı tüm zorluklara karşın, çağdaş yaşam tarzının gereği kendisinden beklenen diğer rolleri de yerine getirerek çalışma yaşamına giren kadının elde ettiği ekonomik bağımsızlığı, sosyal yönden de bağımsızlığını kullanabilmesini, özerkleşmesini mümkün hale getirmektedir. Böylelikle kadın, aile ilişkilerinde söz sahibi olabilmekte, alınan kararlara etki etmekte, sosyal yaşantısında da daha özerk ve girişimci bir tutum sergileyebilmektedir. Geyran (1991: 105), anksiyete bozukluğu olan ve olmayan iki kadın grubunda gerçekleştirdiği çalışmasında, çalışan kadınlar kazançlarının denetimin ellerinde olduğunu belirtmiştir. Yine bu araştırmadaki çalışan kadınlar, aileye ait kararlara katılımda daha etkin bulunurken, genelde çocuklara ait ve ev içi düzenlemelerde bütün kadınların ancak onda biri tek başlarına karar verdiklerini ortaya çıkmıştır.

1.1. Sosyotropik-Otonomik Kişilik Kavramı

Becki'nin insan kişiliğinin sosyotropi ve otonomi olmak üzere iki farklıörüntüsü bulunmaktadır. Bu teoride sosyotropi (sosyal aidiyet) boyutu bireyin diğer insanlarla olumlu etkileşim gösterebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Yüksek sosyotropik özellikler gösteren bireyde diğer insanlardan onay almak hayati önem arz etmektedir. Bireyin olumlu kendilik imgelerini sürdürebilmesi için önem verdiği kişiler tarafından onaylanması, sevilmesi ve sayılması gerekmektedir. Otonomi ise kişinin bağımsızlığını ve kişisel haklarını koruyabilmesi yeteneğini ifade etmektedir. Bu özellikleri yüksek olan bir birey ise kendi davranışlarını yönlendirmekten, koyduğu hedefe ulaşmaktan, çevreyi kontrol etmekten ve başarılı olmaktan haz duymaktadır (Bagby vd. 2001; Aktaran: Kaya vd. 2006).

1.2 Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri

Literatür incelendiğinde sosyotropik ve otonomik kişilik özelliklerinin cinsiyet, yaş, eğitim ve ekonomik durum gibi demografik özelliklerle ilişki içerisinde olabileceği belirtilmektedir (Gorski ve Young 2002; McBride vd. 2005; Aktaran: Kaya vd. 2006).

Beck'e göre sosyotropik özelliklere sahip bireylerin yaşam tatmini diğer insanlarla olan ilişkilerine bağlıdır. Otonomik kişilik özelliğine sahip olan bireylerde ise, diğerlerinin aksine kişisel başarıya, bireysel üstünlüğe ve çevre üzerindeki etkinliğine bağlıdır (Kolts vd. 2004; Aktaran: Serinkan ve Barutçu 2006: 320-321).

Çalışanın uyumu açısından kişilik özelliklerinin değerlendirilmesine ilişkin gerçekleştirilen bir araştırma sonucuna göre sosyotropik kişilik özelliğine sahip çalışanların grup çalışmalarına daha yatkın olduğunu saptanmıştır. Bunun aksine otonomik kişilik özelliğine sahip çalışanların ise bireysel ve bağımsız işlerde çalışmaya daha yatkın oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Serinkan ve Barutçu 2006: 321). Bu nedenle girişimci bireylerin otonomik kişilik özellikleri göstermesi beklenebilir.

Beck, sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerinin olumsuz yaşam olaylarında depresyon faktörü için risk unsuru olduğunu ve özellikle sosyotropik kişiliğin bu duruma daha yatkın olduğunu ifade etmektedir. Yani sosyotropik kişilik özelliklerine sahip bireyler, diğerlerine göre daha çok stres ve depresyon yaşamaktadırlar. Bu konuda gerçekleştirilen araştırmalar da bu durumu desteklemektedir (Nietzel ve Harris 1990; Aktaran: Serinkan ve Barutçu 2006: 321).

Sosyotropik kişilik özelliklerini taşıyan bireyler sevmek ve sevilmek isterler, başkaları tarafından kullanılmaya yatkındırlar ve fazla inatçı değildirler. Grup çalışmalarına girişmeyi ve diğer insanlara yardım etmeyi severler. Buna ek olarak çevreyle olan ilişkilerinin düzgün işlenmesine dikkat ederler. Otonomik kişilik özelliklerine sahip bireyler ise daha soğuk ve çekingen tavırlıdırlar. Diğer insanlara karşı da daha az sevecen ve samimidirler. Bu tür bireyler, başarıya odaklanmış ve kendi kontrollerine sahip olduklarındandaha savunmacı ve çatışmacı bir tutum sergilemektedirler (Lynch vd. 2003; Aktaran: Serinkan ve Barutçu 2006: 322).

Gorski ve Young, Beck'in bireyleri sosyal ilişki odaklı ve başarı odaklı olmak üzere iki gruba ayırdığını, sosyal odaklı kişileri sosyotropik kişilik, başarı odaklı kişileri ise otonomik kişilik olarak tanımladığını ifade etmektedir (Serinkan ve Barutçu 2006: 322).

Beck, sosyotropik kişilik özelliklerine sahip bireylerin, başkalarıyla olan ilişkilerinde bir problem yaşadıklarında veya reddedildiklerine depresyona girdiklerini belirtmektedir. Buna karşın otonomik özelliklere sahip bireylerin ise başkalarına daha az bağımlı olduklarından depresyona girme eğilimlerinin daha düşük olduğunu belirtmektedir (Serinkan ve Barutçu 2006: 322).

Depresyon eğilimli hastaların geçmiş yaşamlarındaki olumsuz kendilik şemalarının, çekingen ve bağımlı kişilik özelliklerinin altında gizlendiği ve ilişkilerinde hoşnutsuzluğa veya kabiliyetsizliğe ittiği bilinmektedir. (Leahy 2007: 111). Kabakçı (2001: 279)'nın gerçekleştirdiği araştırmada ise cinsiyetin temel etkisi bulunamamıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

İstanbul ilinde yaşayan çalışan ve çalışmayan kadınların çeşitli demografik özelliklerine göre sosyotropik/otonomik kişilik özellikleri ilişkisel tarama yöntemiyle tespit edilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, İstanbul'un Fatih ve Eyüp ilçelerinde yaşayan ve 18 ile 55 yaş aralığında değişen çalışan ve çalışmayan kadınlardan oluşmaktadır. Evren içerisinde rastgele seçilen 73 kadın ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Anketi: Düzenlenen ankette araştırmaya katılan kadınların demografik bilgilerinin tespiti amacıyla yaş, eğitim, medeni durum, çocuk sayısı, çalışıp çalışmadığı ve ekonomik durumunu kapsayan altı kapalı uçlu soru sorulmuştur.

Sosyotropi-Otonomi Ölçeği: Beck ve diğ. (1983) tarafından geliştirilen ve özgün adı Sociotropy-Autonomy Scale (SAS) olan ölçek, Şahin ve Savaşır (1997) tarafından dilimize uyarlanmıştır. 60 maddeden oluşan ve iki farklı kişilik özelliğini ölçmeye yönelik geliştirilen ölçekte, 30 madde sosyotropi ölçeğine, 30 madde de otonomi alt ölçeğine aittir. 4'lü Likert tipinde geliştirilen ölçekte her bir alt ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 120'dir. Ölçeğin faktör analizi sonuçlarına göre, her iki boyut için üçer faktör bulunmuştur. Sosyotropi alt ölçeğindeki faktörler; onaylanma kaygısı (10 soru), ayrılık kaygısı (13 soru), başkalarını memnun etme (7 soru) şeklindedir. Otonomi alt ölçeğindeki faktörler ise; kişisel başarı (12 soru), özgürlük (12 soru) ve yalnızlıktan hoşlanma (6 soru) şeklindedir. Ölçeğin hasta grubu verileri üzerinden elde edilmiş Cronbach-Alfa katsayıları Sosyotropi için .70 ve Otonomi için .81 olarak hesaplanmıştır. Öğrenci grubundan elde edilen verilerin katsayıları ise sırasıyla .83 ve .81 olarak hesaplanmıştır (Savaşır ve Şahin 1997). Bu çalışmada ise yapılan hesaplamalarda Cronbach Alfa katsayıları sırasıyla .85 ve .75 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada ölçeğin alt testleri ve faktörlerinden elde edilen puanlar ortalama (O) ve standart sapma (SS) değerleri ile sunulmuştur. Elde edilen puanların kadınların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği ikili kategorili değişkenlerde (çalışma durumu) z testi ile; ikiden fazla kategoriye sahip değişkenlerde ise tek yönlü ANOVA analizi ile belirtilmiştir. ANOVA analizi sonrasında anlamlı farklılık bulunması durumunda farklılığın hangi kategorilerde ortaya çıktığını belirtmek amacıyla post hoc testlerden Turkey HSD testi kullanılmıştır. Tüm analizler SPSS 13.0 istatistik programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1. Demografik Bilgiler

		Frekans	Yüzde
Yaş	18-25 arası	14	19.2
	26-33 arası	20	27.4
	34-41 arası	26	35.6
	42 ve üstü	13	17.8
Medeni Durum	Evli	37	50.7
	Bekar	30	41.1

		Frekans	Yüzde
	Dul/Boşanmış	6	8.2
Çocuk Sayısı	Yok	32	43.8
	1 tane	18	24.7
	2 tane	15	20.5
	3 tane ve üzeri	8	11.0
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	22	30.1
	Lise	28	38.4
	Üniversite	23	31.5
Çalışma Durumu	Çalışıyor	43	58.9
	Çalışmıyor	30	41.1
Ailesinin Ekonomik Düzeyi	Ortanın altı	5	6.8
	Orta	49	67.1
	Orta üstü	19	26.1

Araştırmaya katılan kadınların otonomi puan ortalamalarının 78.9 ± 13.5 olduğu görülmüştür. Otonomi alt ölçeğinin boyutlarının puan ortalamalarının ise kişisel başarıda 34.3 ± 6.4 , özgürlükte 31.2 ± 6.5 , yalnızlıktan hoşlanmada 13.4 ± 4.3 olduğu görülmektedir (Tablo 2). Kadınların sosyotropi puan ortalamalarının 74.0 ± 16.3 olduğu görülmektedir. Sosyotropi alt ölçeğinin boyutlarının puan ortalamalarının ise onaylanmama kaygısında 20.0 ± 6.5 , ayrılık kaygısında 36.9 ± 8.2 , başkalarını memnun etmede 17.1 ± 4.3 olduğu görülmektedir (Tablo 2). Bu puan ortalamalarına göre kadınların sosyotropik kişilik özelliklerine ortaya yakın seviyede, otonomik kişilik özelliklerine ise ortalamanın üzerinde iyiye yakın seviyede sahip oldukları düşünülmektedir.

Tablo 2. Sosyotropi-Otonomi Ölçeği Sonuçları

	O	SS
Sosyotropi	74,0	16,3
Onaylanmama Kaygısı	20,0	6,5
Ayrılık Kaygısı	36,9	8,2
Başkalarını Memnun Etme	17,1	4,3
Otonomi	78,9	13,5
Kişisel Başarı	34,3	6,4
Özgürlük	31,2	6,5
Yalnızlıktan Hoşlanma	13,4	4,3

Kadınların sosyotropi-otonomi ölçeğinin alt testlerinden ve faktörlerinden aldıkları puanların çalışma durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği z testi ile incelendiğinde çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında sosyotropi ve otonomi kişilik özelliklerine sahip olma düzeyi açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmada cevabı aranacak sorulardan biri kadınların çalışıyor olup olmamalarının kişilik özelliklerine etkisi ne olduğudur. Elde edilen

bulgulardan anlaşılacağı gibi sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerine sahip olma bakımından anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Sosyotropi-Otonomi Ölçeğinden Alınan Puanların Kadınların Çalışma Durumlarına Göre Farklılıkları

	<i>Çalışan Kadın</i>		<i>Çalışmayan Kadın</i>		<i>Z Testi</i>	
	<i>O</i>	<i>SS</i>	<i>O</i>	<i>SS</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyotropi	73,5	17,7	74,8	14,3	-0,32	0,75
Onaylanmama Kaygısı	19,7	7,1	20,3	5,7	-0,36	0,72
Ayrılık Kaygısı	36,6	8,7	37,4	7,5	-0,43	0,67
Başkalarını Memnun Etme	17,2	4,4	17,0	4,2	0,15	0,88
Otonomi	78,7	12,2	79,2	15,4	-0,16	0,87
Kişisel Başarı	34,6	5,9	34,0	7,1	0,38	0,70
Özgürlük	31,1	5,9	31,3	7,3	-0,10	0,92
Yalnızlıktan Hoşlanma	13,0	4,8	14,0	3,7	-0,91	0,37

Kadınların sosyotropi-otonomi ölçeğinden aldıkları puanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Bu analiz kadınların sosyotropi-otonomi ölçeğinin alt testlerinden biri olan sosyotropi alt testinden aldıkları puanlar için gerçekleştirildiğinde kadınların bu testten aldıkları puanların sadece yaşlarına ve ailelerinin ekonomik seviyelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir.

Buna göre 42 yaş ve üzeri yaş grubunda yer alan kadınların daha genç olanlara göre; ailesinin ekonomik gücü orta ve ortanın üstünde olan kadınların ailesinin ekonomik gücü ortanın altında olanlara göre bu alt testten daha fazla puan aldıkları ortaya çıkmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Sosyotropi Alt Testinden Alınan Puanların Farklılıkları

		<i>O</i>	<i>SS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Yaş	18-25 arası	79,4	17,0	3,63	0,02*
	26-33 arası	71,8	18,6		
	34-41 arası	68,1	14,7		
	42 ve üstü	83,6	8,0		
Medeni Durum	Evli	74,6	15,1	0,12	0,89
	Bekar	73,8	17,8		
	Dul/Boşanmış	71,2	18,1		
Çocuk Sayısı	Yok	74,2	18,1	0,85	0,47
	1 tane	69,4	17,7		
	2 tane	76,3	11,1		
	3 tane ve üzeri	79,4	13,4		
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	80,4	10,2	2,64	0,08
	Lise	70,3	19,7		

		O	SS	F	p
	Üniversite	72,4	15,2		
Ailesinin Ekonomik Düzeyi	Ortanın altı	60,4	18,2	3,70	0,03*
	Orta	77,2	17,2		
	Orta üstü	69,4	10,0		

*p<0,05

Bu araştırmada cevabı aranacak sorunlardan birincisi kadınların içinde buldukları yaş ile kişilik özellikleri arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır. Buradan da anlaşılacağı üzere sosyotropik özelliklere sahip olma bakımından kadınların buldukları yaş ile kişilik özellikleri arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde, altıncı soru ekonomik durumlarını algılayış biçimlerinin kişilik özelliklerine etkisi nedir sorusuydu, elde edilen bulgulardan ekonomik durumu orta ve ortanın üzeri seviyede olan kadınların sosyotropik kişilik özelliklerine daha fazla sahip oldukları görülmüştür.

Kadınların sosyotropi-otonomi ölçeğinin alt testlerinden bir diğeri olan otonomi alt testinden aldıkları puanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde kadınların bu testten aldıkları puanların sadece çocuk sayısı ve eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir (Tablo 5). Buna göre üç ve daha fazla sayıda çocuk sahibi olan kadınların daha az sayıda çocuk sahibi olanlara ve çocuk sahibi olmayanlara göre; ilköğretim mezunu kadınların lise ve üniversite mezunu olan kadınlara göre bu alt testten daha fazla puan almış olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmada cevabı aranan sorulardan bir tanesi de çocuk sahibi olup olmamanın kadınların kişilik özellikleri ile ilişkisi nedir yönündeydi. Analiz sonuçlarına göre 3 ve daha fazla çocuğa sahip olanlar, 3'ten az çocuğu olanlara ya da hiç çocuğu olmayanlara göre daha fazla otonomik kişilik özelliklerine sahiptir. Cevabı aranan bir diğeri soru kadınların eğitim düzeylerinin kişilik özelliklerine etkisinin ne olduğuydu, yine analiz bulgularından ilköğretim mezunu kadınların lise ve üniversite mezunlarına göre daha fazla otonomik kişilik özelliğine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Otonomi Alt Testinden Alınan Puanların Farklılıkları

		O	SS	F	p
Yaş	18-25 arası	80,6	12,2	1,52	0,22
	26-33 arası	75,5	14,2		
	34-41 arası	77,6	13,3		
	42 ve üstü	85,1	13,6		

		O	SS	F	p
Medeni Durum	Evli	78,2	15,3	0,56	0,57
	Bekar	78,8	10,2		
	Dul/Boşanmış	84,5	17,1		
Çocuk Sayısı	Yok	77,8	10,5	2,93	0,04*
	1 tane	73,8	14,9		
	2 tane	82,0	14,8		
	3 tane ve üzeri	89,1	14,2		
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	86,2	13,9	5,07	0,01*
	Lise	76,2	12,6		
	Üniversite	75,3	12,0		
Ailesinin Ekonomik Düzeyi	Ortanın altı	76,2	16,5	2,62	0,08
	Orta	81,4	13,9		
	Orta üstü	73,4	10,1		

*p<0,05

Kadınların otonomi alt testinin kişisel başarı faktöründen aldıkları puanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde kadınların bu faktörden aldıkları puanların herhangi bir demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Otonomi Kişisel Başarı Faktöründen Alınan Puanların Farklılıkları

		O	SS	F	p
Yaş	18-25 arası	34,5	6,6	0,69	0,56
	26-33 arası	34,3	6,7		
	34-41 arası	33,3	5,9		
	42 ve üstü	36,4	6,6		
Medeni Durum	Evli	34,7	7,0	0,72	0,49
	Bekar	33,4	5,9		
	Dul/Boşanmış	36,5	4,3		
Çocuk Sayısı	Yok	33,0	5,9	2,60	0,06
	1 tane	33,3	7,4		
	2 tane	35,7	5,4		
	3 tane ve üzeri	39,3	4,9		
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	36,6	7,2	2,06	0,13
	Lise	33,6	5,9		
	Üniversite	33,1	5,7		
Ailesinin Ekonomik Düzeyi	Ortanın altı	35,2	5,7	1,47	0,24
	Orta	35,1	6,2		
	Orta üstü	32,2	6,6		

Kadınların otonomi ölçeğinin özgürlük faktöründen aldıkları puanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde kadınların bu testten aldıkları puanların sadece eğitim düzeylerine ve ailelerinin ekonomik seviyelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir.

Buna göre ilköğretim mezunu olan kadınların lise ve üniversite mezunlarına göre; ailesinin ekonomik seviyesi ortanın üzerinde olanların orta ve ortanın altında kadınlara göre bu faktörde daha yüksek puana sahip olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo 7).

Tablo 7. Otonomi Özgürlük Faktöründen Alınan Puanların Farklılıkları

		O	SS	F	p
Yaş	18-25 arası	32,0	6,2	1,06	0,37
	26-33 arası	29,8	6,9		
	34-41 arası	30,6	6,3		
	42 ve üstü	33,6	6,6		
Medeni Durum	Evli	30,8	7,0	0,34	0,72
	Bekar	31,2	5,2		
	Dul/Boşanmış	33,2	9,7		
Çocuk Sayısı	Yok	30,9	5,4	1,44	0,24
	1 tane	29,1	6,7		
	2 tane	32,9	7,6		
	3 tane ve üzeri	33,8	7,6		
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	34,5	6,1	4,42	0,02*
	Lise	29,6	6,3		
	Üniversite	30,0	6,2		
Ailesinin Ekonomik Düzeyi	Ortanın altı	27,8	7,3	3,83	0,03*
	Orta	32,6	6,5		
	Orta üstü	28,4	5,4		

*p<0,05

Kadınların otonomi ölçeğinin yalnızlıktan hoşlanma faktöründen aldıkları puanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde kadınların bu faktörden aldıkları puanların herhangi bir demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. Otonomi Yalnızlıktan Hoşlanma Faktöründen Alınan Puanların Farklılıkları

		O	SS	F	P
Yaş	18-25 arası	14,1	4,2	2,37	0,08

		O	SS	F	P
	26-33 arası	11,4	3,6		
	34-41 arası	13,7	4,5		
	42 ve üstü	15,1	4,5		
Medeni Durum	Evli	12,6	4,9	1,32	0,27
	Bekar	14,1	3,6		
	Dul/Boşanmış	14,8	4,1		
Çocuk Sayısı	Yok	13,9	3,7	2,62	0,06
	1 tane	11,4	3,4		
	2 tane	13,4	5,7		
	3 tane ve üzeri	16,1	4,9		
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	15,1	4,3	2,89	0,06
	Lise	13,1	4,7		
	Üniversite	12,2	3,6		
Ailesinin Ekonomik Düzeyi	Ortanın altı	13,2	5,2	0,33	0,72
	Orta	13,7	4,8		
	Orta üstü	12,7	2,8		

Kadınların sosyotropi ölçeğinin ayrılık kaygısı faktöründen aldıkları puanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde kadınların bu testten aldıkları puanların sadece yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Buna göre 42 yaş ve üzeri yaş grubunda yer alan kadınların daha genç olanlara göre bu faktörden daha fazla puan aldıkları ortaya çıkmaktadır (Tablo 9).

Tablo 9. Sosyotropi Ayrılık Kaygısı Faktöründen Alınan Puanların Farklılıkları

		O	SS	F	p
Yaş	18-25 arası	39,6	7,6	3,82	0,01*
	26-33 arası	36,3	9,5		
	34-41 arası	33,6	7,6		
	42 ve üstü	41,7	4,8		
Medeni Durum	Evli	37,3	8,1	0,12	0,89
	Bekar	36,7	8,3		
	Dul/Boşanmış	35,7	10,0		
Çocuk Sayısı	Yok	37,0	8,4	2,02	0,12
	1 tane	33,4	9,4		
	2 tane	39,1	6,5		
	3 tane ve üzeri	40,5	5,6		
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	40,2	5,5	2,69	0,07
	Lise	35,2	9,8		
	Üniversite	35,9	7,7		
Ailesinin	Ortanın altı	32,8	7,5	1,59	0,21

		O	SS	F	p
Ekonomik Düzeyi	Orta	38,1	8,9		
	Orta üstü	35,1	5,9		

*p<0,05

Kadınların sosyotropi ölçeğinin başkalarını memnun etme faktöründen aldıkları puanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde kadınların bu testten aldıkları puanların sadece yaşlarına, eğitim düzeylerine ve ailelerinin ekonomik seviyelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Buna göre 42 yaş ve üzeri yaş grubunda yer alan kadınların daha genç olanlara göre; ilköğretim mezunu olan kadınların lise ve üniversite mezunlarına göre; ailesinin ekonomik seviyesi orta ve ortanın üzerinde olanların ortanın altında olan kadınlara göre bu faktörde daha yüksek puana sahip olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10. Sosyotropi Başkalarını Memnun Etme Faktöründen Alınan

Puanların Farklılıkları

		O	SS	F	p
Yaş	18-25 arası	17,6	4,6	2,89	0,04*
	26-33 arası	16,4	4,9		
	34-41 arası	16,0	3,3		
	42 ve üstü	19,9	3,7		
Medeni Durum	Evli	17,6	3,5	0,47	0,63
	Bekar	16,7	5,0		
	Dul/Boşanmış	16,3	4,9		
Çocuk Sayısı	Yok	16,6	4,9	0,65	0,58
	1 tane	17,2	3,6		
	2 tane	17,1	3,6		
	3 tane ve üzeri	19,0	3,9		
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	19,1	3,7	3,61	0,03*
	Lise	16,2	4,1		
	Üniversite	16,3	4,4		
Ailesinin Ekonomik Düzeyi	Ortanın altı	13,8	6,1	3,85	0,03*
	Orta	18,0	3,9		
	Orta üstü	15,7	4,1		

*p<0,05

Kadınların sosyotropi ölçeğinin onaylanmama kaygısı faktöründen aldıkları puanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde kadınların bu testten aldıkları puanların sadece ailelerinin ekonomik seviyelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Buna göre ailesinin ekonomik seviyesi orta ve ortanın üzerinde olanların ortanın altında olanlara göre bu faktörde daha yüksek puana sahip olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo 11).

Tablo 11: Sosyotropi Onaylanmama Kaygısı Faktöründen Alınan Puanların Farklılıkları

		O	SS	F	p
Yaş	18-25 arası	22,1	7,1	1,57	0,21
	26-33 arası	19,1	7,2		
	34-41 arası	18,5	6,2		
	42 ve üstü	22,0	4,4		
Medeni Durum	Evli	19,7	5,9	0,14	0,87
	Bekar	20,4	7,5		
	Dul/Boşanmış	19,2	5,1		
Çocuk Sayısı	Yok	20,6	7,7	0,28	0,84
	1 tane	18,8	6,3		
	2 tane	20,0	4,3		
	3 tane ve üzeri	19,9	5,7		
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	21,1	4,8	0,72	0,49
	Lise	18,9	8,0		
	Üniversite	20,2	5,9		
Ailesinin Ekonomik Düzeyi	Ortanın altı	13,8	7,4	3,75	0,03*
	Orta	21,1	6,6		
	Orta üstü	18,6	4,7		

*p<0,05

Yapılan araştırmada cevabı aranacak sorulardan biri de kadınların medeni durumlarına göre kişilik özelliklerinde bir fark var mıdır sorusuydu ancak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular bu yönde bir farklılığı işaret etmemektedir. Kadınların sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerine sahip olması bakımından evli, bekar ya da dul/boşanmış olmaları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

4. Sonuç

Bu araştırmada, çalışan ve çalışmayan kadınların çeşitli sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri incelenmiştir. İstanbul'da Fatih ve Eyüp ilçelerinde yaşayan çalışan ve çalışmayan kadınlardan seçilen bir örneklem üzerinde çalışma gerçekleştirilmiş ve sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu ve ekonomik durum gibi çeşitli demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir.

Literatürde bu çalışmayla tamamen örtüşen bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte bazı yönlerden farklılık gösterdiği düşünülen kadınların sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerinin incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Serinkan ve Barutçu (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada üniversite öğrencilerinde sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri ve kariyer planlamasına etkileri araştırılmıştır. Kabakçı (2001) ise yine üniversite öğrencilerinde sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri, yaşam olayları ve depresif belirtilerin incelendiği bir araştırma gerçekleştirmiştir. Sözü

edilen araştırmalar üniversite öğrencilerine yönelik olarak yapılan ve cinsiyet farklılıklarına göre söz konusu değişkenlerin kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelendiği araştırmalardır.

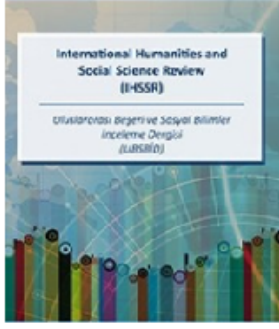
Kaya vd. (2006) tarafından hemşire öğrencilerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri ve ilişki faktörlerinin incelendiği araştırmasında bu çalışmadaki bulgulara benzer sonuçlar elde etmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %99.2'sini kız öğrencilerin oluşturduğu çalışmada öğrencilerin puan ortalamaları; sosyotropide 68.50±15.60, onaylanma kaygısında 20.13±6.83, ayrılık kaygısında 33.09±7.83, başkalarını memnun etmede 15.29±3.88 şeklindedir. Otonomide ise 77.25±14.45, kişisel başarıda 32.84±6.75, özgürlükte 30.31±6.11, yalnızlıktan hoşlanmada 14.09±4.75 olarak bulunmuştur. Bu puan ortalamaları, öğrencilerin orta ve orta üzerinde sosyotropi-otonomi kişilik özelliklerine sahip olduklarını göstermektedir.

Aynı araştırmada hemşire öğrencilerin çalışıyor olma veya çalışmama durumlarına göre sosyotropi-otonomi puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farkın bulunmadığı görülmüştür. Sosyotropi puanının çalışanlarda 65.92±16.54, çalışmayanlarda ise 65.78±15.49 olduğu görülmüştür. Otonomi puanının ise çalışanlarda 74.81±15.28, çalışmayanlarda ise 77.51±14.35 olarak bulunmuştur (Kaya vd. 2006). Bu yönden elde edilen sonuçların benzer olduğu söylenebilir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre daha geniş bir örneklem grubuyla çalışılması önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra çalışma hayatına katılmanın ve üretken olmanın sadece ekonomik zorunluluk halinde söz konusu olabileceğine dair düşüncenin değiştirilmesi yönünde farkındalık sağlayacak çeşitli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Kendine olan güveni tam, özgür, sorumluluk bilinci yüksek, girişimci kadınların sayısının artması için çalışma olgunluğuna ve yeterliliğine sahip olan kadınların iş yaşamına katılımını teşvik edecek meslek edindirme kurslarının yaygınlaştırılması ve bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların yoğunlaştırılması ile desteklemek de faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Beck, A. T. (2005). *Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar*. Çev. A. Türkcan İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Çervatoğlu, P. G. (1991). *Anksiyete Bozukluğu Olan ve Normal İki Kadın Grubunda Çalışma Faktörünün Evlilik İlişkisi ve Otonomi Tutumuna Etkileri*. Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Gençtan, E. (2004). *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gönüllü, M. & İçli, G. (2001). Çalışma Yaşamında Kadınlar: Aile ve İlişkileri, *Cumhuriyet Üniversitesi Dergisi*, 25(1), 81-100.
- Güleç, C. (2006). *Psikiyatrinin ABC'si Ruhsal Bozukluklar, Tanısı ve Tedavisi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kabakçı, E. (2001). Üniversite Öğrencilerinde Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri, Yaşam Olayları ve Depresif Belirtiler, *Türk Psikiyatri Dergisi* 12(4), 273-282.
- Kaya, N., Aştı, T., Acaroğlu, R., Kaya, H., Şendir, M. (2006). Hemşire Öğrencilerin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 10(3), 1-11.
- Kırkpınar, L. (2001). *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Eserleri.
- Kocacık, F. (2003). *Toplumbilim Ders Notları*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Kocacık, F. (2004). *Türkiye'de Çalışma Hayatından Kesitler: İşsizlik, Sendikal Örgütlenme, Kadın Emegi, İşportacılık*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Kocacık, F. & Gökkaya, V. B. (2005). Türkiye'de Çalışan Kadınlar ve Sorunları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (6), 195-219.
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Leahly, R. L. (2007). *Bilişsel Terapi ve Uygulamaları*. Çev. Hasan Hacak vd. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Savaşır, I. & Şahin, N. H. (1997). Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan, *Türk Psikologlar Derneği*, 9 (31), 44-56.
- Serinkan, C. & Barutçu, E. (2006). Pamukkale Üniversitesi İİBF Öğrencilerinin Kariyer Planları ve Sosyotropi-Otonomi Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Araştırma, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 317-339.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları 23. Basım.

ULUSLARARASI BEŞERİ VE SOSYAL BİLİMLER İNCELEME DERGİSİ (UBSBİD)

INTERNATIONAL HUMANITES AND SOCIAL SCIENCE REVIEW (IHSSR)

Volume: 2 Issue: 1 Year: 2018

Mehmet KILIÇ*

Mustafa Gök*

Ghulam Faruq Keskin*

KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE IRAK'IN Şİİ MİLİS GÜCÜ HAŞDİ ŞABI

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Tarihiçesi:

Başvuru

17.04.2018

Revizyon

17.04.2018

Kabul

28.04.2018

Orcid Numarası:

000-0001-6849-3997

0000-0002-4047-5241

0000-0001-6834-0333

Anahtar Kelimeler:

Haşdi Şabi, Şii Milisler,

İran, Irak

Tarih boyunca büyük çekişmelerin yaşandığı Irak günümüzde de bu konuyla gündemde kalmaya devam etmektedir. Yeraltı kaynaklarından dolayı dış güçler tarafından hep müdahalelere maruz kalan Irak günümüzde yaşadığı iç çekişme ve çatışmalarla gündeme gelmektedir. Saddam'ın devrilmesi ile İran'ın etki alanı altına girmiş, birçok milis gücün oluştuğu bir ülke konumuna gelmiştir. İran'ın ülke siyasetini doğrudan etkisi altına alması ile birlikte, Irak İran için bir rekabet ve nüfuz alanı olmaya başlamıştır. Daha çok İran'ın etkisinde bulunan ve Irak ve Şam İslam Devleti'ne (İŞİD) karşı kurulmuş olan Haşdi Şabi ülke içinde daha derin sorunlara neden olmaktadır. Birçok örgütü bünyesinde barındıran Haşdi Şabi oluşumu Irak Federal Ordusu'ndan daha güçlü bir konuma geldi. Bu güç dengesindeki değişim bölgede Irak'a rakip ülkeleri tedirgin etmekte ve bu oluşuma karşı bir takım önlemler almaya yönlendirmektedir.

FROM FORMATION TO TODAY SHIITE MILITIA FORCE OF IRAQ HASHD al-SHAABI

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received

17.04.2018

Revised

17.04.2018

Accepted

28.04.2018

Orcid Number:

000-0001-6849-3997

0000-0002-4047-5241

0000-0001-6834-0333

Keywords: Hashd al-Shaabi,

Iraq, which has experienced great conflicts throughout history, continues to be on the agenda today. Iraq, which has always been exposed to interventions by foreign powers due to its underground resources, comes on the agenda with its internal disputes and conflicts. Iraq has been affected by Iran after Saddam's overthrow, has become a country with many militias. Along with Iran's direct influence on the country's politics, Iraq has become a place of competition and influence for Iran. Hashd al-Shaabi, mostly under influences of Iran and established against the Islamic State of Iraq and Levant (ISIL) leads to further deeper problems in the country. Hashd al-Shaabi organization, which has many groups within, has become stronger than the Iraqi Army. In the changing of this balance of power disturbs countries rivaling Iraq in the region and causes them to take some measures against this entity.

* Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü, Ortadoğu Çalışmaları, Doktora Öğrencisi, e-mail: memet.kilic63@gmail.com

* Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü, Ortadoğu Çalışmaları, Yüksek Lisans Öğrencisi, e-mail: gokmustafa36@gmail.com

* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Doktora Öğrencisi, e-mail: faryabzamen@gmail.com

GİRİŞ

Amerika'nın 2003 müdahalesi ile birlikte Irak'ta tüm iç ve dış dengeler değişmiş ve iç siyaset dengesinde Şiilerin giderek güçlendiği bir süreci başlatmıştır. 2003'ten 2011'e kadar ülkede Amerikan askerleri bulunmasına rağmen iç istikrar bir türlü sağlanamamıştır. 2011'de Amerika'nın son askerlerini de ülkeden çekmesi ile birlikte Irak bölge ülkelerinin nüfuz alanına açık hale gelmiş ve bölge ülkelerinin güç mücadelesi verdiği bir alana dönüşmüştür. İran ülkedeki Şiileri desteklerken, Suudi Arabistan ve Türkiye gibi diğer bölge devletlerinin ise Sünni kesimin yanında yer aldığı görülmektedir. Maliki döneminde İran'ın giderek artan etkisi ve Maliki'nin ayrıştırıcı ve mezhepsel politikaları IŞİD gibi terör örgütlerinin güçlenmesine yol açmış ve bu da kozmopolit bir yapıya sahip olan Irak'ın bu örgütler karşısında güçsüz kalmasına neden olmuştur. Özellikle, 2014'te Musul'un IŞİD tarafından ele geçirilmesi bu örgüte karşı yeni güçlerin doğmasına da yol açmıştır. IŞİD'e karşı oluşan söz konusu güçlerin en büyüğü ve en etkili olanların başında Haşdi Şabi birlikleri gelmektedir. Bu örgüt, oluşumundan sonra Irak'ta IŞİD'e karşı üstünlük sağlamış ve giderek ülkenin temel aktörlerinden biri haline gelmeye başlamıştır.

Haşdi Şabi'nin kurulması ile birlikte hâlihazırda Irak üzerinde bir etkiye sahip olan İran'ın örgüt üzerinden etkisinin giderek artmaya başladığı görülmektedir. İran'ın örgüt üzerindeki doğrudan etkisi çeşitli çevrelerce tartışılmaya ve eleştirilmeye başlandığı bir dönemi beraberinde getirmiştir. Bu eleştirilerle birlikte Haşdi Şabi'nin misyonu ve meşruiyeti de tartışılmaya başlanmıştır. Meşruiyet tartışmalarının özellikle İran'ın önderliği ve girişimleriyle giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Örgüt bünyesine Sünni Arap aşiretler, Yezidiler ve Hristiyanlar gibi farklı etnik ve dini unsurların alınması ile eleştirileri boşa çıkarma girişimlerine başlanmıştır.

Haşdi Şabi milislerinin yaptığı bir takım eylemler de örgütün meşruluğunu sorgulanır duruma gelmesini beraberinde getirmiştir. Hem İran'ın örgüt üzerindeki etkisi hem de örgütün Irak içinde giriştiği bir takım eylemler sonucunda Haşdi Şabi'yi hem ülkede hem de bölgede en çok konuşulan aktör haline getirmiştir. Haşdi Şabi'nin Irak'ın geleceğinde nasıl bir konumda olacağı da tartışılan konular arasındadır. Gelecekte nasıl bir konumda olacağı ile ilgili tartışmalar Irak Temsilciler Meclisi'nin 26 Kasım 2016 tarihinde aldığı bir kararla Haşdi Şabi'ye yasal yetkiler veren yasayı kabul etmesi ile son bulmuştur.¹ Bu yasa ile birlikte Irak ordusunun yetkileriyle donatılan Haşdi Şabi, Irak Başbakanı Haydar El-Abadi'ye bağlanmış ve bu şekilde kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

ABD'nin İşgali Sürecinde Irak'ın Genel Durumu

Haşdi Şabi'nin nasıl oluştuğunun anlaşılabilmesi için ilk önce Irak'ın yakın geçmişine göz atılması gerekmektedir. Zira Haşdi Şabi'nin bu denli hızlı ortaya çıkışını ve hemen organize olmasını başka türlü açıklamak biraz zor olabilir. Aslında Irak'taki mevcut durumun oluşması bir nevi Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 2003 müdahalesiyle başladı. 2003'teki bu müdahale ile Irak istikrarsız bir sürece girmiş² ve bu dönemden sonra ülkede Saddam Hüseyin tarafından sindirilmiş ve sistem dışına itilmiş Şiilerin artan etkisi, dolayısıyla İran'ın da yükselen etkinliğinin görülmeye başlandığı bir dönem başlamıştır.

¹ "Irak'ta Haşdi Şabi yasasıyla milislere askeri yetkiler tanındı", **Star** <http://www.star.com.tr/guncel/katliamci-sii-hasdi-sabiye-yasal-kilif-irak-meclisi-atesle-oynuyor-haber-1162104/> (27 Kasım 2016)

² Kemal İnat, "Irak: ABD ve Saddam Hüseyin "İşbirliği" ile Gelen Yıkım", Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman (Edt.), **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları**, Cilt: 1, Ankara, Nobel Yayınevi, 2010 s. 36

Şiilerin ülke siyasetinde hızlı bir şekilde yükselişi beraberinde Sünnilerin siyasi ve toplumsal alandaki etkinliğinin azaldığı bir dönemi beraberinde getirmiştir. Irak'ın işgali karşısında birçok Sünni Arap ABD'ye karşı milis güçlere katılıp savaşırken yeni milis güçlerde ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerin günümüzde en bilineni, Ebu Musab el-Zerkavi'nin 2000 yılında Afganistan'da kurduğu Tevhid ve Cihad Örgütü'dür. Örgüt ABD'nin Irak'ı işgal etmesi ile birlikte, Irak'a geçmiş ve Koalisyon güçlerine karşı savaşmaya başlayarak, etkinlik kazanmış, bu etkinlik ile giderek büyüyerek 2004'de "Irak el-Kaidesi" adını, daha sonra da Irak Şam İslam Devleti adını almıştır.³ Özellikle Irak'ın içinde bulunduğu durumdan faydalanan bu örgüt giderek güçlenmeye başlamıştır. Irak'taki hükümetlerin oluşturduğu güç boşluğu ve uyguladığı ayrıştırıcı politikalar da örgütün gelişmesinde etkili olmuştur. 2011'de ABD'nin Irak'tan son askerlerini çekmesinden sonra Irak askerlerinin yetersiz kalması sonucu daha da güçlenmeye başlamıştır. Örgütün bu denli güçlenmesinde Irak Başbakanı Nuri El-Maliki'nin mezhepsel politikaları ve 2012 tarihinden beri iki önemli bakanlık olan İçişleri ve Milli Savunma bakanlıklarına atama yapmaması sonucu bir güç boşluğunun oluşmuş, IŞİD ve benzeri grupların bu güç boşluğundan yararlanıp güçlenmesine neden olmuştur.⁴ Maliki'nin bu iki bakanlığa atama yapmaması ve söz konusu bakanlıkları vekâletten kendisinin yönetmesi ülkede muazzam bir güç boşluğu oluşturmuş ve bununla birlikte tekeli bir yönetim getirmiştir.⁵ Maliki özellikle 2011'de ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesinden sonra bölgede Şii politikalar izlemiş ve zaten var olan kutuplaşmayı daha da derinleştirmeye başlamıştır. Maliki yönetimi Şii politikalar takip ederek Sünni politikacıları siyasi olarak izole etme çabasına girişmiştir. Birçok Sünni politikacı etkisizleştirilmeye çalışılmış, bir kısmı da tutuklanmaya başlamıştır. Özellikle cumhurbaşkanı yardımcısı Tarık El-Haşimi hakkında tutuklama kararı verilmesi ve sonrasında idam kararının verilmesi birçok Sünni Arap tarafından tepkiyle karşılanmıştır.⁶ Bu olaydan sonra, 28 Aralık 2013 tarihinde terörizmi desteklediği suçlamasıyla El-İrakiye Bloğu'ndan Sünni milletvekili Ahmed Alvani'ye yönelik bir operasyon gerçekleştirilmiştir. Bu operasyon esnasında milletvekilinin kardeşiyle birlikte korumaları, Nuri El-Maliki'ye bağlı özel timler tarafından öldürülmüş ve Alvani de tutuklanmıştır. Bu olay karşısında Sünnilerin çoğunlukta yaşadığı Ramadi ve Anbar gibi şehirlerde büyük çaplı protestoların başlamasına neden olmuştur.⁷ Hatta bu şehirlerde protestolarda birçok Sünni, IŞİD'le birlikte hareket etmiş ve Irak ordusuyla çatışmıştır.⁸

Tüm bu sorunlar yaşanırken 30 Nisan 2014 tarihinde Irak'ta genel seçimler yapılmış ve Nuri El-Maliki'nin lideri olduğu Kanun Devleti açık ara seçimi kazanmıştır. Seçimlerde Kanun Devleti Koalisyonu 325 sandalyeli Irak Parlamentosunda 93 vekil çıkarmış ve kendisine en yakın liste olan Muttahidun listesinden 60 vekil daha fazla çıkarmayı başarmıştır.⁹ Maliki seçim zaferinden sonra üçüncü kez başbakanlık koltuğuna oturmak için uğraş verse de daha önceki dönemlerdeki baskıcı ve tek kişi yönetiminden dolayı Şiilerinde tepkisini çekmiş ve başbakanlık koltuğuna oturmaması için yoğun çaba harcanmıştır. 8 Eylül 2014'e kadar Irak'ta hükümet kurulamamış ve bu kargaşada terör örgütleri konumlarını güçlendirmiştir. En nihayetinde 6 Haziran 2014'te IŞİD, bir grup milis kuvvetle Irak'ın ikinci büyük kenti olan Musul'a sızmış ve 9 Haziran'da ise Irak Ordusunun cephanelerini de bırakarak kaçması sonrasında şehrin IŞİD'in eline geçmesi ile sonuçlanmıştır.¹⁰ Irak'ta yaşanan iktidar mücadelesinin sonucunda ülkenin ikinci büyük kentinin düşmesi ile sonuçlanmasından sonra Şii gruplar bir araya gelerek Irak Ulusal İttifakı'nı oluşturmuş ve Haydar El-Abadi'ye hükümet kurma yetkisi vermiştir. Abadi bir aylık çalışmadan sonra 8 Eylül 2014'te Irak Parlamentosuna hükümet

³ Terörün Geldiği Yeni Boyut: IŞİD Örneği, **BİLGESAM Raporu**, Rapor No: 67, Haziran 2015, İstanbul, s. 16

⁴ Can Acun, Neo El-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD), **SETA Perspektif**, Sayı: 53, Haziran 2014, s. 5

⁵ Bilgay Duman, IŞİD Sonrası Tartışmalı Yeni Aktör: Haşdi Şaabi (Halk/Miilet Yığılıları), **Orsam Rapor**, No: 198, Mayıs 2015, s. 7

⁶ "پرونده طارق هاشمی از فرار تا صدور حکم اعدام"، خبرگزاری صدا و سیما، (تاریخ دسترسی 12 مهر 1396)

"Kaçıştan İdama Tarık Haşimi Dosyası", **IRIB NEWS**

<http://news.irib.ir/commentaries/item/18213-%D9%BE> (4 Ekim 2016)

⁷ Firuze Yağmur Gökler, Irak ve Suudi Arabistan Arasındaki Anbar Gerginliği, **ORSAM**, 29 Mart 2014

<http://orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4092?s=orsam%7Cturkish> (12 Kasım 2016)

⁸ "Ramadi'de IŞİD ile milisler çatışıyor", **Aljazeera Türk**

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/ramadide-isis-ile-milisler-catisiyor> (13 Kasım 2016)

⁹ "Irak'ta resmi seçim sonuçları açıklandı", **Anadolu Ajansı**

<http://aa.com.tr/tr/dunya/irak-ta-resmi-secim-sonuclari-aciklandi/158389> (13 Kasım 2016)

¹⁰ "Irak'ta 2014 Seçimleri, IŞİD Operasyonları ve Irak'ın Geleceği", **ORSAM Raporu**, No: 190, Haziran 2014, s. 19

programını sunmuş ve güvenoyu alarak başbakanlığa gelmiştir.¹¹ Ancak Abadi'de Maliki gibi ülkenin güvenliği için hayati olan İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıklarına atama yapmamış ve bu atamaları sonraki döneme bırakmıştır. Durum böyle olunca IŞİD ve benzeri örgütler kısmen hareket alanlarını genişletmiş ve Irak'ın farklı bölgelerine de yönelmeye başlamıştır. IŞİD, Musul'u aldıktan sonra kendisine hedef olarak Şii bölgeleri seçmiş ve bu bölgelere yönelmeye başlamıştır. Irak Ordusunun etkisizliği bu tehdit karşısında yeni çıkış yollarının aranmasına neden olmuş ve IŞİD'e karşı milis güçlerin etkinlik kazandığı bir dönemi başlatmıştır.

Haşdi Şabi'nin Ortaya Çıkışı

Özellikle 9 Haziran'da ülkenin ikinci büyük kenti Musul Irak ordusunun herhangi bir direniş göstermeden şehirden kaçması üzerine IŞİD militanları tarafından ele geçirilmesi ülkede bir kargaşa ortamı oluşturmuş ve Irak ordusunun ne denli yetersiz olduğu gün yüzüne çıkmıştır. Musul'un bu kadar basit bir şekilde düşmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bunların başında, Maliki'nin izlediği mezhepçi politikalar ve bunun sonucunda Sünni kesimin kısmen IŞİD'e destek vermesi gelmektedir. İkincisi, ülkede 30 Nisan 2014 tarihinde seçim yapılmasına rağmen Maliki'nin anayasayı ihlal ederek üçüncü kez başbakanlık için ısrar etmesi ve bunun sonucunda uzun bir süre boyunca hükümetin kurulamamasıdır. Bunlar dışında, yeni bir hükümet kurulana kadar başbakanlık koltuğunda oturan Maliki'nin içişleri ve milli savunma bakanlıklarına bakan atamaması ve söz konusu bakanlıkları tekeline alması da ayrı bir sorunu teşkil etmektedir. Maliki'nin politikalarına bağlı olarak Irak ordu ve polis gücünün Musul şehrini bırakıp kaçması da bu nedenlere eklenebilir. Tüm bu sebeplerden dolayı herhangi bir direniş gösterilmeden Musul IŞİD'e bırakılmış ve IŞİD bu tarihten sonra hâkimiyet alanını giderek genişletmiştir.

IŞİD, Musul'u aldıktan sonra kendisine Şiilerin yaşadığı bölgeleri hedef olarak belirlemiş ve Şii kutsal mekânlara yönelmeye başlamıştır. Irak Ordusunun bu bölge ve mekânları koruma konusunda aciz kalması farklı oluşumların çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bunlardan biri de günümüzde en çok konuşulan örgütlerden biri olan Haşdi Şabi'dir. IŞİD'in Şii kutsal mekân ve ibadethanelerine yönelmesinden sonra, Irak'ın en büyük dini merci olan Ayetullah Ali El-Sistani'nin 13 Haziran 2014'te "Cihad" çağrısı yaparak bütün Iraklıları (Şii ve Sünni demeden tüm kesimleri) IŞİD'e karşı mücadeleye çağırıştır. Bu çağrıdan sonra binlerce Iraklı Şii gönüllü olarak listelere isimlerini yazdırmış ve IŞİD'e karşı mücadeleye hazır olduklarını belirtmişlerdir.¹² Tüm bu gönüllülerin yanında daha önce Saddam Hüseyin ve ABD'ye karşı mücadele vermiş birçok Şii milis grup da bu çağrıya uymuştur. Tüm bu gönüllüler ve milis gruplar birleşerek Haşdi Şabi'yi oluşturmuşlardır. İran da bu çağrıya olumlu bakarak yapının oluşumunu desteklemiştir. Zaten hâlihazırda ABD'ye karşı mücadele eden Şii örgütler mevcuttu. İran, söz konusu örgütler ile Irak'ta etkinliğini giderek artırmak üzere konuma gelmiştir.

Haşdi Şabi kelimesinin Türkçe karşılığı "halk/millet yığınları" olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³ Yani bunu gönüllü birlikler olarak da çevirebiliriz. Kelime manası, İran'da 1979 İslam Devrimi ile ortaya çıkan Besic ile aynı manaya gelmektedir. İkisinin de Türkçe karşılığı aynı manayı vermektedir. Haşdi Şabi milis gücü her ne kadar Ayetullah Sistani'nin fetvası ile kurulmuş gibi gözükse de içinde barındırdığı bazı grupların kökenleri 1980'lerdeki İran-Irak Savaşına kadar gitmektedir. Daha doğrusu Sistani'nin fetvası ile bu örgütler tek çatı altında birleşebilmiş ve daha kolektif bir hal almışlardır. İlk başta 50'ye yakın milis gücün birleşimiyle bu güç oluşmuştur. Günümüzde bu milis gücün bünyesinde 70'e yakın grubun olduğu düşünülmektedir.¹⁴ Bu grupların hepsi toplumda düşünüldüğü gibi Şiilerden oluşmamaktadır. Çok farklı etnik ve dini unsur bu oluşumun içinde bulunmaktadır. Örneğin; Sünni Arap aşiretler, Yezidiler ve Hristiyanların da Haşdi Şabi bünyesinde savaştığı bilinmektedir. Foreign Policy'de "Irak'ın İyi Sünnileri" adlı yazısında Nour Samaha, alanda Salahaddin ilinin Sünni komutanlarından Yazan Al-Jabouri ile yaptığı röportajında, 30.000 kadar

¹¹ Ali Semir, Irak'ta Abadi Hükümetinin İç ve Dış Siyasetinin Geleceği, **BİLGESAM Analiz**, Ortadoğu Dergisi, No: 1166, 20 Kasım 2014, ss. 1-2

¹² "Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey"", **Rawabet Research and Strategic Studies Center**, <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037>(16 Kasım 2016)

¹³ Bilgay Duman, A.g.e. s. 10

¹⁴ Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey", **Rawabet Research and Strategic Studies Center**, <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037>(16 Kasım 2016)

Sünni Arap'ın Haşdi Şabi bünyesinde savaştığını iddia etmektedir.¹⁵ Foreign Policy röportajında Sünnilerin örgüt içinde yer almasında ABD ve İran'ın girişimlerinin etkili olduğunu belirtmiştir. İran farklı kesimleri bu örgüt bünyesine katarak örgütte bir meşruiyet kazandırmaya çalışmakta örgütün eleştirilmesi ve gelecekte bir müdahale olmaması için çabalamaktadır. Örgüt içindeki Sünni aşiret mensuplarının çoğu ABD tarafından Irak El Kaide'siyle savaşması için kurulmuş olan örgütlerin birer parçasıydı. Maliki ile de iyi ilişkilere sahip olan bu aşiret mensupları Haşdi Şabi tarafında savaşmayı kabul eden kesimlerdir.¹⁶ Bunun gerçekleşmesinde İran'ında yoğun çabaları söz konusudur. İran'da muhafazakar kanada yakın Mashregh News sitesi de dönemin Irak Radyo Televizyon Birliği Başkanı Seyid Hemid el-Hüseyini'ye dayandığı haberinde Haşdi Şabi bünyesinde 60 bine yakın Şii olmayan milisin (Sünni, Hristiyan ve diğer kavimlerden) olduğunu iddia etmektedir.¹⁷

Haşdi Şabi bünyesinde 140 bine yakın silahlı militanın olduğu iddia edilmektedir.¹⁸ Bunu yanında savaşmaya gönüllü olduğuna dair imza atan 200 bin kişinin de silah altına girmeye hazır olduğu bilinmektedir. Bu milis gücün liderliğini Bedir tugaylarının da liderliğini yapan Hadi El-Amiri yapmaktadır. El-Amiri, İran ile iyi ilişkilere sahip bir kişiliktir ve İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani ile birlikte hareket etmektedir. Amiri'nin yardımcılığını ise Ebu Mehdi El Mühendis takma adını kullanan Cemal Cafer İbrahim'dir. Cemal Cafer İbrahim'in uzun yıllar İran'da ikamet ettiği bilinmektedir.¹⁹ 2010 seçimlerinde Maliki'nin partisi olan Dava Partisi'nden milletvekili seçilmiştir.

Haşdi Şabi daha öncede değindiğimiz gibi birçok grubun bir araya gelmesi ile oluşmuş bir milis güçtür. Bu örgütün bünyesinde günümüzde 70'den fazla grubun bulunduğu düşünülmektedir. Son zamanlara kadar bu örgütün gelecekte ne rol alacağı, geçici bir oluşum mu yoksa daimi olarak kalıp kalmayacağı ile ilgili hem Irak hem de bölge ülkelerinin kamuoyunda yoğun tartışmaların yaşamasına neden olmuştu. Bu tartışmalar Irak Temsilciler Meclisi'nin 26 Kasım 2016 tarihinde aldığı kararla Haşdi Şabi'ye yasal statü verilmesi ve Irak kolluk kuvvetleri ile eşit hale getirilmesi ile son bulmuştur.²⁰ Bu yasa ile Haşdi Şabi'ye meşruiyet kazandırılmış ve bu örgüt bünyesinde savaşan milislere de aylık maaş bağlanmıştır. Örgüt daha önce Sünni Arap, Yezidi ve Hristiyanları bünyesine alarak bir çeşit meşruiyet kaynağı oluşturmaya çalışmışsa da eleştirilerin önüne geçememişti. Ancak yasal yetkiler ile donatılması ve kolluk kuvvetleri yetkileri ile meşruiyet kazandığı gibi gelecekte yaptığı eylemlerden ötürü sorumlu tutulmak gibi kendileri için olumsuz bir durumu da beraberinde getirmiştir.

Bir başka tartışma ise İran'ın bu örgüt üzerindeki etkisi konusundadır. Hem Amiri'nin hem de El-Mühendis'in İran'a yakın olması ve Kasım Süleymani ile yakın ilişkiler içinde olması bu tartışmaları beraberinde getirmektedir. Yapılan tartışmalarda Kasım Süleymani'nin tüm operasyonları yönettiği ve Haşdi Şabi'nin İran'ın taşeronluğunu yaptığı iddia edilmektedir. Irak'ta çatışma bölgelerinde Kasım Süleymani dışında diğer İranlı generallerin olduğu ve bu generallerin hem Haşdi Şabi'yi hem de Irak ordusunu eğittiği yine gelen iddialar arasındadır. Kasım Süleymani'nin bizzat yönettiği Tikrit operasyonundan sonra hem Haşdi Şabi lideri hem de Bedir Tugayların liderliğini yapan Hadi El-Amiri yaptığı açıklamada "100 kadar İranlı danışmanın bölgede olduğunu ve operasyona destek verdiğini açıklamıştır."²¹ Bu operasyonlarda birçok İranlı komutanın hayatını kaybettiği de bilinen bir gerçektir. Örneğin Tikrit operasyonunda hayatını kaybeden İranlı komutan

¹⁵ Nour Samaha, Iraq's "Good Sunni", foreignpolicy.com, <http://foreignpolicy.com/2016/11/16/iraqs-good-sunni/> (16 Kasım 2016)

¹⁶ Bilgay Duman, A.g.e. s. 8

¹⁷ "تعداد نیروهای حشدالشعبی چند نفر است؟"، مشرق نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Haşdi Şabi'nin Üye Sayısı Ne Kadar?", Mashregh News, <https://www.mashreghnews.ir/news/697867> (01 Mart 2017)

¹⁸ "تعداد نیروهای حشدالشعبی چند نفر است؟"، مشرق نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Haşdi Şabi'nin Üye Sayısı Ne Kadar?", Mashregh News, <https://www.mashreghnews.ir/news/697867> (01 Mart 2017)

¹⁹ Ece Göksedef, A.g.e.,

²⁰ "Haşdi Şabi'ye yasal statü verilmesini öngören tasarı onaylandı", **TRT Haber**

<http://www.trthaber.com/haber/dunya/hasdi-sabiye-yasal-statü-verilmesini-ongoren-tasari-onaylandi-284820.html> (20 Kasım 2016)

²¹ Bilgay Duman, A.g.e., s. 11

Sadık Yari Gülderre bunlardan sadece biridir.²² İran'ın örgüte askeri, silah ve lojistik yardım yaptığı da bilinmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı İran'ın Haşdi Şabi üzerindeki etkinliği bölge ülkeleri tarafından sıkça gündeme getirilmektedir.

Haşdi Şabi'nin IŞİD'le savaştığı bölgelerde sivillere yaptığı bazı uygulamalarda ayrı bir tartışmanın fitilini ateşlemektedir. Sünni bölgelerde gerçekleştirilen bazı şiddet ve yağma olayları operasyonlara gölge düşürmektedir.²³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Irak'ta insan hakları ihlalleri ile ilgili yayınladığı bir raporda, Tikrit operasyonundan sonra çok sayıda evin yıkıldığını belirtmiştir.²⁴ Haşdi Şabi'nin bunun dışında da birçok olayla gündeme gelmesi meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Ancak yaşanan bu olayları Haşdi Şabi'nin genel politikası olarak söylemek de yanlış olacaktır çünkü bölgeden gelen bilgilere göre bu tür eylemleri genelde Haşdi Şabi bünyesindeki birkaç aşırı grubun yaptığı söylenmektedir. Dolayısıyla bu eylemler sonrasında Haşdi Şabi'yi tüm olarak ele alıp eleştirmek yanlış olacaktır. Bilindiği gibi bu örgüt 70'den fazla milis gücün bir araya gelmesi ile oluştuğu dolayısıyla içinde bazı radikal grupların olduğu göz ardı edilmemelidir. Ancak yapılan eylemlerden sonra Haşdi Şabi liderlerinin bu tür olayların yaşanmaması için herhangi bir önlem almaması ve eylemi yapan kişi veya grupların yaptığı bu faaliyetlerden dolayı sorgulanmaması Haşdi Şabi'nin de dolaylı olarak sorumlu olduğu anlamını da beraberinde getirmektedir. Fakat git gide Haşdi Şabi operasyonları daha makul bir şekilde yürüttüğü görülmektedir.

Haşdi Şabi Bünyesindeki Milis Gruplar

Haşdi Şabi'nin bünyesinde günümüzde çeşitli gruplar barındırmaktadır. Bunların en etkili ve en kalabalık olanlarını sıralamak gerekirse, Bedir Tugayları, Ketaib Hizbullah, Asaib Ehlül Hak, Saray El-Salam, Kateib Seyid Şuheda, Ketaib İmam Ali, Horosan Tugayları ve Hareket El-Nucebba olarak sıralanabilir.²⁵ Bu sayılan gruplar Haşdi Şabi'nin temelini oluşturmakta ve alanda en etkin olan gruplardır. Bunlar dışında da birçok grup bulunmaktadır ancak bu gruplar daha çok yerel kalmakta ve yukarıda saydığımız gruplar kadar etkin değillerdir. (Diğer gruplar için ayrıca bakınız: Ekler: 1)

1. Bedir Örgütü (Tugayları)

Bedir Tugayları, Haşdi Şabi bünyesindeki en büyük ve etkin iki gruptan biridir. Örgütün geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. İran-İrak Savaşı sırasında 1982'de İran'da Ayetullah Muhammed Bakır El-Hakim tarafından daha sonra ismi Irak İslam Yüksek Konseyi (İİYK)²⁶ olarak değiştirilecek olan Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi adı altında askeri ve istihbarat amacıyla kurulmuştur. İran Devrim Muhafızlarının kuruluşunda büyük etkisi bulunmaktadır.²⁷ 2003 yılında suikast sonucu ölene kadar başkanlığı Bakır El-Hakim yürütmüştür. Bakır El-Hakim'in ölümünden sonra 2003 ile 2009 yılları arasında El-Hakim'in kardeşi Abdül Aziz el-Hakim başkanlığı yürütmüştür.²⁸ Bedir Tugayları 2003'te ABD'nin Irak Müdahalesine kadar Saddam Hüseyin'le çatışma halinde olan bir örgüttür. 2003 yılında Saddam'ın devrilmesinde sonra yavaş yavaş silahlı faaliyetlerini bırakarak partileşmeye başlamış ve milislerin birçoğu Irak ordusuna dâhil edilmiştir.²⁹ Silahlı militanlarının büyük çoğunluğu güvenlik güçlerine katıldıktan sonra Bedir Tugayları Hadi el-Amiri liderliğinde Irak Yüksek İslam

²² "İranlı komutan Irak'ta öldürüldü", **Star**

<http://www.star.com.tr/dunya/iranli-komutan-irakta-olduruldu-haber-1012130/> (21 Kasım 2016)

²³ "Iraqi Sunni accuse shi'ite paramilitaries of burning homes outside Tikrit", **Reuters** <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-idUSKBN0MH0R720150322> (23 Kasım 2016)

²⁴ "Ruinous Aftermath Militias Abuses Following Iraq's Recapture of Tikrit", **Human Rights Watch**, 20 Eylül 2015 <https://www.hrw.org/report/2015/09/20/ruinous-aftermath/militias-abuses-following-iraqs-recapture-tikrit> (24 Kasım 2016)

²⁵ Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey", **Rawabet Research and Strategic Studies Center**, <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037> (18 Kasım 2016)

²⁶ Levent Baştürk ve diğerleri, Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu, **SETA Rapor**, 2013, s. 21

http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920191335_iraksiyasetiniamaklavuzu.pdf (24 Kasım 2016)

²⁷ Muharrem Akoğlu, Irak'ta Şii Varlığı, **Mezhep Araştırmaları**, Cilt: 6, Sayı: 2, Güz 2013, s. 412

²⁸ Muharrem Akoğlu, a.g.e., ss. 413-415

²⁹ Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri, **BİLGESAM**, Rapor No: 65, Nisan 2015, s. 4

Konseyi'nden ayrılarak Bedir Örgütü ismini almış ve varlığını siyasi parti olarak sürdürmeye başlamıştır.³⁰

İİKY'den ayrılıp partileşse de Bedir Örgütü elindeki silahlarını hiçbir zaman tam olarak bırakmamıştır. Irak'taki 2010 genel seçimlerinde sonra Maliki'nin Dava Partisi ile yakınlaşmaya başlamış ve hatta Bedir Örgütü lideri Hadi El-Amiri, 2014 seçimlerinde Haydar El-Abadi tarafından İçişleri Bakanı adayı olarak gösterilmiştir. Ancak Irak kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmış ve bakan olamamıştır.³¹ Hadi El-Amiri, Haşdi Şabi'nin de liderliğini yürütmektedir. Ebu Mehdi El-Mühendis lakabıyla bilinen Cemal Cafer İbrahim ile birlikte örgüt üzerinde en etkin kişiliklerden biridir.

Kuruluşu itibari ile İran'la geçmişten gelen bir yakınlığı bulunmaktadır. Amiri'nin bir dönem İran'da ikamet ettiği de bilinen bir gerçektir. İran Devrim Muhafızları komutanı Kasım Süleymani ile iyi ilişkilere sahip olduğu da bilinmektedir. Amiri'nin liderliğini yaptığı Bedir Örgütü, Irak'ın birçok bölgesinde etkinliğe sahiptir. Örgütün merkezi Necef ve Bağdat'tır. Birçok Türkmen aktif olarak örgüt içinde yer almaktadır. Örgütün tahminen 10.000 milis gücü olduğu tahmin edilmektedir.³²

2. Ketaib Hizbullah

Haşdi Şabi bünyesinde Bedir Tugayları ile birlikte en etkin olan gruplardan birisidir. 2007'nin başında Lübnan Hizbullah'ı tarafından kurulduğu bilinmektedir. İran'ın Devrim Muhafızları Komutanlığı'na bağlı Kudüs Ordusu'nun da kuruluşunda büyük etkisi olduğu söylenmektedir. Ketaib Hizbullah liderliğini, Haşdi Şabi'nin Amiri ile birlikte en etkili ismi ve Haşdi Şabi'nin operasyon sahasındaki komutanı olan Ebu Mehdi El-Mühendis tarafından yapılmaktadır. El-Mühendis, 2001'de İran'ında etkisi ile Bedir Örgütüne katılmış ve komutan yardımcılığına kadar yükselmiştir.³³ Iraklı yetkililer, İran'ın Irak'taki en güçlü silahının El-Mühendis olduğu belirtilmektedir.³⁴ 2010 seçimlerine kadar El-Mühendis genelde İran'da ikamet etmekteydi. İran-İrak Savaşında Saddam Hüseyin'i destekleyen ülkelerin büyükelçiliklerine saldırı düzenlediği iddia edilmektedir.³⁵ Şii gruplarının içindeki en gizemli örgütlerinden biridir. Aynı zamanda en radikal gruplardan da biridir. Ketaib Hizbullah, Suriye İç Savaşında da etkin bir konuma sahiptir. Binlerce üyesi Suriye ordusu ile birlikte IŞİD ve Özgür Suriye Ordusu'na karşı savaşmaktadır. Aynı zamanda 2013 yılında Suudi Arabistan'ın kuzeyine yapılan saldırıları bu grup üstlenmiştir.³⁶ Örgüt içinde çok sayıda Türkmen de yer almaktadır ve Bedir Örgütü gibi Irak'ın Şii bölgelerinin hemen hemen her yerinde aktif olan bir gruptur. Yaklaşık 10.000 kişilik silahlı militanı bulunduğu tahmin edilmektedir. İran Dini Lideri Ayetullah Ali Hameney'i dini lider olarak görmekte ve bağlılık yemini ettikleri bilinmektedir.³⁷

3. Asaib Ehlül Hak

Haşdi Şabi bünyesinde etkin olan bir diğer grup ise Asaib Ehlül Hak'tır. Bu grubun geçmişi Mukteda El-Sadr'ın önderliğinde kurulan Mehdi Ordusuna dayanmaktadır. Sadr'ın 2008'de Mehdi Ordusunun silahlı faaliyetlerini durdurmasından sonra bu durumdan rahatsız olan ve Sadr'dan farklı düşünen bir kesimin oluşturduğu bir gruptur. Bu grubun liderliğini Kays El-Hazali yapmaktadır. İran'ın desteklediği en karmaşık gruplardan biridir.³⁸ Bu grup üyeleri İran dini lideri Ayetullah Ali

³⁰ A.g.e., s. 4

³¹ Bilgay Duman, A.g.e., s. 15

³²تنبیر فرمانده کل قوا برای تولید جنگنده بومی توسط وزارت دفاع، تسنیم نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Irak Haşdi Şabi'sinin Yapısı, Kurucu Grupların En Önemlisi, Tasnim News, ,

www.tasnimnews.com/fa/news/1396/09/21/1598565 (30 Ocak 2018)

³³ Micheal Knights, The Evolution Of Iran's Special Groups In Iraq, **Combating Terrorism Center**, 1 Kasım 2010

<https://www.ctc.usma.edu/posts/the-evolution-of-iran%E2%80%99s-special-groups-in-iraq> (24 Kasım 2016)

³⁴ Babek Dehghanpisheh, Iran's Men In Baghdad, **Reuters**, Özel rapor 1, 12 Kasım 2014, s. 4.

<http://graphics.thomsonreuters.com/14/11/MIDDLEEAST-CRISIS:IRAN.pdf> (27 Kasım 2016)

³⁵ A.g.e., s. 4

³⁶ Bilgay Duman, A.g.e., s. 15

³⁷ Alireza Nader, Iran's Role in Iraq: Room for US-Iran Cooperation, **RAND Corporation**, 2015.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE151/RAND_PE151.pdf (27 Kasım 2016)

³⁸Frederick W. Kagans ve diğerleri, Iranian influence: in the Levant, Egypt, Iraq, and Afghanistan", **the American Enterprise Institute and the Institute for the Study of War**, Mayıs 2012, s. 64

Hameneý'e bağlılık yemini etmiş ve Velayet-i Fakih düşüncesini desteklemektedirler.³⁹ Sünnilerin bir kısmı Maliki'nin bu grubu kullandığı ve Sünniler üzerinde baskı aracı olarak gördüğünü iddia etmektedir.⁴⁰ Son zamanlarda daha da güçlenerek Haşdi Şabi bünyesinde en etkili olan ilk üç gruptan biri haline gelmiştir. 10.000 ile 15.000 arasında militana sahip olduğu tahmin edilmektedir. Irak'ta Şiilerin yoğun yaşadığı ve Şii milislerin olduğu birçok bölgede etkinliği söz konusudur. Yine Suriye İç Savaşında bu grubunda binlerce üyesini Esad'a yardım amacıyla gönderdiği bilinmektedir.⁴¹

4. Saraya El-Selam

Saraya El-Selam, 2008'de Mukteda El-Sadr'ın faaliyetlerine son verdiği Mehdi Ordusunun yeniden biçimlendirilmiş halidir. Haziran 2014'te IŞİD'in Musul'u alması ve Şii kutsal mekân ve bölgeleri kendisine hedef yapmasından sonra Ayetullah Ali El-Sistani'nin fetvası ile yine Mukteda El-Sadr tarafından kurulmuş bir gruptur. Temel gayesi Şii kutsal mekânların korunmasıdır. Bilgay Duman, Orsam'daki raporunda grubun saha komutanı olarak Seyid El-Riyad olarak belirtmektedir. Ancak başka bir kaynak saha lideri olarak Kazem Hussein Al-Issawi'yi göstermektedir.⁴² 10.000'e yakın silahlı elemanın olduğu düşünülmektedir. Özellikle Kerbela, Necef ve Samarra'daki Şii kutsal mekân ve ibadethanelerin korunmasında büyük rol oynamıştır. Irak Başbakanı Haydar El-Abadi'ye yakın olan nadir gruplardan bir tanesidir. Irak'ın IŞİD'den temizlenmesi sonrası Mukteda El-Sadr grup üyelerine silahlarını devlete geri vermelerini emr etmişti.⁴³

5. Ketaib Seyid Şuheda

Bu grup Sistani'nin fetvasından önce Suriye'de Esad'a yardım etmek amacıyla Mayıs 2013 yılında Bedir Örgütü ve Irak Hizbullah'ı tarafından kurulmuştur bir örgüttür. Ancak 2014'te IŞİD'in Irak'taki Şiilere tehdit oluşturmamasından sonra Irak'a yönelmiştir. Bu grup hem Suriye'de hem de Irak'ta etkinliğe sahiptir. Grup Suriye İç Savaşında yer almasının nedenini Şam'ın güneyinde kalan ve Şiiler için kutsal sayılan Zaynap Türbesinin korunması olarak belirtmiştir.⁴⁴ Milis sayısı bakımından az olsa da çatışma bölgelerindeki üstün başarısından dolayı önemli gruplardan biri olarak kabul görmektedir. İran dini lideri Ali Hameneý dini lider olarak görülmektedir. Grubun liderliğini Hacı Ebu Ala yapmaktadır. Falih Khazali ve Ebu Mustafa El-Sheibani'nin de grup içinde büyük etkinliği bulunmaktadır.⁴⁵ Bu grup bünyesinde kaç militanın olduğu tam olarak bilinmemekle birlikte 5 ile 7 bin silahlı militana sahip olduğu tahmin edilmektedir.

6. Ketaib İmam Ali

Ayetullah Ali El-Sistani'nin fetvasından sonra Haziran 2014'te Irak İslam Hareketi'nin silahlı kanadı olarak kurulan bir gruptur.⁴⁶ Irak ve Suriye'de etkinliğe sahiptir. Irak'ta Amirli, Tuzhurmatu ve Diyala en etkin olduğu bölgelerdir. Tüm çatışma bölgelerinde görülen nadir gruplardan biridir. Bu grubun liderliğini Hac Şibil El-Zaidi yapmaktadır.⁴⁷ El-Zaidi'de diğer birçok lider gibi Mehdi ordusunun bir parçasıydı. El-Zaibi'nin Ketaib Hizbullah lideri El-Mühendis ve İran Devrim Muhafızları Kudüs Ordusu Komutanı Kasım Süleymani ile iyi ilişkileri bulunmaktadır. Bu grubun 5 bine yakın silahlı gücü olduğu tahmin edilmektedir.

7. Horasan Tugayları

https://www.aei.org/wp-content/uploads/2012/05/-iranian-influence-in-the-levant-egypt-iraq-and-afghanistan_171235465754.pdf (29 Kasım 2016)

³⁹ Alireza Nader, A.g.e., s. 10

⁴⁰ Babek Dehghanpisheh, A.g.e., s. 5

⁴¹ Ned Parker, Raheem Salman, In defense of Baghdad, Iraq turns to Shi'ite militias, **Reuters**, Haziran 2014

http://www.reuters.com/article/us-iraq-security-volunteers-idUSKBN0EP00920140614_1 (1 Aralık 2016)

⁴² "Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey"", Rawabet Research and Strategic Studies Center, <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037> (18 Kasım 2016)

⁴³ Seraya El-İslam Mukteda Sadr'ın Emrine Uyuyor, **Isna News**, <https://isna.ir/news/96092111506> (12 Aralık 2017)

⁴⁴ "Keta'ib Sayyid Al-Shuhada", **Stanford.com**

<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/629> (2 Aralık 2016)

⁴⁵ "Keta'ib Sayyid Al-Shuhada", **Stanford.com**

<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/629> (2 Aralık 2016)

⁴⁶ "Matthew Levitt ve Phillip Smyth, Ketaib al-Imam Ali: Portrait of an Iraqi Shiite Militant Group Fighting ISIS", **The Washington Institute**, 5 Ocak 2015

⁴⁷ Bilgay Duman, A.g.e., s. 17

Tugay İranlı komutan Hac Hamid Takavi, diğer adıyla Ebu Meryem tarafından kurulmuştur fakat Musul'un İŞİD kontrolüne geçmesinin ardından Horasan Tugayları adı altında savaşa girmiştir fakat Musul olayından önce Suriye'de savaş yürütmekteydi. Tugay komutanlarından biri Muhsin Ali Hüsnavi Farsnews ile bir röportajda bu tugayın İran'dan emir aldığını söylemektedir. Bu örgütte diğer örgütler gibi hem Irak hem de Suriye'de etkilidir. İran tarafından en çok desteklenen gruptur. İran'ın Irak'taki etkinliğini bu grup üzerinden konsolide ettiği düşünülmektedir. Örgütün 3 bin silahlı militanın olduğu bilinmektedir.⁴⁸

8. Hareket El-Nucebba

2013 yılında kurulan bir örgüttür. Liderliği Şeyh Ekrem El-Kaibi tarafından yapılmaktadır. Ekrem El-Kaibi'de diğer grup liderlerinin birçoğunda olduğu gibi geçmişe Mehdi Ordusu'na dayanmaktadır. Sadr ile anlaşamayınca 2007 Asaib Ehlül Hak'a geçmiştir. Daha sonra bu gruptan da ayrılarak Hareket El-Nucebba'yı kurmuştur. Etkinlik alanı yukarıda adı geçen gruplar kadar geniş değildir ve Babil ve Samarra en etkin olduğu alanların başında gelmektedir.⁴⁹ Bu grup ayrıca Suriye'de de etkindir. Hareketin sözcüsü Haşim el Musavi, Eylül 2016'da yaptığı açıklamada Halep'e 1000'den fazla militan gönderdiğini açıklamıştır.⁵⁰ Bu grup ilk defa 2104'te İŞİD'e karşı savaşında insansız hava aracını kullandı.⁵¹ Nucebba Hareketi'nin İran'ın Velayet-i Fakih anlayışını benimsediği bilinmektedir. Örgüt bünyesinde 15 bin militana sahip olduğu tahmin edilmektedir.

İran'ın Örgüt Üzerindeki Etkinliği

2003 yılında Saddam iktidarının yıkılması ile birlikte İran'ın Irak üzerindeki etkisi giderek katlanmaya başlanmıştır. Ancak İran'ın Irak üzerindeki nüfuzu 1980'lere kadar uzanmaktadır. İran-İrak savaşı sırasında Saddam Hüseyin aleyhine çalışan Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi, İran'da ikamet eden ve taklit mercii konumunda olan Iraklı Ayetullah Muhammed Bakır El-Hekim tarafından İran'ın girişimleri ile kurulmuştur. Adı geçen konseyin bünyesindeki Bedir Tugayları, Saddam Hüseyin'e karşı mücadele etmek amacıyla kurulmuş silahlı bir milis güçtür. Bu girişimler, İran'ın 1979 İslam Devrimi'nden sonra bölgedeki ilk etkinlik girişimlerinden biri olarak görülebilir. Bu dönemde Bedir Tugaylarının görevi Saddam Hüseyin'e karşı mücadele etmek ve İran'a İstihbarat sağlamaktır.⁵² Geçen süre boyunca İran bu grup üzerindeki etkisini daha da pekiştirmiş ve zamanla İran'ın Irak'taki eli ayağı konumuna gelmiştir. Özellikle ABD'nin 2003 müdahalesinden sonra bu milis güç giderek güçlenmiş ve zamanla Irak ordusunda ve siyasetinde söz sahibi olmaya başlamıştır. İran bu milis gücü gerektiğinde ABD'ye karşı bir koz olarak kullanmış gerektiğinde de Irak iç siyasetini dizayn etme de kullanmıştır.

İran'ın üzerinde etkili olduğu bir diğer grup ise Ketaib Hizbullah'tır. Ketaib Hizbullah, 2003 yılında İran Devrim Muhafızları'na bağlı Kudüs Ordusu'nun girişimleri ile Vasık el-Battat tarafından kurulmuştur.⁵³ Günümüzde grubun liderliğini yapan Ebu Mehdi El-Mühendis ismi ile bilinen Cemal Cafer İbrahim, 2003 yılına kadar İran'da ikamet eden bir isimdir ve hatta İranlı en üst düzey makamlarda da görevli olduğu iddia edilen bir kişidir.⁵⁴ Kasım Süleymani ile iyi ilişkileri sahip olduğu da bilinmektedir. İran aslında Haşdi Şabi bünyesindeki hemen hemen tüm gruplar üzerinde etkinliğe sahiptir. Grupların büyük bir çoğunluğu İran'ın dini liderini kabul etmekte ve Velayet-i fakih anlayışını onaylamaktadır. Mukteda El-Sadr'ın grubu bu anlayışa biraz uzak olsa da İran örgüt içinde bir kesimi destekleyerek onları da yanlarına çekmeyi başarmıştır. Bu gruplar içinde İran'ın en çok desteklediği bir iki örgüt ön plana çıkmaktadır. Bunların başında Horasan Tugayları gelmektedir.

⁴⁸ چه کار کنیم که شهید نشویم/ هراسی از اعلام ارتباط با ایران نداریم، خبرگزاری فارس، (تاریخ دسترسی 18 بهمن 1396)

Irak'taki Seraya El-Horasanı Grubu Savaşçısı İle Röportaj, Fars News, <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131001462> (7Şubat 2018)

⁴⁹ Ece Göksedef, A.g.e.,

⁵⁰ "Iraklı Şii milisler Halep'e 1000'den fazla savaşçı gönderdi", [Sputniknews](https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201609071024749420-nuceba-hareketi-suriye/) (4 Aralık 2016)

⁵¹ پرواز اولین پهبادمقاومتدر عراق، مشرق نیوز، (تاریخ دسترسی 11 بهمن 1396)

Irak'ta Direniş'in İlk İHA'sı Uçtu, Mashreg News, <https://www.mashregnews.ir/news/373758> (01 Ocak 2018)

⁵² Hasan Hüseyin KÖSE, Şii Grupların Irak Siyasetine Etkisi: 2003-2012 Dönemi, *The Journal Of Europe - Middle East Social Science Studies (JEMSOS)*, Cilt: 1, Sayı: 2, Ekim 2015, s. 64

⁵³ Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri, *BİLGESAM*, Rapor No: 65, Nisan 2015, s. 3

⁵⁴ Bilgay Duman, A.g.e., s. 10

İran'ın en çok yardımı bu gruba yaptığı bilinmektedir. İranlı bir komutan tarafından kurulması İran'ın neden en çok desteği verdiğini göstermektedir. Grubun komutanlarından Muhsin Ali Divan Hesnavi, İran ile ilişkilerini gizlemeye gerek görmediğini söylemektedir.⁵⁵ Yine Kudüs Ordusu Komutanı Kasım Süleymani'nin bu grup üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Savaş meydanlarını ve bu grupların eğitim alanlarını Kasım Süleymani'nin devamlı ziyaret ettiği ve cephelerde bol bol fotoğraflar çektiği sosyal medya aracılığıyla tüm dünya kamuoyu tarafından görülmüştür.

İran özellikle 2011 yılında son ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesi ile iyice bölgeye girmeye başlamıştır. Bu etkiyi bölgede var olan Şiiler ve İran siyasi anlayışını kabul eden gruplar üzerinden yapma gayretine girmiştir. Kasım Süleymani bölge ileri gelenleri ile iyi ilişkiler kurmuş ve bu şekilde Irak'ın her alanında kendisinden söz ettirmiştir. Haşdi Şabi kurulmadan önce var olan milis güçler üzerinde söz sahibi olan İran özellikle Haşdi Şabi kurulduktan sonra etkinliğini giderek arttırmaya başlamıştır. Al Jazeera 2008'de Kasım Süleymani'nin bir telefon konuşmasında Amerikalı komutan David Petraeus'a "Benim adım Kasım Süleymani. Şunu bilmelisin ki İran'ın Irak, Lübnan, Gazze ve Afganistan politikalarını ben kontrol ederim." Dediğini belirtmektedir.⁵⁶ Bu iddia bile İran'ın Irak ve Ortadoğu'da ne kadar etkin olduğunu göstermektedir.

Haşdi Şabi'nin savaştığı hemen hemen her cephede Kasım Süleymani'nin bulunduğu görülmektedir. Hatta bunu sosyal medya hesaplarındaki fotoğraflardan rahatlıkla görebilmekteyiz. Amiri ile birlikte Haşdi Şabi operasyonlarını yönettiği de bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte İran'ın Irak'taki etkinliği sadece Süleymani ile sınırlı değildir. Süleymani dışında çok sayıda İranlı komutanın da cephelerde Haşdi Şabi ile birlikte çatışmaktadır. Hatta Haşdi Şabi lideri Amiri, Tikrit operasyonundan sonra yaptığı bir açıklamada "100 kadar İranlı komutanın operasyona destek verdiğini" açıklamıştır.⁵⁷ Yine bu operasyon sürdürülürken bazı Iraklı kaynaklar, İran'ın 100'den fazla Kudüs Ordusundaki yetkiliyi Tikrit operasyonuna yardımcı olmak için gönderdiğini belirtmiştir.⁵⁸ Diğer operasyonlarda da birçok İranlı komutan yer almıştır. Hatta bu komutanların birçoğu IŞİD ile savaşırken cephede öldüğü de bilinmektedir. Örneğin; Mehdi Nevruzi, Sadık Yari Güldere ve Ali Rıza Meşceri gibi komutanlar IŞİD tarafından öldürülen komutanlardan sadece bazılarıdır.⁵⁹

İran Haşdi Şabi'ye silah ve para yardımları yaparak da bu etkinliğini pekiştirmeye çalışmıştır. İran aracılığıyla Afganistan'dan birçok Şii savaşçı örgüt çatısına katılmıştır. Bunun dışında İran'ın birçok İranlı gönüllüyü bu çatı altında savaşması için göndermiştir. Bu grupların bünyesinde savaşan militanlara karşı İran'da hem kamuoyunda hem de devlet kademesinde bir hoşgörü olduğu da bilinmektedir. Örneğin, Ketaib İmam Ali çatısı altında savaşan ve normalde mesleği öğretmenlik olan Ebu Azrail tatil için İran'a gittiğinde bir aktör gibi karşılanmış ve kişi kendisine yoğun ilgi gösterisinde bulunmuştur.⁶⁰ Adı geçen kişi mesleğini bırakarak IŞİD'e karşı savaşmak için Ketaib İmam Ali grubuna katılmış ve sosyal medyada verdiği pozlarla Şii dünyada ünlenen bir kişilik olmuştur. Bunların dışında İran, Haşdi Şabi milislerini eğitmek için Irak'ın çeşitli yerlerine kamplar kurmuştur. Bunların en büyükleri Kerbela ve Necef'te kurulan kamplardır. İranlı birçok yetkilinin Haşdi Şabi ile ilgili açıklamaları da İran'ın örgüt üzerindeki etkisini ve Irak politikasını gözler önüne sermektedir. Örneğin; İran Cumhurbaşkanı Yardımcısı Ali Yunus'un "Başkentimiz Bağdat" açıklaması aslında İran'ın Irak politikası açıklamaktadır.⁶¹ Yine Haşdi Şabi'nin hangi operasyonlara katılması gerektiği konusunda İran'dan çokça yorumlar gelmektedir. Örneğin, Musul operasyonuna Haşdi Şabi'nin katılması için İran büyük çaba harcamış ve İran yetkili kurumlarından bununla ilgili çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Yine İran Devrim Muhafızları Komutanı Tümgeneral Caferi, Haşdi Şabi

⁵⁵ چه کار کنیم که شهید نشویم / هر اسی از اعلام ارتباطمان با ایران نداریم، خبرگزاری فارس، (تاریخ دسترسی 18 بهمن 1396)

Irak'taki Seraya El-Horasani Grubu Savaşçısı İle Röportaj, Fars News, <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131001462> (7Şubat 2018),

⁵⁶ R. Serdar Atas, "İran'ın Ortadoğu'daki kılıcı: Kasım Süleymani", **Aljazeera Türk** <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/iranin-ortadogudaki-kilici-kasim-suleymani> (10 Aralık 2016)

⁵⁷ Bilgay Duman, A.g.e., s. 11

⁵⁸ "Tikrit son dakika İran'da komutan yolladı", **Internethaber.com** <http://www.internethaber.com/tikrit-son-dakika-iran-da-komutan-yolladi-769745h.htm> (10 Aralık 2016)

⁵⁹ Bilgay Duman, A.g.e., s. 11

⁶⁰ "İŞİD'in Kabusu Ebu Azrail Kahraman Gibi Karşılandı", **T24.com** <https://t24.com.tr/haber/isidin-kabusu-ebu-azrail-kahraman-gibi-karsilandi,339717> (12 Aralık 2016)

⁶¹ Kemal İnat ve Diğerleri, İran-Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları, **SETA Analiz**, sayı 148, Ocak 2016, s. 11

milislerinin Suriye'ye gönderilebileceğini ve bu milis gücün İran desteğine ihtiyaç duymadığı yönünde açıklamalar yapmıştır.⁶²

Haşdi Şabi'nin Irak'ın Geleceğindeki Rolü

Haşdi Şabi elde ettiği tecrübelerle hayatta kalma ihtimali çok yüksektir ve bu mesele ile ilgili İran örneği ele alınabilir. İran'da Besic grubu 1979'da İslami Devrimi'ni koruma adına kurulmuş, 1981'de Devrim Muhafızları çatısı altına girmiş ve İran-İrak savaşında elde ettiği tecrübelerle ülkenin gelecekte tüm hayat alanında etkin rol oynamıştır. Savaş sonrasında elindeki silahları iade eden Besic, ülkede ekonomi, kültür, güvenlik ve diğer alanlarda faaliyete başlamıştır. Bugün İran içindeki güvenliğinin korunmasında Besic'in inkar edilemez rolü bulunmaktadır.

Haşdi Şabi bünyesinde faaliyet gösteren gruplar, savaş sonrasında ülke siyasetinde rol oynamak için silahlarını geri vermeye başlamışlar. Mukteda El-Sadr, Aralık 2017'de kendi grubundaki askerlere silahlarını Irak ordusuna geri vermeyi emretmesi bunun somut örneklerindedir.⁶³ Sadr'ın ardından Hareket El Nucaba'da silahlarını iade edeceklerini açıklamıştır.⁶⁴ Bu gruplar gelecekte Irak içinde İran'ın Besic güçlerini örnek alarak faaliyet gösterecekleri pek de uzak bir ihtimal değildir. Musul'u İŞİD'den ve Kerkük'ü Peşmerge'den geri alan Haşdi Şabi, İran Besic'i ve en son Devrim Muhafızları gibi ülkede istikrarsızlığa karşı önemli rol oynayacağı açıktır. İran devrimi sonrası 1979-1980 tarihlerinde ülkede ortaya çıkan çeşitli ayrımcı hareketleri Devrim Muhafızları ve Besic güçleri ortadan kaldırmıştır. Aynı dönemde parçalanmış İran ordusunda devrim sonrası hesaplaşmalarda da ordu zayıf düşmüş ve Devrim Muhafızları bu krizlerin üstesinden gelmiştir. Aynı durumun Irak içinde gerçekleşme ihtimali yüksek bir olasılıktır.

Her ne kadar Haşdi Şabi İran'la aynı dini mezhebi paylaşırsa da, sonuç itibarı ile Irak merkezli bir örgüttür. Irak'taki Araplarda bulunan güçlü bir Arap milliyetçiliği göz önüne alındığında, bu örgütün ilerleyen dönemlerde İran karşıtı olası bir politika yürütmesi muhtemeldir. Yukarıda ileri sürülen bu iddia 8 yıl devam etmiş olan İran-İrak savaşında karşılık bulmuştur. Saddam Hüseyin 1980'de ki İran saldırısını yeni bir Kadisiye olarak adlandırmıştı. Irak nüfusunun yüzde 60'dan fazlası Şii olmamasına rağmen, ülkedeki Şiiler'de dâhil halk Arap milliyetçiliği üzerinden savaşa girmiştir. Aslında Irak'ta Arap Milliyetçiliği İran'a karşı aktif bir paradigma olarak devam etmiştir. Mukteda el-Sadr'ın İran karşıtı söylemleri buna örnek olarak gösterilebilir. Temmuz 2017'de el-Sadr Suudi Arabistan'a tarihi bir ziyaret gerçekleştirerek İran'a karşı sert eleştirilerde bulunmuştur. El-Sadr İran'ın Suriye ve Irak'tan çıkmasını isteyerek İranlı yetkililerin şaşırmasına yol açmıştır.⁶⁵ Bunun ardından el-Sadr hareketi Suudi Arabistan'a yakınlaşarak İran'dan uzaklaşmaya başlamıştır. Benzer sürecin gelecekte de devam etmesi büyük bir ihtimaldir. Dolayısıyla Haşdi Şabi her ne kadar bugün İran'la iyi ilişkileri içinde bulunsun da, Irak'ta istikrar sağlandıktan sonra İran'ın Irak politikasında bir engel olarak ortaya çıkması muhtemeldir.

Sonuç

2003'te ABD'in Irak'a müdahalesi ile Saddam Hüseyin'in Baas Rejimi yıkılmış ve Irak tarihindeki en büyük kaos dönemine doğru evrilmeye başlamıştır. ABD Irak'a sözde "özgürlük ve demokrasi" götürürken ülkeyi içinden çıkılmaz bir kargaşanın içine bırakmıştır. 2003 müdahalesi sonrası İran'ın ülke üzerinde etkinliği gözle görünür derecede artmaya başlamıştır. 2011 yılına kadar

⁶² "İran'dan endişe yaratan Haşdi Şabi açıklaması", **Cnntürk**

<http://www.cnnturk.com/dunya/irandan-endise-yaratan-hasdi-sabi-aciklamasi> (14 Aralık 2016)

⁶³ İraçî Şi'ite cleric Sadr sets conditions for disarming his fighters after Islamic State defeated, Reuters December 11 2017,

<https://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-iraq-sadr/iraqi-shiite-cleric-sadr-sets-conditions-for-disarming-his-fighters-after-islamic-state-defeated-idUKKBN1E51IQ>

⁶⁴ گروه «عصائب» عراق هم سلاحش را تحویل الحشد الشعبي می‌دهد، خبرگزاری فارس (تاریخ دسترسی 15 آذر 1396)

İrak Asaeb Grubu Da Silahlarını Haşdi Şabi'ye Teslim Ediyor, Fars News, ,

<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13960923000481> (06 Aralık 2017)

⁶⁵ آیا مقتدی صدر به ایران خیانت کرده است؟، دنیای اقتصاد

"Mukteda el-Sadr İran'a İhanet Mi Etti?", Dünya-ye Eqtesad, 1 Aug, 2017 [http://donya-e-](http://donya-e-eqtesad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/3240336-%D8%A2%DB%8C%D8%A7-%)

[eqtesad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/3240336-%D8%A2%DB%8C%D8%A7-%](http://donya-e-eqtesad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/3240336-%D8%A2%DB%8C%D8%A7-%) (03 Şubat 2018)

ülkeye doğrudan müdahil olmasa da bu etkinliği bölgede var olan siyasi ve askeri unsurlar üzerinden yapmıştır. İran bölgenin önde gelen Şii kesimleri ile irtibat halinde olup bölgedeki etkinlik alanını genişletmeye başlamıştır. Söz konusu Şii kesimlerin başında Kazımiyyeli Sadr ailesi, Necefli el-Hekim ve Kerbelalı Şirazi aileleri gelmektedir.⁶⁶ İran yine bir takım Şii silahlı örgüt üzerinde de Irak siyasetinde ağırlığını sağlama çabasına girişmiştir. 2011’de son Amerikan askerlerinin de Irak’tan çıkması ile ülke tamamen İran etkisi altına girmiştir. Başka bir deyişle ABD Irak’ı İran’a hediye ederek ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Bunun oluşmasında Iraklı siyaset ve din adamlarının da büyük etkisi bulunmaktadır. Nitekim Maliki ve Abadi yürüttüğü politikalar İran’ın istediği şekildeydi.

İran ülkede Şii grupları örgütlenme girişimine girişmiş ve Maliki’nin uyguladığı Şii politikaları desteklemiştir. Ancak Maliki’nin uyguladığı politikalar Sünni Arap ve Kürtler tarafından eleştirilmiştir. Maliki’nin Sünni politikacıları siyasetten uzaklaştırma girişimleri Sünniler tarafında protesto edilmiş ve Sünnilerin bir kısmının IŞİD ve benzeri örgütlere dâhil olmasına neden olmuştur. Özellikle Maliki yürüttüğü politikalar ile İran’ı da rahatsız etmiş ve İran’ın desteğini çekmesiyle etkinliğini kaybetmiştir. Kutuplaşmış olan Irak’ta 30 Nisan 2014’te genel seçimler yapılmış ancak uzun bir süre hükümet kurulamamış ve bu belirsizlik durumundan yaralanan IŞİD Musul’u alarak durumu daha da karmaşık hale getirmiştir. Musul’un IŞİD tarafından alınmasından kısa bir süre sonra Sistani’nin Cihad çağrısı ile birçok Şii Haşdi Şabi bünyesine girmiştir. Bu Cihad çağrısı, hâlihazırda var olan örgütlerin yanında yeni gönüllülerin de dâhil olmasıyla sayıları 140 bine varan bir milis gücün doğması ile sonuçlanmıştır. Oluşan bu milis güç Irak içinde IŞİD’e karşı büyük başarılar sağlamıştır.

Yine İran’ın bu örgüt üzerindeki etkisi de örgütün gündemde kalmasına neden olmaktadır. Örgütün omurgasını oluşturan temel grupların hepsi İran’a bağlı konumdadır. Bedir Örgütü, Ketaib Hizbullah, Asaib Ehlül Hak, Horosan Tugayları vb. gruplar İran’da ki Velayet-i Fakih anlayışını benimsiyor. Bölge ülkeleri Haşdi Şabi’nin varlığından rahatsızlık duymakta ve bunu her fırsatta dile getirmektedir. Örneğin, Türkiye Musul ve Telafer operasyonlarına Haşdi Şabi milislerinin dâhil edilmemesi gerektiğini her fırsatta belirtmiştir. Aynı şekilde Kürt Bölgesel Yönetimi de Haşdi Şabi varlığından rahatsızdır.

Kısacası Haşdi Şabi Şii kutsal mekân ve mabetleri korumak amacıyla kurulmuş olsa da zamanla saha içinde güçlenmiş ve Irak’ta temel aktörlerinden biri haline gelmiş ve Irak ordusunun bile önüne geçmiştir. Haşdi Şabi’nin İran etkisinde olması da başka ülkeleri rahatsız etmiştir. Özellikle Suudi Arabistan bu durumdan en çok rahatsız olan ülkelerin başında gelmektedir. Ayrıca Haşdi Şabi’nin İran ile olan yakın ilişkisi ABD’yi de rahatsız edecek bir konu haline gelmiştir. ABD gelecekteki Irak politikasında Haşdi Şabi’yi önemli bir engel olarak görmektedir.

⁶⁶ Soner Doğan, Düşmanda Piyon Devlete: İran’ın Irak’a Nufuzu, **İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)**, Araştırma 31, s. 5
<http://insamer.com/rsm/files/Dusmandan-Piyon-Devlete-Iranin-Iraka-Nufuzu-Arastirma%2031.pdf> (16 Aralık 2016)

KAYNAKÇA

- Acun, Can (Haziran 2014), "Neo El-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)", **SETA Perspektif**, Sayı: 53.
- Akoğlu, Muharrem (Güz 2013), "Irak'ta Şii Varlığı", **Mezhep Araştırmaları**, Cilt: 6, Sayı: 2.
- Baştürk, Levent ve diğerleri (2013), "Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu", **SETA Rapor** http://file.setav.org/Files/Pdf/20130920191335_iraksiyasetiniamaklavuzu.pdf (24.11.2016)
- Doğan, Soner, Düşmanda Piyon Devlete: İran'ın Irak'a Nufuzu, **İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)**, Araştırma 31
- Duman, Bilgay (Mayıs 2015), "İŞİD Sonrası Tartışmalı Yeni Aktör: Haşdi Şaabi (Halk/Miilet Yığınları)", **Orsam Rapor**, No: 198.
- Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri (Nisan 2015), **BİLGESAM**, Rapor No: 65.
- Irak'ta 2014 Seçimleri, İŞİD Operasyonları ve Irak'ın Geleceği (Haziran 2014), **ORSAM Raporu**, No: 190
- İnat, Kemal (2010), "Irak: ABD ve Saddam Hüseyin "İşbirliği" ile Gelen Yıkım", Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman (Edt.), **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları**, Cilt:1, Ankara, Nobel Yayınevi
- İnat, Kemal ve Diğerleri(Ocak 2016), "İran-Suudi Arabistan Rekabetinin Bölgesel Yansımaları", **SETA Analiz**, sayı 148
- KÖSE, Hasan Hüseyin (Ekim 2015), "Şii Grupların Irak Siyasetine Etkisi: 2003-2012 Dönemi", **The Journal Of Europe - Middle East Social Science Studies (JEMSOS)**, Cilt: 1, Sayı: 2
- Levitt,Matthew ve Smith Phillip (5 Ocak 2015), "Kataib al-Imam Ali: Portrait of an Iraqi Shiite Militant Group Fighting ISIS", **The Washington Institute**
- Rıdvan Kalaycı, Oğuz Güngörmez (2015), Irak 2015, Kemal İnat ve Ataman Muhittin (edt.), **Ortadoğu Yıllığı 2015**, İstanbul, Açılım Kitap
- Semin, Ali, "Irak'ta Abadi Hükümetinin İç ve Dış Siyasetinin Geleceği", **BİLGESAM Analiz**, Ortadoğu Dergisi, No: 1166.
- Terörün Geldiği Yeni Boyut: İŞİD Örneği (Haziran 2015), **BİLGESAM Raporu**, Rapor No: 67.

İnternet Kaynakları

- Ataş, R. Serdar, "İran'ın Ortadoğu'daki kılıcı: Kasım Süleymani", **Aljazeera Türk**, 11.11.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/iranin-ortadogudaki-kilici-kasim-suleymani>(10.12.2016)
- Dehghanpishah, Babek, "İran's Men İn Baghdad", **Reuters**, Özel rapor 1, 12.11.2014, <http://graphics.thomsonreuters.com/14/11/MIDDLEEAST-CRISIS:IRAN.pdf> (27.11.2016)
- Gökler, Firuze Yağmur, "Irak ve Suudi Arabistan Arasındaki Anbar Gerginliği", **ORSAM**, 29 Mart 2014, <http://orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4092?s=orsam%7Cturkish> (12.11.2016)
- Göksedef,Ece,"İran'ın Irak'taki Silah Gücü: Haşdi Şabi", **Aljazeera Türk**,02.11.2016 <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/iranin-iraktaki-silahi-hasdi-sabi>(18.11.2016)
- Haşdi Şabi'ye yasal statü verilmesini öngören tasarı onaylandı, www.trthaber.com, 26.11.2016, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/hasdi-sabiye-yasal-statü-verilmesini-ongoren-tasari-onaylandi-284820.html>(20.11.2016)
- "Kaçıştan İdama Tarık Haşimi Dosyası", **IRIB NEWS**, <http://news.rib.ir/commentaries/item/18213-%D9%BE> (12 Kasım 2016)
- Irak'ta resmi seçim sonuçları açıklandı, **Anadolu Ajansı**, 19.05.2014 <http://aa.com.tr/tr/dunya/irak-ta-resmi-secim-sonuclari-aciklandi/158389> (13.11.2016)
- Irak'ta Haşdi Şabi yasasıyla milislere askeri yetkiler tanındı(27 Kasım 2016), www.star.com.tr, <http://www.star.com.tr/guncel/katliamci-sii-hasdi-sabiye-yasal-kilif-irak-meclisi-atesleynuyor-haber-1162104/>(27.11.2016)
- Iraklı Şii milisler Halep'e 1000'den fazla savaşçı gönderdi, **sputniknews.com**, 07.09.2016, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201609071024749420-nuceba-hareketi-suriye/> (04.12.2016)

Iraqi Sunni accuse shi'ite paramilitaries of burning homes outside Tikrit (23 Kasım 2016), [www.reuters.com](http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-idUSKBN0MH0R720150322), 21.03.2015, <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-idUSKBN0MH0R720150322> (23 Kasım 2016)

İŞİD'in Kâbusu Ebu Azrail Kahraman Gibi Karşılandı, 09.05.2016 <https://t24.com.tr/haber/isidin-kabusu-ebu-azrail-kahraman-gibi-karsilandi,339717> (12.12.2016)

İran'dan endişe yaratan Haşdi Şabi açıklaması, [www.cnnturk.com](http://www.cnnturk.com/dunya/irandan-endise-yaratan-hasdi-sabi-aciklamasi), 24.11.2016, <http://www.cnnturk.com/dunya/irandan-endise-yaratan-hasdi-sabi-aciklamasi> (14.12.2016)

İranlı komutan Irak'ta öldürüldü, [www.star.com.tr](http://www.star.com.tr/dunya/iranli-komutan-irakta-olduruldu-haber-1012130/), 20.03.2015 <http://www.star.com.tr/dunya/iranli-komutan-irakta-olduruldu-haber-1012130/> (21.11.2016)

Irak'taki Seraya El-Horasani Grubu Savaşçısı İle Röportaj, Fars News, 8 Ağustos 2015 <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131001462>

Kagans, Frederick W. ve Diğerleri, Iranian influence: in the Levant, Egypt, Iraq, and Afghanistan", the **American Enterprise Institute and the Institute for the Study of War**, Mayıs 2012, https://www.aei.org/wp-content/uploads/2012/05/-iranian-influence-in-the-levant-egypt-iraq-and-afghanistan_171235465754.pdf (29.11.2016)

Iraqi Shi'ite cleric Sadr sets conditions for disarming his fighters after Islamic State defeated, Reuters December 11 2017, <https://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-iraq-sadr/iraqi-shiite-cleric-sadr-sets-conditions-for-disarming-his-fighters-after-islamic-state-defeated-idUKKBN1E51IQ>

Keta'ib Sayyid Al-Shuhada, [web.stanford.edu](http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/629), <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/629> (02.12.2016)

Knights, Micheal, "The Evolution Of Iran's Special Groups In Iraq", **Combating Terrorism Center**, 01.11.2010, <https://www.ctc.usma.edu/posts/the-evolution-of-iran%E2%80%99s-special-groups-in-iraq> (24.11.2016)

Nader, Alireza, "Iran's Role in Iraq: Room for US-Iran Cooperation", **RAND Corporation** (www.rand.org), 01.06.2015, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE151/RAND_PE151.pdf (27.11.2016)

Nour Samaha, Iraq's "Good Sunni", **foreignpolicy.com**, 16.11.2016 <http://foreignpolicy.com/2016/11/16/iraqs-good-sunni/> (16.11.2016)

Parker, Ned ve Salman Raheem, "In defense of Baghdad, Iraq turns to Shi'ite militias", **Reuters**, 14.06.2014, <http://www.reuters.com/article/us-iraq-security-volunteers-idUSKBN0EP00920140614> (01.12.2016)

Popular Crowd Forces in Iraq (Al-Hashd al-shaabi) .. Origin and Future "survey", **Rawabet Research and Strategic Studies Center**, 29.08.2016 <http://rawabetcenter.com/en/?p=1037> (16.11.2016)

Ramadi'de İŞİD ile milisler çatışıyor, **Aljazeera Türk**, 07.01.2014 <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ramadide-isid-ile-milisler-catisiyor> (13.11.2016)

Ruinous Aftermath Militias Abuses Following Iraq's Recapture of Tikrit, **Human Rights Watch**, 20.09.2015, <https://www.hrw.org/report/2015/09/20/ruinous-aftermath/militias-abuses-following-iraqs-recapture-tikrit> (24.11.2016)

Tikrit son dakika İran'da komutan yolladı, [www.internethaber.com](http://www.internethaber.com/tikrit-son-dakika-iran-da-komutan-yolladi-769745h.htm), 02.03.2015, <http://www.internethaber.com/tikrit-son-dakika-iran-da-komutan-yolladi-769745h.htm> (10.12.2016)

Seraya El-İslam Mukteda Sadr'ın Emrine Uyuyor, Isna News, 11.12.2017 <https://isna.ir/news/96092111506> (12 Aralık 2017)

"پرونده طارق هاشمی از فرار تا صدور حکم اعدام"، خبرگزاری صدا و سیما، (تاریخ دسترسی 12 مهر 1396)

"Kaçıştan İdama Tarık Haşimi Dosyası", **IRIB NEWS** <http://news.irib.ir/commentaries/item/18213-%D9%BE> (4 Ekim 2016)

" تعداد نیروهای حشدالشعبی چند نفر است؟"، مشرق نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)

Haşdi Şabi'nin Üye Sayısı Ne Kadar?", **Mashregh News**, <https://www.mashreghnews.ir/news/697867> (01 Mart 2017)

تدبیر فرمانده کل قوا برای تولید جنگنده بومی توسط وزارت دفاع، تسنیم نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)
Irak Haşdi Şabi'sinin Yapısı, Kurucu Grupların En Önemlisi, Tasnim News, (12 Kasım 2015),
www.tasnimnews.com/fa/news/1396/09/21/1598565

سرایا السلام دستور مقتدی صدر را اجابت می‌کنند، ایسنا نیوز، (تاریخ دسترسی 10 آبان 1396)
Seraya El-İslam Mukteda Sadr'ın Emrine Uyuyor, Isna News, <https://isna.ir/news/96092111506>
(12 Aralık 2017)

چه کار کنیم که شهید نشویم/ هراسی از اعلام ارتباطمان با ایران نداریم، خبرگزاری فارس، (تاریخ دسترسی 18 بهمن 1396)
Irak'taki Seraya El-Horasani Grubu Savaşçısı İle Röportaj, Fars News, (7 Şubat 2018),
<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13940131001462>

پرواز اولین پهپاد مقاومت در عراق، مشرق نیوز، (تاریخ دسترسی 11 بهمن 1396)
Irak'ta Direniş'in İlk İHA'sı Uçtu, Mashreg News, (01 Ocak 2018)
<https://www.mashregnews.ir/news/373758>

گروه «عصائب» عراق هم سلاحش را تحویل الحشد الشعبی می‌دهد، خبرگزاری فارس، (تاریخ دسترسی 15 آذر 1396)
Irak Asaeb Grubu Da Silahlarını Haşdi Şabi'ye Teslim Ediyor, Fars News, (06 Aralık 2017),
<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13960923000481>

آیا مقتدی صدر به ایران خیانت کرده است؟، دنیای اقتصاد، (تاریخ دسترسی 14 بهمن 1396)

“Mukteda el-Sadr İran'a İhanet Mi Etti?”, Dünya-ye Eqtasad, (03 Şubat 2018) <http://donya-e-qtasad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/3240336-%D8%A2%DB%8C%D8%A7-%>

Ekler: 1

	Örgüt İsmi	LİDER	Etkinlik alanı
1	Ebu Fadıl Abbas Tugayı	Şeyh Meryem El-Zeydi	Kerbela, Tuzhurmatu, Amirli ve Suriye
2	Irak Hizbullah Mücahitleri	Abbas El-Muhammedavi	Irak ve Suriye
3	Feylak El-Vaad El-Sadık	Şeyh Muhammed Hamza El-Tamimi	Irak'ın birkaç bölgesinde
4	Ketib İmam Hüseyin	Ghassan Shahbandar	Selahaddin bölgesi
5	Ketaib İmam El-Ghaib	Abu Dhir al-Fiqar	Felluce ve Samarra
6	Ketaib Ensar El-Hicce	Şeyh Muhammed El-Kinani	Anbar bölgesinde
7	Ketaib El-Ghadab	Abu El Fakkar ElŞemmeri	Bağdat, Tikrit, Samarra
8	Ketaib El-Difa Al-Mukaddas	Ebu Assadullah El-Aboudi	Irak'ın birkaç bölgesinde
9	Ketaib Ruhallah	Şeyh Ebu Talib El-Mayahi	Zabıtiye ve Selahaddin
10	Ketaib Ahrar El-Irak	Şeyh Abbas El-Maliki	Irak'ın farklı alanlarında
11	Ketaib El-Tayyar El-Risali	Adnan El-Şehmani	Bağdat
12	Ketaib El-Şehit El-Aval-Kuvvet El-Burak	Vasık Firdevsi	Anbar ve çevresi
13	Ketaib El-Şehit El-Aval	Ali El-Musevi	Irak
14	Saraya Ashura	Ammar El-Hekim	Bağdat ve Samarra
15	Ketaib Ensar El-Akide	Şeyh Celaleddin Sağır	Bağdat ve Selahaddin
16	Saraya El-Cihad	Hasan El Sari	Babil, Basra, Necef, Kerbela
17	Kuvvet Şehid Sadr	Abid al-Karim Al-Gazan	Samarra
18	Liva Youm El-Kaim	Abuzir El-Hassani	Bağdat'ın Ebu Garip bölgesi
19	Liva Zülfikar	Ebu Şahad El-Cuburi	Suriye ve Irak
20	Hizbullah El-Sairun	Rahman El Cezayiri	Bağdat ve Vasit
21	Liva Esedullah Galip	Suheyf El-Araci	Bağdat, Vasit ve Suriye
22	Liva El-Muntadar	Seyid Daghir El-Musevi	Basra

23	Mukavemet İslamiye Liva Yevmul Maud	Ali al-Hamdani	Samarra ve Tikrit
24	Hareket El-Abdal	Jaafar al-Moussawi	Bağdat çevresi
25	Liva El-Şabab El-Risali	Maitham Al-allaq	Kerbela
26	Liva El-Kaim	Talib Alaleaoa	Bağdat çevresi
27	Saray El-Zehra	Mumtaz Al-Haidari	Bağdat çevresi